

Yngvil Grøvdal og Wenche Jonassen

Menn på krisesenter

Nasjonalt kunnskapssenter

om vold og traumatisk stress a/s

Menn på krisesenter

Yngvil Grøvdal og Wenche Jonassen

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) er et selskap under Unirand AS som er heleid av Universitetet i Oslo. NKVTS består av tidligere Psykososialt senter for flyktninger, Kompetansesenter for voldsofferarbeid, Nasjonalt ressurscenter for seksuelt misbrukte barn og deler av Kontoret for katastrofepsykiatri.

Formålet med senteret er:

Å utvikle, vedlikeholde og spre kompetanse og kunnskap som kan bidra til:

- Å redusere helsemessige og sosiale konsekvenser av vold og traumatisk stress
- Å forebygge vold og traumatisk stress

Senterets oppgaver er forskning, utviklingsarbeid, undervisning, formidling og veiledning.

Bak opprettelsen av senteret står:

Barne- og likestillingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og politidepartementet, Forsvarsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

ISBN 978-82-8122-088-1 (trykk)

ISBN 978-82-8122-089-8 (PDF)

ISSN 0809-9103

Henvendelse vedrørende publikasjonen rettes til Nasjonal kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Kontaktinformasjon på www.nkvts.no

Forord

Denne rapporten er resultatet av et samarbeid mellom Wenche Jonassen og undertegnede, Yngvil Grøvdal. Wenche, en nestor innen krisesenterforskningen i Norge, ville avslutte sin forskerkarriere med å undersøke hvordan menn som hadde vært utsatt for vold i nære relasjoner opplevde kontakt med, og opphold på, krisesentrene. Menn hadde benyttet krisesentrene også før 2010, da vi fikk krisesenterloven, men var da avhengige av goodwill og engasjement fra det enkelte krisesenter. At menn bodde på krisesentrene i årene før 2010, var ekstraordinært. Vi skal heller ikke si at det gikk fra å være ekstraordinært til å bli ordinært med iverksettelsen av krisesenterloven, men fra da av hadde menn en formell rett til å få hjelp på sentrene, som de ikke tidligere hadde hatt. I 2012 fikk Wenche grønt lys for det som skulle være hennes siste prosjekt i arbeidslivet, og hun gikk i gang med å intervjuer både menn som hadde vært utsatt for vold fra partner og ansatte ved noen krisesentre på ulike steder i Sør-Norge.

Det skulle imidlertid ikke gå slik hun ønsket med fullføringen av prosjektet. En kronisk sykdom gjorde det vanskelig for henne å sitte i timevis foran datamaskinen og skrive, og i tillegg nådde hun pensjonsalderen underveis. Følgelig måtte hun be om assistanse til å få prosjektet gjennomført. Dette er dermed blitt et prosjekt av en noe spesiell karakter, der Wenche har samlet inn materialet mens jeg har utført det meste av skrivearbeidet. For meg har det vært en spennende, men også utfordrende prosess. Jeg har riktignok kunnet trekke veksler på Wenches kunnskaper om krisesentrene, men har likevel måttet sette meg inn i et for meg delvis nytt fagområde.

Nå når rapportskrivningen nærmer seg slutten er det tid for å takke. Vi vil begge takke de krisesentermedarbeiderne som villig stilte opp til intervju, og som formidlet kontakt med menn som hadde fått bistand på krisesentrene. Det er likevel slik at uten de 17 mennene som sa ja til å fortelle om volden de hadde vært utsatt for, og om erfaringene med krisesentrene, ville denne rapporten aldri sett dagens lys. De fortjener stor takk.

Vi takker også kollegaer ved NKVTS som har lest og kommentert rapporten. En særlig takk går til Ole Kristian Hjemdal, som var med på å godkjenne prosjektet, har

lest rapporten i flere omganger og har gitt gode og svært nyttige tilbakemeldinger. Seksjonsleder Solveig Bergman takkes for god oppfølging, lesing og kloke kommentarer og forskningsleder Arnfinn Andersen for entusiastiske og gode tilbakemeldinger i innspurten.

En hjertelig takk går til Inger Lise Johnsrud for korrekturlesning i tolvte time. Hennes gode språkfølelse og norskkunnskaper var til stor hjelp. Alle resterende feil i rapporten står for forfatterens regning. En varm takk går også til Runhild Grønlie for all hjelp med å rydde opp i tekniske problemer på tampen.

Vi har gitt et lite bidrag til bedre innsikt i situasjonen til menn som har oppsøkt krisesentrene etter å ha blitt utsatt for vold fra noen de var glad i. Det er vårt håp at det som kommer fram i rapporten vil komme både menn som utsettes for vold i nære relasjoner og medarbeidere ved krisesentrene til gode.

Oslo, september 2015

Yngvil Grøvdal

Innhold

Forord	3
Innhold	5
Sammendrag	7
Summary	13
1 Innledning	19
1.1 En bredere tilnærming til vold i nære relasjoner?	20
1.2 Rapportens innhold, kapittel for kapittel	25
2 Hensikt, begrepsbruk og fremgangsmåte	27
2.1 Hva er vold?	27
2.2 Metodespørsmål	30
2.3 Deltakerne i studien	31
2.3.1 Mennene	31
2.3.2 De ansatte på krisesentrene	33
2.4 Kunnskapsforståelse og forskningsetikk i kvalitative studier	34
2.4.1 Teoretisk og analytisk tilnærming	34
2.4.2 Den positivistiske treenigheten	34
2.4.3 Ethiske spørsmål	36
3 Vold i parforhold – mannens perspektiv	38
3.1 Jans historie	40
3.2 Thomas' historie	41
3.3 Davids historie	43
3.4 Mortens historie	44
3.5 Steins historie	45
3.6 Oppsummering	46
4 Menn på krisesenter?	49
4.1 Det er da menn som slår....	52
4.2 Krisesentrene – et sted for menn?	54
4.2.1 Menn søker ikke hjelp like lett som kvinner....?	55
4.3 Oppsummerende refleksjoner	66
Intermezzo: Mennene kommer	69
5 Livet på krisesenteret	72

5.1	«Krisesenteret har reddet livet mitt»	72
5.2	Trygghet og sikkerhet	73
5.3	Noen å snakke med	74
5.4	Krisesenteret som nettverksbygger	75
5.5	Menn som ansatte – en god idé?	76
5.6	Menn og kvinner sammen?	78
5.7	«Jeg kan ikke forlange mer hjelp enn de har gitt meg!»	80
5.8	«Det er greit å være mann her» -oppsummerende refleksjon	84
6	Vanskelig å tro at en kvinne utsetter ham for vold	88
	Litteratur	94

Sammendrag

Kvinnens vold mot menn i nære relasjoner er et tema som er relativt lite beskrevet og behandlet i Norge. I norsk forskning, men også i myndighetenes innsats mot vold i nære relasjoner, er det først og fremst kvinner og barn som er blitt synliggjort som utsatte for slik vold. Menn har i hovedsak blitt beskrevet som dem som utøver vold mot mennesker som står dem nær. I løpet av det siste tiåret er det imidlertid blitt utført forskning som viser et mer nyansert bilde. Både forekomststudier og kvalitative undersøkelser der menn har fortalt om livet med vold fra en kvinne er trolig medvirkende årsaker til at denne formen for vold nå er blitt satt på den politiske dagsordenen. Forskningen viser riktignok at menn først og fremst utsettes for vold av mer sporadisk karakter som ofte springer ut av konflikter og som i de fleste tilfeller ikke gir store, synlige skader. Relativt mange menn utsettes også for det vi kaller psykisk vold, der selvfølelse og selvforståelse kan brytes ned og endres. Det er hovedsakelig kvinner som utsettes for den grove, gjentatte, kontrollbaserte og potensielt farlige volden som Michael Johnson har kalt patriarkalsk terrorisme eller intimterrorisme (Johnson, 1995, 2008). Vi vet imidlertid at slik vold også rammer menn og at et betydelig antall menn har opplevd at kvinnens vold har gjort samlivet vanskelig, utrygt og i mange tilfeller også farlig.

Krisesentrene blir et tilfluktssted for menn

I januar 2010 ble krisesentrene lovfestet. Dette innebar at sentrene, som i mer enn 30 år hadde vært et hjelpetiltak hovedsakelig for kvinner, også ble offisielt åpne for menn som utsettes for vold i nære relasjoner. Det ville vært vanskelig å lovfeste sentrene uten samtidig å gi adgang for menn med behov for bistand. Samtidig erkjenner norske myndigheter at de bærer et ansvar for alle borgernes sikkerhet og velbefinnende, uansett kjønn. Denne kvalitative undersøkelsen, som bygger på intervjuer med 16 menn som har benyttet tre ulike krisesentre samt noen ansatte ved de samme sentrene, er et bidrag til kunnskapen om menns erfaringer med krisesentrene. Den er også mer eller mindre eksplisitt et bidrag til forståelsen av hvordan det kan oppleves å være en mann som utsettes for vold fra partner, både personlig og ikke minst i møte med «samfunnet.» Mennene i vår undersøkelse ble utsatt for et bredt spekter av voldshandlinger, både fra kvinner og i noen få tilfeller

fra menn. Det dreide seg om alt fra psykisk vold og mildere former for vold utløst av konflikter til gjentatte, potensielt farlige, fysiske voldshandlinger.

Det finnes lite forskning om menn på krisesentre, og dette er det formodentlig gode grunner til. Etter alt å dømme er vi i Norge tidlig ute med denne typen tiltak for menn. Forskningen om kvinners vold mot menn er derimot langt mer omfattende, da først og fremst i USA. I denne undersøkelsen har vi imidlertid først og fremst basert oss på forskningen som har vært utført i Norge – og til dels i Norden. Den er i all hovedsak på hovedfags- eller mastergradsnivå, noe som erfaringsmessig tilsier at det er snakk om temaer som har vært lite utforsket tidligere.

Menns opplevelser av volden og møter med hjelpeapparatet

Det er stort samsvar mellom mye av det som kommer fram i forskningsbidragene om menn som utsettes for vold i nære relasjoner og i våre intervjuer med mennene som hadde søkt hjelp på krisesentrene. Enkelt sagt er det å utsettes for vold svært utfordrende for mange menn, ikke minst når den som utøver volden er en kvinne. Vi vet at det å bli utsatt for vold kan påvirke menneskers selvforståelse, enten det dreier seg om kvinner eller menn. Menn i flere av undersøkelsene snakker imidlertid om volden på en mer «kjønnet» måte enn det kvinner som utsettes for vold i nære relasjoner har gjort i intervjustudier. Det ser ut til å stilles opp noen maskulinitetsidealer som utsettes for prøving: En mann skal ikke utsettes for vold – og det er umandig å ta igjen, selv om enkelte gjør det. Når skaden er skjedd bør en mann klare seg selv. Han må være «mann nok» til å ordne opp. Til tross for at gamle maskulinitetsforståelser møter nye i dagens samfunn ser det ut til at en del stereotype holdninger lever i beste velgående, og at de sågar gis næring i menns møter med hjelpe- og kontrollapparatet.

Vi vet mye om at det ofte tar lang tid før kvinner som utsettes for vold i nære relasjoner forteller om volden og søker hjelp, og at det ofte tar enda lengre tid før kvinnene bryter med den som utøver volden. Vår undersøkelse av situasjonen til menn som har søkt hjelp på krisesentre viser mye av det samme. Som kvinner forsøker mange menn i det lengste å håndtere situasjonen på egen hånd. Som kvinner tar mange menn ansvar og skyld for det som hender. Som kvinner synes mange menn synd på den som utøver volden: Ofte dreier det seg om menn og kvinner med en vanskelig forhistorie, som håndterer vanskelige følelser gjennom å angripe andre fysisk og/eller verbalt. Som kvinnene har mange menn barn med den som utøver volden og/eller særkullsbarn de vil verne om og ha kontakt med. Noen ganger kan det å bli i et forhold med vold oppleves som en god strategi dersom en ønsker å vite hvordan barna har det til enhver tid, det til tross for omkostningene, ikke minst helsemessig, som dette kan føre med seg. Som kvinner føler mange menn skam over

volden de utsettes for. Kanskje er heller ikke menns grunner til å føle skam så ulike kvinners i samme situasjon. De fleste mennesker ønsker å bli oppfattet som oppgående, selvstendige, rasjonelle og reflekterte, mens det å bli i et forhold til et menneske som utøver vold lett kan oppfattes som det motsatte av selvstendig, rasjonelt og gjennomtenkt.

På særlig et område ser det imidlertid ut til å være forskjeller på hvordan menn og kvinner tenker og føler. Menn synes å være langt mer redde og engstelige for hvordan de vil bli oppfattet og møtt dersom de skulle velge å fortelle om volden de utsettes for. Noen har også erfart at historiene deres ikke er blitt tatt alvorlig, noe som har gitt seg utslag i forsøk på bagatellisering eller i at de er blitt møtt med vantro. I mange slike tilfeller er mennene dessuten blitt oppfordret til å ordne opp selv. Menn har også fortalt om hvordan engstelsen for ikke å bli trodd har gitt seg utslag i redsel for at det å fortelle skal føre til at de mister muligheten til å se sine egne barn. Flere av dem vi intervjuet har også opplevd at kvinnen de har levd sammen med er blitt trodd på deres bekostning, og at det faktisk at de er menn har gjort dem mindre troverdige i utgangspunktet.

Selv om det i mange tilfeller tok tid før mennene vi intervjuet søkte hjelp, brøt de til slutt noen barrierer som i alle fall handlet om deres selvforståelse og om deres forforståelse av krisesentrene. Å søke hjelp på et sted som i så stor grad er ansett som et tiltak for kvinner var et stort skritt å ta for flere. Det var riktignok knapt noen av mennene som hadde tenkt på krisesentrene som et tilfluktssted. Selv menn som kjente til sentrene så på disse som tiltak for kvinner, og heller ikke hvilke som helst kvinner. Krisesentrene ble gjerne ansett å være for de aller mest utsatte og truede kvinnene – kvinner i stor krise. En del av mennene hadde derimot vanskelig for å se sin egen situasjon som en «stor krise». Når mennene likevel endte med å ta kontakt med krisesentrene skyldtes dette eksempelvis at kolleger, venner eller familie som på en eller annen måte kjente litt til situasjonen – eller instanser som barnevern og politi – tippet dem om, eller anbefalte, sentrene.

Mennene i vår studie kom sjelden eller aldri til krisesentrene «hals over hode», i en akutt situasjon, slik en ofte kan få inntrykk av at kvinner som har vært utsatt for vold i nære relasjoner gjør. Noen få av mennene vi intervjuet hadde heller ikke bodd på et krisesenter, men hadde i stedet fått råd og hjelp på dagtid eller telefonisk. Flere av de ansatte på krisesentrene ga uttrykk for at menn som oftest synes å ha tenkt seg om og vurdert sin totale situasjon før de tar kontakt, og at de har et mer avklart forhold til hva de vil gjøre i fremtiden enn mange kvinner. Siden vi ikke har undersøkt

spørsmålet om hvordan mennenes situasjon var da de dro til krisesenteret spesielt, kan vi ikke si hvorvidt de brukte mye tid på å reflektere over sin situasjon før de kontaktet krisesentrene. Statistikken fra krisesentrene viser at en mindre andel menn enn kvinner drar tilbake til den som utøvde volden etter oppholdet på krisesenteret, men det fremgår ikke hva disse tallene er uttrykk for. Det kan ha sammenheng med det som er blitt hevdet om at menn i mange tilfeller har bedre tilgang til ressurser som penger og bolig enn kvinner, og at dette fører til at menn har et større handlingsrom enn kvinner når de utsettes for vold. Heller ikke her har vi klare holdepunkter for å si om det stemmer, og en kan trolig ikke si dette generelt. Enkelte av mennene i vår studie, ikke minst noen menn med minoritetsbakgrunn, var i en presset situasjon sosialt og økonomisk, og hadde et meget begrenset handlingsrom. Ifølge kunnskap basert på erfaring fra krisesentrene er det heller ikke alltid slik at menn som utsettes for vold insisterer på retten til å bo i parets bolig selv når boligen formelt sett er mennenes eiendom.

Noen forhold satte dessuten uansett forgang i prosessen. Dersom sikkerheten til felles barn eller særkullsbarn ble direkte truet av partnerens atferd, var det et sterkt insentiv til å søke hjelp.

Menns tanker om krisesentrene

På krisesentrene fant de fleste mennene etterlengtet fred, og følte seg trygge. Trygghet må for øvrig forstås som noe mer enn at det var skapt avstand til den som hadde utøvd volden, og at krisesentertilbudet innebar en viss grad av fysiske sikkerhetsforanstaltninger. Tryggheten handlet kanskje vel så mye om måten de fleste mennene opplevde å bli møtt på. Det faktum at mange av de ansatte ved krisesentre i prosessen rundt lovfesting av krisesentertilbudet var kritiske til at menn også skulle gis tilgang til sentrene, synes ikke å ha influert negativt på mennenes opplevelse av de ansattes innsats. Tvert om er det grunnlag for å si at de ansatte ved de aktuelle sentrene i vår undersøkelse har bistått mennene på samme måte som de bistår kvinner som utsettes for vold i nære relasjoner. For første gang opplevde flere av mennene å bli tatt alvorlig av ansatte i en hjelpeinstans. Redselen for ikke å bli trodd, som mange hadde strevd med, ble i hovedsak tilintetgjort i møtet med krisesentrene. Flere av mennene fortalte om hvordan de verdsatte de mange samtaler om livet med vold. Det generelle synet som de ansatte ved sentrene ga uttrykk for, nemlig at menn ikke trengte mer enn en samtale før de «var fornøyd», ble sterkt modifisert i intervjuene med mennene, som i mange tilfeller fortalte om mange og lange samtaler, og om hvor viktige disse hadde vært for dem.

Utover dette fortalte mange av mennene om uvurderlig hjelp til å få bistand i juridiske spørsmål, og når det gjaldt det å skaffe tak over hodet etter oppholdet på

krisesentrene. Vi kan ikke se bort fra at den store tilfredsheten med krisesentrene delvis skyldes at mange av mennene hadde temmelig lave forventninger til krisesentrene i utgangspunktet, og dermed ble positivt overrasket. På den annen side opplevde så godt som alle mennene altså at krisesentrenes innsats hadde hatt en konkret, positiv betydning for dem på en eller annen måte.

Når mennene var kritiske til krisesentrene, handlet dette først og fremst om forhold som kan beskrives som strukturelle eller styrt av økonomi, og kritikken rammet sjelden de ansatte som sådan. Tvert om var flere av mennene inne på at de krisesenteransatte gjorde en usedvanlig god jobb med små midler og begrensede lokaliteter. Kritikken i Norsk institutt for forskning om velferd, oppvekst og aldrings (NOVA-s) evaluering av krisesentrene, om at tilbudet til menn på langt nær er så godt som tilbudet til kvinner, verken når det gjelder sikkerhet, fellesskap eller aktivitetstilbud, hørte vi lite til (Bakketeig, Stang, Madsen, Smette & Stefansen, 2014). Noen menn syntes imidlertid at det kunne være vanskelig å dele bosted med andre menn, og at standarden på boligene kunne vært bedre. Enkelte var også overrasket over at et krisesentertilbud til menn ikke hadde menn ansatt som miljøarbeidere, men i all hovedsak fikk kvinnene som arbeidet på sentrene gode skussmål. Noen av mennene mente sågar at det var bedre for dem å snakke med kvinner, enn med menn. I det hele tatt inneholder vårt materiale en del utsagn som kan sies å bygge opp under noe stereotype forestillinger om kvinner som gode omsorgspersoner og dialogpartnere, både blant dem som hadde søkt hjelp på sentrene og blant de ansatte.

Utfordringer og forskningsbehov

Kvinnens vold mot menn i nære relasjoner er utvilsomt på vei inn på den politiske agendaen i Norge. At kvinner utøver vold mot menn blir dessuten stadig oftere tematisert i norske medier, og er blitt et forskningstema. Det har imidlertid tatt tid og det vil trolig ta enda lengre tid før en slutter å se på kvinners vold mot menn som en «detalj», en «kuriøsitet», og som et fenomen som i særdeleshet ikke må ta oppmerksomheten bort fra det virkelig alvorlige, nemlig menns vold mot kvinner. Risikoen for at en kvinne utsettes for alvorlig og potensielt farlig vold fra en mann anses da også som høyere enn risikoen for at det samme skjer med en mann – og at den som utøver volden er en kvinne.

Det vil trolig også være en utfordring å forsere det som kan finnes av hindringer for at menn som utsettes for vold i nære relasjoner skal søke hjelp, og få hjelp. Flere tiår

etter at menns vold mot kvinner ble satt på dagsordenen skaper problemene knyttet til slik vold fortsatt trøbbel, både i hjelpeapparatet og i straffesakskjeden – og ikke minst for kvinnene selv. Forskning viser at det for mange sitter langt inne å fortelle noen om det de har vært utsatt for. Arbeidet i hjelpeapparatet og politiet preges til dels også av stereotype forestillinger om kvinner og menn, og av erfaringene til den enkelte arbeidstaker. Selv om de fleste behovene som oppstår hos mennesker som utsettes for vold i nære relasjoner ikke synes å være kjønnsespesifikke, kan det eksempelvis være relevant å spørre om ikke kjønn likevel, bevisst eller ubevisst, spiller en rolle for dem som er satt til å yte hjelp. Resultatene fra forskningen så langt tyder på at dette kan føre til at menn kommer dårligere ut enn kvinner. Her er det kanskje behov for en bevisstgjøringsprosess, og vi anbefaler derfor at det iverksettes forskning der en undersøker holdninger og oppfatninger når det gjelder kvinners vold mot menn i nære relasjoner blant ansatte både i straffesakskjeden og i helse- og sosialtjenestene.

Summary

We know relatively little about women's violence against men in Norway. The focus for research and government policy, as well as for intervention by the relevant authorities, has been the situation of women and children as victims of violence in close relations. Men, on the other hand, have been described as the perpetrators of such violence. A more nuanced picture has, however, resulted from research during the last decade or so. Violence surveys as well as qualitative research with men subjected to partner violence by women, have contributed to bringing the lives of men impacted by intimate partner violence onto the Norwegian political agenda. Indeed, the research done shows that men are first and foremost subject to episodic, conflict-based violence with mostly minor or no injuries. A relatively high number of men are also subject to psychological violence, challenging their self-esteem and integrity. Several prevalence studies show that women are more frequently subjected to serious, repeated, control based and potentially dangerous physical (and psychological) violence, what Michael Johnson calls patriarchal- or intimate terrorism (Johnson, 1995, 2008). This is not to say that men too are not exposed to such violence. Studies show that men also experience potentially dangerous physical violence from female partners, and that violent relationships take a hard toll on men as well.

Women's shelters becoming refuges for men

In January 2010 the Norwegian shelters were officially opened for men subject to violence in close relations. This was a big leap for the shelters and their employees: For more than 30 years they had concentrated on helping women who had been battered and their children. However, the fact that the authorities had decided to establish the shelters by law, made it near impossible to continue excluding men from the services of the shelters. Doing so would have been considered discriminatory and at odds with laws on gender-based discrimination. This is not to say that the process to the passing of the law was an easy one. Feminists and researchers alike argued that letting men into the shelters would constitute discrimination against battered women. Among other things, the hearing of the proposed law led to the physical separation of men and women within the shelters.

Men may be housed at the same geographical location as women as long as there is no contact between the sexes, or they may be placed in totally different locations in houses, apartments and sometimes even in hotels. Nevertheless the authorities have taken responsibility for the security and wellbeing of all citizens, regardless of their sex.

This study, based on qualitative interviews with 16 men who had sought help at three different shelters, is a contribution to our knowledge about men's experiences with shelters. More or less implicitly, it also sheds light on how it feels to be a man who is subjected to violence by a (female) partner, both personally and facing "society" understood as health- and social institutions, the general surroundings etc. The men we interviewed were exposed to a wide array of violent acts by women and – in a few cases – by other men. We are talking about psychological violence, milder forms of physical violence resulting from conflicts and quarrels, as well as repeated, potentially dangerous and/or lethal physical violence.

Research about men in shelters is scarce and probably for a good reason. It would be fair to say that Norway is a pioneering country when it comes to letting men into the former women's shelters. The research on women's violence against men is more comprehensive, especially in the USA. In this project we primarily apply research from Norway and other Nordic countries. The bulk of this research exists in the form of Master theses, a not uncommon situation when we deal with "new" themes on the research agenda.

Men's experiences with violence and their encounters with the health- and social services and the police

The findings from our interviews largely tie in with the results of existing research when it comes to how men react to being exposed to violence from a female partner. To put it simply, many men find it very challenging to live with a partner who perpetrates violence, not least when this partner is a woman. We know that being exposed to violence may influence a person's view of him- or herself. However, research shows that men tend to talk about the violence in a more "gendered" way than women who are subject to violence in close relations. Existing masculine stereotypes or ideals are tested: A man is not supposed to be subject to violence by a woman, and fighting back collides with the ideal of a "real man", although some do it from time to time. When the damage is done many men are met with the expectation that they must sort out the problems themselves. In some cases this is in accordance with the man's own views of being a "real man". Although the idea of what is masculine is changing, stereotypes seem to persist and even to be

”nourished” in men’s contact with the police, health care institutions and the social welfare system.

Women who are subject to violence in close relations very often keep quiet about it. Many do not seek help, they frequently do not tell a doctor or social worker that their partner uses violence when they do so, and quite a large number of women stay in violent relationships for a long time.

The men we interviewed reacted in a very similar way. Like women, many men try their best to cope with the situation on their own. Like women, men assume responsibility and guilt for the violence. Like women, many men feel sorry for the person who commits the violence: She (and sometimes he) may have been through traumatic life experiences, and handle complicated emotions by attacking the partner verbally or physically. There are often children in the relationship and men too wish to protect and keep contact with their children. Staying in the relationship may sometimes feel like the right strategy when it comes to keeping check on the children’s situation, regardless of the ”costs”. Like women, many men feel ashamed about being exposed to violence by someone who should presumably be their ”safe haven”. Men’s reasons for feeling shameful may also not differ very much from those of women. Most of us want to be considered independent, rational and reflective, yet staying with someone who beats and/or harasses you can easily lead others to regard you as being quite the opposite of these things.

Regardless of all these similarities men’s reactions seem to differ from most women’s on one point. Many men fear other people’s reactions if they should choose to tell their stories about the violence they endure. Quite a few have not been taken seriously or have been met with efforts to minimize the seriousness of their experiences. Others have experienced not being believed at all, and in addition many have been told to deal with the situation themselves. Quite a few of our interviewees also talk about how the women who have perpetrated the violence have been believed at the expense of the men, and about how being a man just seems to make one less credible when it comes to violence in close relations. One consequence for the men is the fear of losing contact with their children.

While many of the men we talked to waited a long time before seeking assistance at the shelters, they eventually broke the barriers holding them back. For many it meant putting aside their understanding of themselves as men, as well as their perceptions of the shelters as places solely «for women». Hardly any of the men had considered

the shelters as a refuge for them. Even those men who knew about the shelters thought of them as enterprises for women, and not for any women: The shelters were regarded as refuges for the most threatened and vulnerable women, women in serious trouble. Some of the men, on the other hand, did not view their situation in such a way. However, in some cases the men were told about the shelters by family, friends or colleagues who knew something about their predicament and encouraged, or even persuaded, them to seek assistance. Some men learned about the shelters from the police, the child welfare service or the social services.

Few, if any, of the men in our study contacted the shelters in great haste, in acute situations the way it seems that many women subjected to intimate partner violence do. Not all of those we interviewed had stayed at a shelter either. Instead they had received advice and engaged in dialogues with the shelter workers on the phone, or visited the shelters in the daytime. Shelter workers we talked with expressed the view that most men who seek aid from the shelters seem to have taken time to reflect upon their total situation before they make contact. According to the shelter workers, more often than in the case of women, men have thought about what they want to make of the future. As we do not know much about what happened just prior to the men seeking assistance at the shelters, we are not in a position to say whether these observations are relevant for the men we interviewed. Nor do we know the context of the statistics from the shelters that show that a slightly smaller percentage of men than women, return to the person who committed the violence. Some allege that men have access to better resources than women when it comes to income and housing. Consequently they can make more choices than women when being subject to violence by a partner. However, we have very little factual evidence in support of such a conclusion, and even if we had, we could probably not make a general statement about this. On the contrary, some of the men in our study, not least some with a minority ethnic background, were in a precarious situation both socially and economically and hardly had any choices. According to experience of the shelter workers, men who are subject to violence do not necessarily insist on the right to remain in their home even when it is formally their property, and will therefore need to find a place to stay when leaving the violent relationship permanently or temporarily.

Even if men in some cases may seem more reluctant to seek help than women, some aspects of life with a partner using violence did speed up the help seeking process. Fear for the security of children, their own or the children of their partner from an earlier relationship seemed to be a very important incentive to find assistance and refuge.

Experiences with the shelters

Men who had been subject to violence found long sought-after peace and a feeling of safety at the shelters. Feeling safe was also about more than physically having left a partner and about the technical safety measures at the shelters. The men first and foremost praised the way they had been welcomed and taken care of by the shelter workers, and included this into their reflections on what it is to feel secure. The critical, and even negative, attitude that many of the shelter workers demonstrated in the process of making a law that would give men the right to make use of the shelters, seemed not to have influenced their work. The men we interviewed were generally very satisfied with the way they had been received and we have no cause to assume that the shelter workers treated the men differently from their women clients. The fear that no one would believe them to have been subjected to partner violence disappeared in the encounter with the shelters. For many of the men this was the first time they felt they were taken seriously by service providers in the social welfare system. Several of them were quite explicit about what it meant to them finally to be able to talk about the violence with someone who really listened. The general view of many of the shelter workers, that men only need to talk about their predicament once, was greatly modified in our interviews with the men. Many told us about repeated conversations with shelter workers on the subject of their lives coping with violence and underscored how important these conversations had been to them.

The shelter workers were overall praised for the job they did. Among other things the men talked about the invaluable help they got to obtain legal assistance and finding a home after the stay at the shelters. Their satisfaction with the shelters may partly be due to the low expectations most of them had to begin with. On the other hand practically all of the men we interviewed found that the assistance provided by the shelter workers made a real difference in some way or another.

Any criticism of the shelters was mainly directed at financial or structural conditions, and the shelter workers were hardly ever included when the men made negative remarks about the shelters. The shelter workers were for the most part commended for the excellent job they did with modest resources and limited premises. The critical remarks made in a recent evaluation of the shelters by Norwegian Social Research (NOVA) were absent in our conversations with the men. The researchers from NOVA found the shelter service for men unsatisfactory when it came to security measures, community with others in the same situation and indoor and outdoor activities (Bakketeig, Stang, Madsen, Smette & Stefansen, 2014). Some of

the men did however find it difficult to share a residence with other men and had expected a somewhat better standard of the apartments or houses. A few expressed some surprise when they discovered that the shelter they stayed at did not have any men employed as shelter workers, but most were still very satisfied with the women workers. Some men said they actually preferred to talk to women about their life situation. All in all our material consists of quite a few statements supporting stereotypical views of women as good care givers and dialogue partners, both by the men and by the shelter workers.

Challenges and need for research

The problem of women's violence against men in close relations is slowly, but definitely, making its entry on the political agenda in Norway. It has become a subject in the media as well as in research. However, the change away from a sole focus on women subjected to violence has been slow, and it is likely to take even longer before women's use of violence against their partners will be seen as anything but a "detail" or a "curiosity" that must not draw our attention from men's violence against women. It must of course be said, that the risk for women of being exposed to potentially dangerous intimate partner violence is greater than the risk for men. Still, men too experience potentially harmful physical and psychological violence.

We probably also face the challenge of removing existing obstacles that prevent men from seeking help and from getting help. Decades after men's violence against women was put on the political agenda obstacles both in the criminal justice system and in the social welfare system still make trouble, not least for the women subjected to battering themselves. Research also shows that many find it very difficult to talk to others about the violence they have experienced. The work that is being done in the social services and in the police seems rather influenced by stereotypical notions of women and men, and the experiences of the service providers themselves also play a role. Even though the needs of people who are exposed to violence in close relations do not seem to be specific in a gendered way, sex and/or gender still appear to influence the work of the service providers, either consciously or unconsciously. From what we know so far, this may result in men ending off worse than women and not getting the help they need. In order to better the situation we may need to initiate a process of increasing awareness, and for that reason we believe there is a need for more research into the attitudes of employees both in the criminal justice system and in the health- and social welfare system when it comes to women's violence against men in close relations.

1 Innledning

Denne studien handler om menn som er blitt utsatt for vold fra partner eller ektefelle, og som har fått ulike former for bistand ved noen krisesentre i Norge.

Den politiske og forskningsmessige interessen for vold mot menn i nære relasjoner må sies å være relativt ny. Menns mishandling av kvinner i ekteskap eller kjæresteforhold kom derimot for alvor på norske myndigheters agenda på slutten av 1970-tallet. Problemstillingen har fått varierende oppmerksomhet i årene etterpå, men siden begynnelsen av 2000-tallet har arbeidet med å redusere menns bruk av vold mot kvinner (og barn) i nære relasjoner vært et nasjonalt satsningsområde i Norge.

Det er imidlertid etter hvert blitt klart at vold i nære relasjoner også rammer menn. En landsdekkende undersøkelse foretatt av Norsk institutt for by - og regionforskning (NIBR), viste blant annet at flere enn hver femte mann hadde opplevd at samboer eller ektefelle hadde anvendt fysisk makt minst én gang. Litt i overkant av fem prosent av mennene hadde opplevd dette i løpet av de siste tolv måneder før undersøkelsen. I studien spurte man også om konkret maktanvendelse med potensial for fysiske skader. Det dreide seg eksempelvis om bruk av kniv eller andre former for våpen, om å ta kvelertak, banke hodet til en annen mot en vegg eller et gulv o.l. I overkant av to prosent av mennene i studien hadde opplevd at samboer eller ektefelle noen sinne hadde gjort minst en av disse tingene (Haaland, Clausen & Schei, 2005). I en forekomststudie fra Oslo publisert i 2004, fant Hilde Pape og Kari Stefansen at såkalt årsprevalens når det gjaldt vold fra partner var like høy for menn, som for kvinner. Like mange kvinner som menn rapporterte også å ha utøvd slik vold (2004:57).

En forekomstundersøkelse fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), viser at 16,3 prosent av mennene rapporterte at de noen gang i livet var blitt utsatt for mindre alvorlig vold fra partner, mens andelen var 1,9 prosent når det gjaldt alvorlig vold fra partner (sparket, tatt kvelertak på, banket opp). Mønsteret er altså det samme som i undersøkelsen til Haaland og hans kolleger. Blant dem som svarte bekræftende på å ha blitt utsatt for alvorlig vold, rapporterte like mange menn

som kvinner at partneren utøvde kontroll i forholdet (Thoresen, Hjemdal & Myhre, 2014:131). De mest alvorlige formene for vold er generelt mindre utbredt enn mildere former for vold, og kvinner er mer utsatt for den alvorlige volden enn menn.¹ Vold, og særlig vold som man utsettes for over tid, kan imidlertid få vidtrekkende konsekvenser for dem som blir utsatt, enten de er kvinner eller menn.

1.1 En bredere tilnærming til vold i nære relasjoner?

Vi kan uansett si at temaet kvinners vold mot menn er, og har vært, kontroversielt, også i forskerkretser, både nasjonalt og internasjonalt. Suzanne Steinmetz' artikkel om «The Battered Husband Syndrome» fra 1978, der hun for første gang benyttet begrepet *husband abuse* (1978: 499), samt hennes videre forskning, førte blant annet til at hun ble utsatt for alvorlige trusler. Studier som har vist at menn er minst like utsatt for vold i parforhold som kvinner, kan sies å ha skapt en konfliktliknende situasjon blant voldsforskere (se for eksempel Fjell, 2013:22-23). En som har forsøkt å rydde opp, er Michael Johnson med sin teori om at de såkalte «familievoldsforskerne» har studert en annen form for vold enn «kvinnemishandlingsforskerne». Ifølge Johnson har det blant annet betydning hvorvidt man foretar studier av såkalt normalbefolkning, eller studerer utvalg som er rekruttert gjennom blant annet krisesentre eller politi (Johnson, 2008:17ff). I det første tilfellet fanger man gjerne opp mindre alvorlig vold, utløst av konflikter og der begge kjønn kan være utøvere, mens man i utvalg fra eksempelvis krisesentre, ofte finner mer alvorlig, kontrollbasert vold. Selv om de fleste forskere og andre i dag ikke vil benekte at også menn utsettes for vold fra kvinnelige partnere, blir kvinnes bruk av vold ofte beskrevet som selvforsvar. Og om ikke det er tilfellet, understrekes det ofte at vold mot menn er et svært lite problem, sammenliknet med all den alvorlige volden som kvinner utsettes for (se for eksempel Stark, 2006).

Når det gjelder krisesentrene i Norge, som er sentrale i denne rapporten, var de fram til 2010 i all hovedsak forbeholdt kvinner som var blitt utsatt for vold, og deres barn. Riktignok fikk enkelte menn også før den tid råd og veiledning ved noen av krisesentrene, enten over telefon eller ved å oppsøke sentrene. Noen sentre tok også

¹ Forskning viser at dette først og fremst gjelder vold i nære relasjoner. Flere menn enn kvinner utsettes for fysisk vold i voksenalder. Dette gjelder også alvorlig vold. Volden det da er snakk om, er vold i det offentlige rom og vold fra bekjente (se for eksempel Pape, 2004, Thoresen et al., 2014).

imot menn til overnatting. Eksempelvis ser vi i krisesenterstatistikken for 2003, at 92 menn hadde benyttet samtaletilbud på et krisesenter, og at totalt 15 menn overnattet på to ulike krisesentre (Jonassen, 2004:25). De aller fleste sentrene hadde imidlertid ikke noe tilbud til menn overhodet, og krisesentrene ble altoverveiende ansett som et tilbud til kvinner.

Situasjonen til menn som utsettes for vold fra partner har imidlertid så smått blitt et politisk tema, og er introdusert i de siste handlingsplanene og i Stortingsmelding nr 15 (2012-2013) om vold i nære relasjoner. Myndighetene har utvilsomt et ansvar for å inkludere alle berørte i sitt arbeid for å redusere forekomsten av vold i nære relasjoner, og vi ser en tendens til at en tenker mer helhetlig på alle parter i en (familie)relasjon, uansett alder og kjønn. Det synes også å eksistere en økt forståelse for at også menn kan trenge bistand og beskyttelse i forbindelse med vold i nære relasjoner, blant annet i form av et midlertidig bosted. Et eksempel er unge menn med minoritetsbakgrunn som har hatt behov for et trygt tilholdssted i saker om tvangsekteskap. Dette gjelder også enkelte menn fra minoriteter i Norge som har mottatt trusler fra familie og andre på grunn av sin seksuelle legning. Begge disse forholdene har trolig medvirket til tanken om at krisesentrene også burde kunne være et sted for menn som utsettes for vold i nære relasjoner. Et kjønnsnøytralt forslag til lovfesting av krisesentrene ble i alle fall sendt på høring høsten 2008. I loven, som altså trådte i kraft 1. januar 2010, heter det at formålet med den er «å sikre et godt og helhetlig krisesentertilbud til *alle* som utsettes for trusler og vold i nære relasjoner» (vår uthevelse).²

Når det gjelder forskningen, har det, særlig internasjonalt og spesielt i USA, vært stor interesse for kvinner som anvender vold. Det dreier seg i all hovedsak om psykologisk forskning. Også i Norge og i Norden for øvrig finner vi forskningsbidrag som mer generelt tar opp kvinners/jenters bruk av vold. Denne forskningen omfatter imidlertid ikke nødvendigvis vold i nære relasjoner (se for eksempel Natland, 2006). Når det gjelder nordisk, men fremfor alt norsk, forskning, som er det vi vil konsentrere oss om her, har interessen for menn som utsettes for vold (fra kvinner) i nære relasjoner – forstått som å se en slik situasjon fra menns perspektiv - ikke vært overveldende i årene som har gått siden vold i nære relasjoner ble et politisk tema på

² Ksl § 1. Vi kommer tilbake til noen av innvendingene som ble fremsatt i høringsuttalelsene fra blant annet krisesentrene.

1970-tallet. Ser vi på Norge, er det likevel grunn til å hevde at norske forskere ligger noe i forkant av politikerne når det gjelder å ta opp spørsmålet. I de siste ti til femten år har vi i alle fall fått en del kunnskap om menns utsatthet for vold i parforhold. Som vi allerede har vært inne på, har menns utsatthet for vold vært tema i flere forekomststudier. Det dreier seg for eksempel om forskningsarbeidene som har resultert i publikasjonene *Den skjulte volden* (Pape & Stefansen, 2004), *Vold i parforhold – ulike perspektiver* (Haaland, Clausen & Schei, 2005) og *Vold og voldtekt i Norge* (Thoresen & Hjemdal, 2014).³ I tillegg har Hilde Pape beskrevet forekomsten av kvinners (og menns) bruk av vold i unge parforhold i en artikkel fra 2003. Pape har også publisert en artikkel om unge kvinners vold mot partner (Pape, 2011).⁴

Den øvrige forskningen om temaet menn som utsettes for vold i parforhold i Norge, er kjennetegnet av først og fremst å være arbeider på hovedfags- og mastergradsnivå. Det er dessuten snakk om kvalitative undersøkelser, i hovedsak basert på intervjuer med utsatte menn. I 2003 kom Hege Bøhms hovedfagsavhandling om menn som hadde opplevd vold fra en kvinne de hadde en nær relasjon til. Hun intervjuet fem menn om deres erfaringer med vold. Bøhm fant blant annet at mennene forsøkte å beskytte seg mot volden på ulike måter, i noen tilfeller også gjennom å svare med vold. De som hadde benyttet det Isdal nok ville kalt «motvold», fortalte blant annet at disse handlingene utfordret deres selvforståelse som menn, ettersom de oppfattet det som umandig å bruke vold mot en kvinne. I 2010 skrev Line Bjerkeseth en avhandling med en liknende tematikk. Også hun intervjuet fem menn om erfaringene de hadde med partnere som brukte vold. Bjerkeseth fant blant annet at det å utsettes for vold, i seg selv utfordret mennenes forståelse av hva det er å være mann. Mennene som Bjerkeseth intervjuet benyttet en rekke ulike strategier for å kunne hankses med volden både på et praktisk plan – for å beskytte seg og unngå ny

³ I Sverige har Brottsförebyggande rådet (BRÅ) benyttet data fra den Nationella Trygghetsundersökningen til å se på forekomsten av vold i nære relasjoner hos både menn og kvinner, samt å undersøke tilliten til politiet og det øvrige rettsvesenet (Selin, 2009). Det ble også nylig publisert en forekomststudie av vold mot kvinner og menn i nære relasjoner i Sverige (Heimer, Andersson & Lucas, 2014). Danskene publiserte i 2008 en rapport om vold mot menn (Helweg-Larsen & Frederiksen, 2008b). I Finland ble det i 2011 publisert en rapport om menns erfaringer med vold generelt. Selv om denne rapporten viser at menn oftest blir utsatt for vold fra andre menn, rapporterte også en del menn om å bli utsatt for vold i parforhold (Heiskanen & Ruuskanen, 2011).

⁴ Peter Gill og Carita Remahl publiserte i 2005 en pilotstudie om vold i nære relasjoner blant høgskolestudenter i Sverige. Studien viser mye av det samme som Papes undersøkelse, nemlig at det er liten forskjell mellom kjønnene når det gjelder utsatthet blant så vidt unge mennesker som det her er snakk om. Også i denne studien oppgir en høyere andel av de unge mennene (11 prosent) enn av kvinnene (5 prosent) at de var blitt slått av sin partner. Like mange av mennene som av kvinnene oppga også at de var blitt utsatt for det som i undersøkelsen betegnes som alvorlig mishandling (6 prosent) (Gill & Remahl, 2005).

vold – og følelsesmessig. I 2013 kom Tove Ingebjørg Fjells bok *Den usynliggjorte volden: om menn som utsettes for partnervold fra kvinner*. Også denne boka er bygget på intervjuer med menn som har vært utsatt for vold i parforhold. Fjell er blant annet opptatt av å se på hvordan mennenes fortellinger om det de har vært utsatt for, skiller seg fra fortellinger fra kvinner som har vært utsatt for vold fra en mann, formidlet gjennom forskning. Fjell konkluderer med at svært mye er likt, men en viktig forskjell hun fant i sitt materiale, var at dårlig økonomi ikke ble angitt av mennene som grunn til at de ble lenge i forholdet. Passiviteten Bøhm skriver om, da som et ideal noen av mennene i hennes studie ikke greide å handle i tråd med, er også et stort tema i boka til Fjell. Felles for over nevnte bidrag, er at forskerne finner at det er mange likhetstrekk mellom måten menn som utsettes for partnervold, og kvinner som utsettes for det samme, håndterer livet på. Det som derimot fremstår som svært annerledes, er at menn i langt mindre grad enn kvinner i samme situasjon, eller ikke i det hele tatt, snakket om redsel i forbindelse med volden. For å si det med Fjell:

Den (fysiske volden, vår kommentar) var mye enklere å forholde seg til enn den psykiske volden, den var 'ikke så farlig', og de var aldri redde for å dø. De levde ikke i dødsangst, slik noen av partnervoldsutsatte kvinner kan gjøre, men i 'emosjonell angst' som en av mennene kalte det (2013:139).

Mennene ønsket gjennomgående heller ikke å se på seg selv som ofre.

Fjell har også skrevet et par artikler om temaet menn som utsettes for vold. I en engelsk artikkel i *Ethnologica Scandinavica* tar hun utgangspunkt i materialet som siden ble til over nevnte bok (Fjell, 2012). I et norsk bidrag tar hun for seg en tematikk som også er sentral i Suzanne K. Steinmetz' artikkel «The Battered Husband Syndrome» fra 1978 (se foran), nemlig humorbladenes beskrivelser av menn som litt «dumme», «enfoldige» og «umandige» ofre for kvinners vold (Fjell, 2014).

I 2009 publiserte Hanne Sogn og Ole Kristian Hjemdal en studie de kalte *Vold mot menn i nære relasjoner*. Studien var et oppdrag til Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) i handlingsplanen Vendepunkt (2008-2011). I rapporten presenteres en kunnskapsgjennomgang av eksisterende forskning om vold mot menn i nære relasjoner, samt en intervjustudie av ansatte i ulike hjelpeinstanser, der formål var å undersøke rutiner og tenkemåter i arbeid med menn som utsettes for slik vold. Det ble også spurt om erfaringene de ulike instansene (krisesentre,

Ressurssenter for menn (REFORM), politiet, legevakten, Konfliktrådene, Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre, for å nevne noen) hadde med mennenes behov for støtte og hjelp.

Ole Bredesen Nordfjell, som arbeider ved REFORM, har også skrevet en liten rapport der han blant annet anslår noe om omfanget av vold mot menn i nære relasjoner, basert på erfaringene fra REFORM. I rapporten skisseres også behovene menn tilkjenner når de kontakter REFORM på grunn av at de har vært utsatt for vold, og forhold som kan bli en barriere for menn når det gjelder å søke hjelp (Nordfjell, 2009).

I en større svensk rapport som dreier seg om å spørre om voldsutsatthet i forbindelse med at man orienterer seg om pasienters sykehistorie, har Eleonora Stolt skrevet om forhold som er viktige å ta i betraktning i møtet med menn som har vært utsatt for vold (Stolt, 2010, i Berglund, 2010). Vi har også funnet en studentoppgave i sosialt arbeid, skrevet av Veronica Hanzén og Tove Öberg (2010). Også dette er en kvalitativ studie, der Hanzén og Öberg har intervjuet fire menn, samt ansatte i det svenske Krisentrum för män og i Socialtjänsten. De konkluderer blant annet med at forståelser av mannlighet, både hos menn som utsettes for vold i nære relasjoner og i samfunnet for øvrig, spiller en stor rolle for kunnskapen om vold mot menn. Stereotype forståelser kan blant annet bidra til at denne formen for vold mot menn forblir ukjent og ikke ses som problematisk.

Denne gjennomgangen av noen bidrag til forskningen om menn som utsettes for vold fra partner, kan på mange måter oppsummeres med at svært mye er likt når det gjelder menns og kvinners tenke- og handlemåter i et liv med vold, men at kjønnsideal og kjønnsforståelser kan spille inn på ulike måter.

Når det gjelder forskning som spesifikt tar for seg temaet menn på krisesenter, finnes av forståelige årsaker svært lite. Det er nemlig all grunn til å tro at det norske tilbudet med lovfestet rett til bruk av krisesentre for menn, er nokså unikt. Flere steder i verden finnes hjelpetilbud rettet mot menn, men det dreier seg først og fremst om samtaletilbud. Mange av dem er også knyttet spesifikt til seksuelle overgrep. Vi kan imidlertid ikke gå inn på situasjonen i mange land her, og skal kun kort nevne situasjonen i Danmark og Sverige. I Danmark har man nylig gjort en utredning av et krisesentertilbud til menn, og det gjenstår å se hva resultatet blir (Saur & Holth, 2015:50). I Sverige er man sterkt kritisk til idéen om menn på krisesentrene. Gjennom den svenske sosialtjenesteloven, som hjemler at alle som utsettes for vold i nære relasjoner har krav på hjelp, støtte og trygghet, kan likevel menn i en slik

situasjon få tilgang til et midlertidig, beskyttet bosted (SoL, kap. 5, §11). I 2011 søkte 70 menn i Sverige seg til slike (Socialstyrelsen, 2013b:7).⁵

Ifølge den svenske Socialstyrelsen, fantes det i 2013 ingen svensk forskning om menn som hadde benyttet seg av midlertidig bosted i forbindelse med ulike former for vold i nære relasjoner (Socialstyrelsen, 2013b:70ff). Forskningsinnsatsen i Norge etter lovfestingen av menns rett til bruk av krisesentrene, omfatter etter det vi har kunnet bringe på det rene, en masteroppgave i sosiologi, skrevet av Eirin Mo Danielsen. I sine intervjuer med seks menn som hadde benyttet krisesentertilbudet, fant Danielsen mye av det samme som Bøhm (2003), Bjerkeseth (2010) og Fjell (2013). Det å bli utsatt for vold fra en kvinne, stred på mange måter mot mennenes oppfatning av hva det vil si å være mann. Å søke hjelp for det samme, ble heller ikke oppfattet som noe en ordentlig mann uten videre ville gjøre. Krisesentrene fremsto dessuten langt fra «naturlige» som hjelpeinstanser for mennene Danielsen intervjuet. Da mennene, av ulike årsaker, bestemte seg for å krysse terskelen til krisesentrene, fant de likevel viktig støtte der (Danielsen, 2013:5).⁶

1.2 Rapportens innhold, kapittel for kapittel

I denne rapporten er altså hensikten å gi et lite innblikk i hvordan menn som har vært utsatt for vold i parforhold har tenkt om krisesentrene, både før kontakten ble opprettet, underveis og etter at kontakten med sentrene er blitt avsluttet eller mer begrenset.

Rapporten består av seks kapitler og har en form for kronologisk oppbygning. I innledningen skrev vi kort om noe av bakgrunnen for at menn som var blitt utsatt for vold, i 2010 fikk innpass på krisesentrene, som inntil da i all hovedsak var forbeholdt

⁵ I en kartlegging av såkalt «skyddat boende» foretatt i mai 2012, svarte 15 prosent av de tiltakene som deltok i undersøkelsen at de tok imot menn som var blitt utsatt for vold i nære relasjoner (Socialstyrelsen, 2013a:7). Denne typen hjelpetiltak ivaretas i Sverige av kommunale aktører så vel som av ideelle og private aktører (op.cit.:18).

⁶ I et kapittel om erfaringene menn som er blitt utsatt for vold i parforhold har hatt med hjelpeapparatet og politiet, har Tove Ingebjørg Fjell også intervjuet to menn om deres synspunkter på krisesentre, et tilbud ingen av de to har benyttet seg av (ingen av mennene i Fjells undersøkelse hadde brukt krisesentrene) (Fjell, 2013: 94ff).

kvinner. I kapittel to sier vi litt mer om hensikten med undersøkelsen, vi gjennomgår ulike forståelser av vold som er relevante for studien, samt at vi redegjør for metodespørsmål. I tredje kapittel går vi inn i noen av fortellingene til mennene vi intervjuet. Hensikten med dette er å gi noen eksempler på hvordan mennene oppfattet livssituasjonen som til sist førte til kontakten med krisesentrene. I kapittel fire, «Menn på krisesenter?», ser vi blant annet på hvordan krisesentrene selv, eller kanskje vel så gjerne de to store krisesenterorganisasjonene Norsk krisesenterforbund og Krisesentersekretariatet, har forholdt seg til tanken om at menn skulle få innpass på krisesentrene. Ideologiske forskjeller mellom de to organisasjonene synliggjøres. Kapitlet handler imidlertid hovedsakelig om noe av det vi vet om menns syn på det å fortelle om vold, skaffe hjelp og på mennenes vei mot å gi andre innsyn i problemene de sto opppe i. Femte kapittel er en gjennomgang av hvordan mennene snakket om ulike sider ved kontakten med krisesenteret. I sjette og siste kapittel løfter vi fram noen spesifikke perspektiver og utfordringer, og kommer med noen forslag til videre forskning.

2 Hensikt, begrepsbruk og fremgangsmåte

I dette prosjektet skal vi se på erfaringene til noen av mennene som har bodd på tre krisesentre i Norge etter at krisesenterloven trådte i kraft. Hensikten med prosjektet har vært å få kunnskap om det vi kan kalle mennenes «vei» til krisesentrene og deres erfaringer med tilbudet. For å oppnå dette er mennene blant annet blitt intervjuet om volden de ble utsatt for, om hvordan krisesentrene materialiserte seg som en instans der de kunne få hjelp, og om møtet med sentrene. Fremgangsmåten gir dessuten innblikk i noen faktorer som kan være til hinder for at menn vurderer krisesentre som et relevant hjelpetilbud for dem. Intervjuene med menn som har vært utsatt for vold fra partner, blir supplert med synspunkter fra noen ansatte og lederne ved tre sentre.

I det følgende vil vi gå inn på en del spørsmål knyttet til metode. Det dreier seg blant annet om valget av en kvalitativ tilnærming, rekruttering av intervjupersoner til prosjektet, sammensetningen av deltakerne, kort om analysearbeidet osv. Før vi kommer så langt, vil vi imidlertid gjøre rede for begrepsbruken i rapporten. Det innebærer først og fremst en gjennomgang av hvordan vi forstår vold i nære relasjoner i denne sammenhengen.

2.1 Hva er vold?

Det finnes en rekke definisjoner av vold. Noen omfatter i hovedsak handlingene som sådan. Andre vektlegger også diverse potensielle følger av volden, som konkrete, fysiske og psykiske skader. Et eksempel på en definisjon som er svært åpen når det gjelder hva som kan sies å være vold, er Per Isdals: «Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, skremmer, smerter eller krenker, får den andre personen til å gjøre noe mot sin vilje, eller til å slutte å gjøre noe den vil» (Isdal, 2000:36). Definisjonen til Verdens helseorganisasjon (WHO), som er mye brukt, ikke minst i helsereelatert arbeid og forskning, lyder som følger:

The intentional use of physical force or power, threatened or actual, against oneself, another person, or against a group or community that either results in or has a high likelihood of resulting in injury, death, psychological harm, maldevelopment, or deprivation (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi, & Lozano 2002:5).

Begge definisjonene inkluderer en rekke ulike former for handlinger. Forfatterne av rapporten om vold og helse fra WHO, understreker at bruken av ordet *power* også viser til handlinger som er et resultat av en maktrelasjon (*power relationship*) og inkluderer trusler, trakassering og nedlatende atferd. I tillegg nevnes *neglect and omission*.⁷ Isdals definisjon kan likevel sies å være enda mer omfattende hva angår handlingene, i og med at han i sin voldsforståelse inkluderer alt som står i veien for at andre mennesker kan handle «fritt».

Det er nok for øvrig også fortsatt slik, at folk flest forbinder begrepet vold med fysiske handlinger som slag og spark. Begrepet psykisk vold, som benyttes som en samlekategori for ulike former for kontrollerende, truende, nedvurderende og trakasserende atferd, har imidlertid også fått et visst fotfeste i offentligheten i løpet av de siste tiårene. Mange av dem som har vært utsatt for vold, svarer bekreftende på at de har vært utsatt for psykisk vold når de blir spurt om det. Krisesenterstatistikken viser eksempelvis at seks av ti kvinner svarer at de har vært utsatt for fysisk vold, mens åtte av ti svarer at de har vært utsatt for psykisk vold. Mange svarer bekreftende på begge deler (Sentio Research Norge, 2014:43).⁸ I tillegg til *fysisk og psykisk vold* beskriver Isdal også det han kaller *seksuell vold* (fra seksuell trakassering til voldtekt og det han kaller seksuell tortur), *materiell vold* (eksempelvis kan den som utøver volden drive hærverk på eiendom eller gjenstander den utsatte eier og setter pris på), *økonomisk vold* (man fratras eksempelvis penger man har tjent, tilgodeses med svært lite økonomisk handlefrihet dersom man ikke tjener penger selv, osv) og *latent vold*, som virker i kraft av sin mulighet. Et eksempel Isdal bruker her, er at kvinner unnlater å gå ut om kveldene på grunn av en voldtekt som er begått

⁷ Omsorgssvikt kan på mange måter forstås som «omission» eller utelatelse. Ved å unnlate å handle, eller nekte noen tilgang til ting de trenger, har en sviktet når det gjelder å gi omsorg.

⁸ Hva folk legger i begrepet vil nok likevel variere, og den som skal undersøke forekomst må i dette tilfellet, som når det gjelder fysisk vold, presisere hva en ønsker svar på. Uten dette blir det vanskelig å vite hva som måles.

i deres nærmiljø (Isdal 2000:43-68). Også *motvold* eller vold brukt som forsvar kan inkluderes, selv om Isdal er i tvil om hvorvidt dette skal kalles vold.⁹

I følge Michael Johnson er vold i parforhold ikke bare gradsforskjellig, altså at det utøves mer eller mindre alvorlig vold. Volden er også av forskjellig art. I utgangspunktet beskrev Johnson (teoretisk) vold i parforhold som *patriarchal terrorism* og *common couple violence*. I følge Johnson er dette to helt ulike former for vold, med ulikt «opphav» (Johnson, 1995).¹⁰

Det Johnson i utgangspunktet kalte *patriarchal terrorism* er senere blitt omdøpt til *intimate terrorism* (Johnson 1995, 2008). Det ligger i begrepet *patriarchal terrorism*, at volden utøves av menn, og begrepet minner om Kvinnevoldsutvalgets definisjon av «menns vold mot kvinner i nære relasjoner» (NOU 2003:31). Kjønnstretningen på volden er altså mann mot kvinne, og volden er til dels alvorlig og gjentatt. Volden preges gjerne av at det bedrives sterk kontroll. Mindre alvorlig vold, samt trusler, trakassering, nedvurdering, latterliggjøring, isolering osv. vil ofte være en del av bildet og dessuten inkluderes seksuell vold. Et sentralt trekk er at hele forholdet mellom partene ofte preges av volden, ikke minst på grunn av det psykologiske presset som kan følge av at kvinnen aldri helt vet hva mannen kommer til å gjøre, og når han «slår til igjen». Eller som Kvinnevoldsutvalget uttrykker det: «Voldshandlingene inngår i et mønster som karakteriserer forholdet (kvinnemishandling)» (op.cit.:35). *Intimate terrorism* har de samme trekkene. Forskjellen er imidlertid at begrepet må sies å være kjønnsnøytralt, i den forstand at det ikke er gitt at det er «patriarken», altså mannen, som utøver terrorliknende atferd i en intim relasjon. I noen tilfeller utøves også volden av en kvinne, og slik sett passer begrepet bedre i vår sammenheng, enn *patriarchal terrorism*.

Der det forekommer *common couple violence* – av Hilde Pape utlagt som «episodisk partnervold» – ser bildet noe annerledes ut.¹¹ Volden er gjennomgående mindre alvorlig, og det er ikke gitt hvem av de to partene i relasjonen som utøver den.

⁹ Dette reiser et interessant spørsmål om hvorvidt samme type handlinger skal betegnes på ulikt vis, avhengig av «motivasjonen» for å benytte handlingene. Et nytt spørsmål blir da også hvem som skal har rett og mulighet til å definere hva som er hva.

¹⁰ Johnson har etter hvert utviklet minst tre nye kategorier av vold i nære relasjoner (Johnson, 2000).

¹¹ Pape, 2003.

Studier av såkalt normalbefolkning viser eksempelvis at menn kan være like, eller mer, utsatt som (enn) kvinner (op cit. Se også Pape & Stefansen, 2004; Thoresen & Hjemdal, 2014). Volden er gjerne et resultat av krangler og konflikter som utarter til håndgemeng. Her er det først og fremst snakk om situasjonsbetinget bruk av fysisk makt, og volden kan ikke sies å karakterisere forholdet, slik tilfellet er når Johnson beskriver *intimate terrorism*. Som vi var inne på innledningsvis, er det altså snakk om en form for vold som idealtypisk har sitt utspring i konflikter i forholdet, og en annen form, der kontroll av partneren er en vesentlig faktor.¹²

2.2 Metodespørsmål

I en ringerunde som Wenche Jonassen foretok til de åtte krisesentrene i Norge som ifølge krisesenterstatistikken fra Sentio Research Norge hadde flest menn som «brukere» i 2011 (Nersund & Govasmark, 2012), ble fysisk vold og trakassering (psykisk vold) fra ektefelle eller samboer beskrevet som den hyppigste forekommende grunnen til at mennene søkte tilflukt på sentrene. Blant andre beveggrunner fant vi dessuten, som tidligere nevnt, tvangsekteskap og trusler fra foreldre og øvrig familie, eksempelvis som følge av at det var blitt kjent at mannen hadde en homoseksuell legning. De to siste forholdene gjaldt først og fremst (unge) menn fra minoritetsbefolkningen.

Årsakene til at menn søker seg til krisesentrene, kan altså synes å være mange av de samme som gjelder for kvinner. På denne bakgrunn ønsket Jonassen å iverksette et mindre forskningsprosjekt. Som vi var inne på innledningsvis, var hensikten med prosjektet å få kunnskap om situasjonen til menn som ba om hjelp på krisesentrene, og ikke minst å få innblikk i hvordan mennene selv forsto og beskrev sin situasjon og sine valg. I tillegg ønsket hun å få innblikk i krisesentrenes erfaringer med innføringen av loven som ga menn rett til opphold på sentrene.

Prosjektet er av utforskende karakter. Det er snakk om et tema som vi ikke har så mye kunnskap om. Da undersøkelsen ble iverksatt var det ennå ikke publisert noe om menn på krisesenter sett fra menns perspektiv, i Norge. Det var derfor nærliggende å velge tematisk styrte ansikt - til - ansikt - intervjuer som metode (Kvale, 1997). Vi

¹² Vi vil her minne om at teorier ikke er statiske, men kan utvikles, endres og forkastes på bakgrunn av økt (og ny) kunnskap. Dessuten er det ikke enighet blant forskere om hvordan man skal forstå vold, aktørene i et forhold der det utøves vold, osv. En rekke forskere opplever at deres teorier blir utfordret og kritisert, noe som er viktig i all forskning, og ikke minst når forskningen dreier seg om sosiale forhold og menneskers handlemåter.

valgte å rekruttere både menn som hadde fått bistand på krisesentrene og ansatte på sentrene, til intervjurunden. Som nevnt er det imidlertid langt fra alle krisesentre i Norge som har erfaring med menn som søker hjelp. Vi tok derfor kontakt med de tre sentrene som i følge krisesenterstatistikken hadde flest mannlige brukere på oppstartstidspunktet for undersøkelsen. De ansatte ved sentrene var positivt innstilt til å delta i undersøkelsen, og alle lederne, samt i alt syv medarbeidere, sa ja til å la seg intervju, til sammen ti personer. Krisesentrene var også behjelpelige med å kontakte menn som brukte – eller hadde brukt – sentrene, enten som bosted i en periode, eller som et sted der de søkte råd og støtte.

Det var en forutsetning at mennene det var snakk om hadde vært utsatt for det vi kaller vold i nære relasjoner, mer presist vold fra en kjæreste, samboer eller ektefelle (kvinne eller mann). Krisesentrene rekrutterte i alt 18 menn til studien, men bare 17 av disse var relevante i så måte. En mann hadde ikke vært utsatt for vold eller trusler om vold i nære relasjoner. Han hadde kontaktet et krisesenter fordi han var redd for at landsmenn skulle oppdage hans homofile legning, og utsette ham for vold. Han ble derfor ikke intervjuet. Den ene av de 17 mennene som fylte kriteriene ble imidlertid funnet død noen dager før intervjuet skulle finne sted, og materialet til denne undersøkelsen består derfor av intervjuer med 16 menn.

Vi har ikke hatt innflytelse over hvilke menn krisesentrene har kontaktet på våre vegne, eller hvordan utvalget til syvende og sist ble seende ut. Krisesentrene har henvendt seg til noen av sine brukere, og vi kjenner ikke til hvilke kriterier som lå til grunn for henvendelsene. Det er tenkelig at utvelgelsen først og fremst har skjedd ut fra tilgjengelighet, det vil si hvilke menn krisesentrene har hatt – eller fått – kontakt med. Dette tilsier også at vi først og fremst også har fått kontakt med menn som i all hovedsak er fornøyde med hjelpen de har fått på krisesentrene, noe intervjuene synes å bekrefte. Det er mindre trolig at menn som eventuelt ikke synes de har fått relevant hjelp, vil fortsette å ha kontakt med sentrene.

2.3 Deltakerne i studien

2.3.1 Mennene

Mennene vi intervjuet var ulike i alder og når det gjaldt yrkesbakgrunn. Det varierte også hvorvidt de var i jobb på intervjutidspunktet, og mennene hadde forskjellige erfaringer med vold. Alderen på deltakerne i studien varierte fra midten av 20-årene

til slutten av 50-årene. Noen av de eldste mennene vi intervjuet, var blitt utsatt for vold fra kvinner som var relativt mye yngre enn dem selv, og var blitt fedre igjen i godt voksen alder. Følgelig hadde noen av dem med seg relativt små barn til krisesentrene.

Utdanningsnivået til mennene varierte fra universitetsutdannelse til grunnskole. Elleve av de 16 mennene hadde jobb på intervjutidspunktet, men noen var delvis sykmeldt. Fem menn var uten jobb. Den ene av disse var helt ufør, en annen var halvt uføretrygdet. Blant mennene som ikke hadde jobb var det tre med bakgrunn fra land utenfor Europa. To av disse hadde ikke arbeidstillatelse.

To av de 16 mennene vi snakket med, hadde levd i homoseksuelle forhold.¹³ Det ene paret var samboere, det andre paret hadde giftet seg. En av de mannlige partnerne var norsk, den andre hadde utenlandsk opprinnelse. Alt i alt hadde ti av mennene i vårt materiale norsk, etnisk opprinnelse, mens fem kom fra ikke-vestlige land og en fra et annet land i Europa. Blant dem som hadde utøvd volden, 14 kvinner og to menn, var åtte av norsk opprinnelse, mens de øvrige åtte kom fra ikke-vestlige land. På intervjutidspunktet var alle unntatt to av mennene enten skilt, separert eller hadde avsluttet samboer- eller kjæresteforholdet.¹⁴ Syv av de 14 mennene som hadde vært utsatt for vold fra en kvinnelig ektefelle eller samboer, hadde felles barn med kvinnen. Barna var i alder fra 2 til over 18 år gamle.

Mennene ble intervjuet på forskjellige steder, noen på krisesentrene (to bodde fremdeles på et krisesenter på intervjutidspunktet), noen i eget hjem og noen på et møterom på hotell. To av dem møtte til intervjuet med tolk som krisesentrene hadde vært behjelpelig med å skaffe. Alle intervjuene ble foretatt av Wenche Jonassen. De varte fra en og en halv til to timer, og det ble tatt notater for hånd, som senere ble renskrevet.

¹³ Vold i nære, homoseksuelle relasjoner er et lite utforsket tema i Norge (se for eksempel Fjær, Gundersen & Mossige, 2013). På grunn av det begrensede antallet menn med erfaringer fra homoseksuelle relasjoner – men også fordi det sentrale i denne rapporten er menn som har vært utsatt for vold fra partner og deres forhold til krisesentrene – vil vi heller ikke her gå spesifikt inn på dette temaet.

¹⁴ Krisesenterstatistikken viser at vel litt over halvparten (41) av de 79 mennene som bodde på krisesentrene i 2011, levde i samboerskap eller ekteskap, mens 35 personer bodde alene, hvilket innebar at de enten var enslige, separert/skilt, flyttet fra samboer (Nersund & Govasmark, 2012:39). Hvis vi ser på statistikken for 2012, levde omtrent halvparten av de 117 mennene som bodde på krisesentrene dette året (52 prosent) i samboerskap eller ekteskap, mens 41 prosent var separert, tre prosent var skilt og tre prosent hadde flyttet fra samboer (Nersund & Govasmark 2013:24). (Statistikkene er ikke helt sammenliknbare, da det lave antallet menn som bodde på sentrene i 2011 førte til at en laget prosentandeler for menn med ulik sivilstand).

2.3.2 De ansatte på krisesentrene

Ifølge Jonassen og Stefansen varierte antallet krisesentre i Norge mellom 50 og 46 i tidsrommet fra 1986 til 2003 (Jonassen & Stefansen, 2003:19). I 2009 fantes det 50 krisesentre, i 2012 var tallet 47. I følge den nyeste krisesenterstatistikken, var det 46 fungerende krisesentre i Norge i 2013 (Sentio Research Norge, 2014:24). Dette tallet omfatter imidlertid det vi her vil kalle krisesentre for kvinner, en noe misvisende formulering i dagens situasjon. Et krisesenter utelukkende for menn kommer i tillegg til de 46 sentrene som eksisterte i 2013. Etter at vi fikk den siste statistikken, er ytterligere to sentre lagt ned, slik at det i dag finnes 44 fungerende sentre (Bakketeig, Stang, Madsen, Smette & Stefansen, 2015:44).¹⁵ I henhold til siste krisesenterstatistikk hadde 41 av de 46 sentrene som fortsatt var i drift i 2013, et tilbud til menn. Totalt var det altså på det tidspunktet 42 krisesentre i Norge med tilbud til menn. Femten av sentrene hadde ikke hatt menn til overnatting (Sentio Research Norge, 2014:85).

De tre sentrene som deltok i undersøkelsen, ble altså valgt ut fra den begrunnelse at de hadde en viss erfaring med menn som hadde vært utsatt for vold fra partner. De tre daglige lederne ble intervjuet hver for seg, mens de øvrige medarbeiderne på det enkelte senter ble intervjuet sammen. To sentre stilte med to medarbeidere til intervju, mens det var tre stykker på det siste senteret. Alle de ansatte, også lederne for krisesentrene, var kvinner. De ansatte ved et av sentrene ble intervjuet i forbindelse med en lunsj på et spisested. Resten av intervjuene med de ansatte ved sentrene, også med lederne, foregikk på de respektive sentrene. Disse intervjuene var noe kortere enn intervjuene med mennene, og varte fra rundt tre kvarter til en time. Også disse intervjuene ble foretatt av Wenche Jonassen, og også her ble det skrevet for hånd.

Vi ønsket blant annet å få vite om de ansatte så vesentlige forskjeller på kvinners og menns behov for bistand når de utsettes for vold i nære relasjoner. Vi var også interessert i hva de mente var sentrenes styrker og svakheter i møtet med menn som trenger sentrenes bistand. De ble dessuten spurt om hvordan de syntes det hadde fungert å ha menn på sentrene, og om de så behov for endringer i tilbudet til mennene.

¹⁵ 45 sentre om vi regner med Sunnmøre krisesenter for menn.

Rapporten inneholder imidlertid ikke noe eget analysekapittel bygget på intervjuene med lederne og de ansatte på krisesentrene. I stedet er disse intervjuene i hovedsak blitt benyttet i drøftingen og analysene av mennenes situasjon.

2.4 Kunnskapsforståelse og forskningsetikk i kvalitative studier

Metodevalg i forskningsprosjekter kan være uttrykk for forskerens vitenskapsteoretiske ståsted, men det er først og fremst forskningsspørsmålene som avgjør hvordan man velger å gå fram. Som vi allerede har vært inne på, er metodevalget i dette lille prosjektet blant annet gjort på bakgrunn av at det, da prosjektet ble startet, ikke fantes kunnskap om menn på krisesenter i Norge. Vi hadde dermed ikke noe godt grunnlag for å iverksette en spørreskjemaundersøkelse. Som vi allerede har vært inne på, ønsket vi dessuten å få innblikk i den enkelte manns opplevelse og erfaring, både med å leve med vold og med kontakten med krisesenteret.

2.4.1 Teoretisk og analytisk tilnærming

Selv om det altså finnes relativt mye forskning, særlig internasjonalt, om kvinner som utøver vold i nære relasjoner og menn som utsatte, har vi svært begrenset kunnskap når det gjelder menn som har søkt tilflukt på krisesenter etter å ha blitt utsatt for vold fra en kvinne (eller en mann) i en nær relasjon. Det er dessuten først og fremst de norske og nordiske arbeidene som er nevnt innledningsvis, som er anvendt i analysen. Gjennom arbeidet med intervjumaterialet, der tematisk analyse er blitt benyttet, er imidlertid likhetene mellom kvinners og menns behov og handlemåter blitt tydelige, noe som også har gjort det relevant å benytte kunnskap om kvinner som utsettes for vold i nære relasjoner i analysearbeidet.

2.4.2 Den positivistiske treenigheten¹⁶

Generaliserbarhet, validitet og reliabilitet er begreper som benyttes når man skal si noe om kvaliteten på en statistisk undersøkelse. Selv om kvalitetskrav er viktige i all forskning, gir disse begrepene ikke alltid de rette konnotasjoner i kvalitativ forskning. Forskere som arbeider kvalitativt vil derfor ofte bruke andre ord når de

¹⁶ Begrepet benyttes av Kvale i boken *Det kvalitative forskningsintervju* (1997).

skriver eller snakker om muligheten for at studien kan ha verdi utover det (ofte) lille utvalget av deltakere, om muligheten til å stole på resultatene som kommer fram og om hvorvidt andre kan komme fram til samme resultat ved å gjenta studien. Det siste er imidlertid gjerne lite relevant – og vil ikke bli behandlet her – blant annet fordi forskjellige forskere vil influere ulikt på deltakerne i en kvalitativ studie. Det kan blant annet handle om forskerens evne til å gjøre intervjuet til en trygg situasjon, hennes evne til å bygge tillit og dermed kanskje oppnå mer åpenhet fra intervjupersonen osv. (se for eksempel Kvale, 1997). Dessuten er forskerens rolle som «medprodusent» av kunnskap av betydning. Kunnskapen ligger ikke klar til «å graves ut», den produseres tvert om i møtet mellom den som intervjues og forskeren. Følgelig vil forforståelser og teorier som forskeren tar med seg inn i prosessen, hvilke utsagn forskeren velger å følge opp eller la ligge, influere på det endelige resultatet.

Et kjennetegn ved kvalitative studier, er at antallet personer som blir intervjuet gjerne er begrenset. I denne studien har vi intervjuet 16 menn, men det er ofte vanlig med langt færre deltakere i en kvalitativ undersøkelse. En begrunnelse for det, er at man ønsker å gå i dybden og det resulterer gjerne i et stort materiale som kan bli uhåndterlig, ikke minst dersom man ønsker å få med kompleksitet og forskjeller i analysene. Representative utvalg er altså ikke noe mål.

Selv om man ikke opererer med såkalte representative utvalg, og dermed ikke har mulighet for å gjøre generaliseringer i statistisk forstand (se for eksempel Andenæs, 2000:304), er det ønskelig at kvalitative studier skal få ringvirkninger, noe det også er gode muligheter for. Forskningspraksis og -erfaring viser at resultatene fra relativt små studier ofte er overførbare til studier av andre, liknende situasjoner. Et begrep som enkelte kvalitative forskere benytter om dette, er «analytisk generalisering». Det dreier seg om hvorvidt resultatene fra en studie kan benyttes som en slags veiviser for nye situasjoner. Analytisk generalisering baserer seg på en analyse av likheter og forskjeller mellom situasjoner. Ved å forsøke å få fram beskrivelser fra alle dem man intervjuer i en kvalitativ studie, kan man også vise både generelle og individuelle trekk. Analysene fordrer det vi kaller «tykke» beskrivelser av både enheter og hendelser, og har likhetstrekk med rettspraksis, der detaljrike dommer kan få såkalt presedens for nye saker (se for eksempel Kvale, 1997). Et poeng er at nye lesere på denne måten selv kan bedømme muligheten for generalisering av resultatene. Det er dessuten først og fremst mottakerne av studien som avgjør hvorvidt den er relevant for nye situasjoner i nye studier. Muligheten for gjenbruk styrkes altså jo mer

detaljert og omfattende forskeren beskriver hendelsene, erfaringene og fenomenene hun studerer (Andenæs, 2000. Se også Kvale, 1997). For øvrig har en vektlegging av kontekstualisert og heterogen kunnskap langt på vei erstattet målet om «universell generaliserbarhet».

I forskning er det også et mål at kunnskapen vi produserer skal være «sann». Innenfor kvalitativ forskning tenker man imidlertid sjelden på kunnskap som tilsvarende en objektiv realitet. Som det går fram over, er kunnskap snarere en sosial virkelighetskonstruksjon. Validering er kommunikasjon med, og samhandling i, den sosiale verden, og valideringen blir en undersøkelse som dreier seg om en fortløpende kontroll, utspørring og teoretisk tolkning av det man finner. Her er forskningsintervjuet godt egnet. Vi vil også argumentere for at validering eller verifisering bør være en integrert del av hele forskningsprosessen. Validering er for øvrig en iboende del av vår samhandling med mennesker i dagliglivet, der vi i stor grad bedriver verifisering av opplysninger og tolkninger.

Et forhold vi som forskere uansett ikke har mulighet til å kontrollere, verken i kvalitative eller kvantitative studier, er om deltakerne i studien forteller «sannheten», skjønmaler situasjoner, tilbakeholder informasjon som kanskje er viktig for å få et helhetlig eller mer nyansert bilde av en situasjon, eller liknende. Vi risikerer også at den som blir intervjuet sier det hun eller han tror at forskeren vil høre (se for eksempel Grøvdal, 2000:39 ff; Silverman, 2010:171). Det kan dessuten være forskjell på det folk sier, og det de gjør. Om man er tydelig når det gjelder hva slags informasjon man er ute etter, behøver dette imidlertid ikke være problematisk. Det handler blant annet om å bestemme seg for hvordan man vil behandle intervjuene (se for eksempel Silverman, 2010). Er de fortellinger, eller direkte fakta? I tråd med vårt vitenskapssyn ser vi altså her materialet som en form for fortellinger fremkommet i samarbeid med forskeren. Vi var dessuten interessert i menneskes forståelse og opplevelse av det å være utsatt for vold fra en kvinne (i noen tilfeller en annen homoseksuell mann). Menneskene som hadde utøvd volden ville trolig ha fremstilt hendelsene og situasjonen på en annen måte.

2.4.3 Ethiske spørsmål

Steinar Kvale beskriver studier basert på intervjuer som et moralsk foretakende (Kvale, 1997:65). En side ved intervjuet som et moralsk foretakende, er at mennesker som møtes og samtaler ansikt til ansikt påvirkes av samtalene. Intervjuer om belastende livserfaringer kan sette i gang følelser som den som blir intervjuet kanskje har forsøkt å fortrenge, eller som er kommet på avstand fordi omstendighetene der – i

dette tilfellet – volden forekom, er et tilbakelagt stadium i livet. Samtidig vet vi at det også kan oppleves fint å delta i intervjuer. Det faktum at noen lytter til det en har å si, kan gjøre intervjuet til en svært positiv opplevelse (se for eksempel Kvale, 1997:69). Forskeren har uansett ansvar for å sørge for at intervjusituasjonen blir en så positiv opplevelse som overhodet mulig. Det er også formelt viktig at personer som deltar i intervjuundersøkelser får vite at de når som helst kan trekke seg fra prosjektet, og kan kreve at kunnskap om dem selv ikke blir en del av det ferdige produktet. Alle deltakerne i denne undersøkelsen fikk muntlig informasjon om dette (noen måtte informeres med tolk til stede), og de aller fleste hadde fått et informasjonsskriv med relevante opplysninger. I noen tilfeller måtte vi likevel avklare en del forhold i selve intervjusituasjonen, da det var tydelig at enkelte av mennene – også de med norsk, etnisk bakgrunn – ikke hadde fått med seg all informasjonen i skrevet.

Følsomme opplysninger som kommer fram, må dessuten behandles med varsomhet, og det er ikke minst viktig at man ikke kopler opplysninger som kan føre til at personen det dreier seg om, kan kjennes igjen av utenforstående. Et viktig grep her, er at de som intervjues ikke blir omtalt ved eget navn i forskningsrapporten. Navnene som finnes i denne rapporten er derfor fiktive. Det må heller ikke finnes opplysninger i det ferdige skriftlige arbeidet, om nasjonalitet, bosted og andre forhold som kan føre til identifisering. I dette tilfellet blir det heller ikke opplyst om hvilket krisesenter de intervjuede mennene søkte hjelp på, og følgelig sikres også en viss anonymitet for de ansatte vi har snakket med, ikke minst for lederne, som ellers lett kunne identifiseres. Siden det ikke er snakk om taushetsplikt – det som er sagt skal tvert om publiseres – er konfidensialitet en viktig norm. En kan imidlertid aldri gardere seg mot at personer som kjenner den intervjuede godt, enten det er en mann som har vært utsatt for vold, eller en som arbeider på et krisesenter, vil kunne kjenne igjen en situasjon, en historie eller liknende.

Prosjektet er meldt til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD).

3 Vold i parforhold – mannens perspektiv

I dette prosjektet er temaet vold i nære relasjoner, nærmere bestemt vold i parforhold, som internasjonalt ofte betegnes som *intimate partner violence*. En del av mennene vi intervjuet fortalte riktignok også om sine kvinnelige partners bruk av vold mot egne barn og/eller stebarn, men det er likevel voksnes vold mot voksne som er det sentrale i denne rapporten. To av mennene hadde for øvrig opplevd vold fra en mann i homoseksuelle forhold.

Mennene vi intervjuet var blitt utsatt for flere former for voldsutøvelse. Selv om vi ikke nødvendigvis benytter Per Isdals vokabular (jf ovenfor, kapittel 2.1), kan vi si at mennene ble utsatt for fysisk og psykisk vold og i noen tilfeller handlinger som sterkt reduserte eller hindret deres økonomiske frihet. Noen av kvinnene utøvde alvorlig, fysisk vold, med stort skadepotensial. Blant de fysiske handlingene som ble beskrevet, var slag, spark, biting og bruk av gjenstander til å slå eller stikke med. En mann hadde fått et glass knust mot tinningen. To av mennene hadde fått varige mén av handlingene de var blitt utsatt for. En var blitt blind på et øye, og en annen hadde fått ødelagt trommehinnen med nedsatt hørsel som konsekvens. Det ble fortalt om å få hodet banket i badegulvet med den følge at blodet piplet fram i nakken, og om å bli brent med glovarme gjenstander, sannsynligvis et strykejern.¹⁷

Noen av mennene fortalte om kvinner som først og fremst reagerte med vold når paret hadde konflikter og krangler. Flere av mennene sa dessuten at de måtte «ta seg sammen» for ikke å ta igjen med bruk av fysisk makt overfor partneren. Noen hadde fra tid til annen gjort dette, og noen fortalte at de hadde holdt kvinnen igjen for å hindre utøvelsen av vold. For mange var imidlertid det ikke å anvende fysisk makt mot en kvinne nærmest å regne som en lov for menns atferd, en slags æreskodeks (se også Bjerkeseth, 2010; Fjell, 2013).

¹⁷ Mannen som opplevde dette var blitt brent i nakken da han sto med ryggen til, og var derfor ikke sikker på hva kjæresten hadde brukt.

Enkelte hadde også opplevd at partneren utøvde fysisk vold både mot felles barn, og mot særkullsbarn. Mange av mennene var dessuten blitt utsatt for nedlatende bemerkninger, sjikane og trusler. Ulike former for kontroll kunne også være en del av bildet. Noen partnere hadde krevd å få råderett over mannens økonomiske ressurser. Ofte var slike handlinger/væremåter kombinert med fysisk vold.

I dette kapitlet gir vi et litt mer sammenhengende innblikk i det noen av mennene fortalte om situasjonen de befant seg i før de søkte hjelp på krisesenteret. Fortellingene er i en viss forstand konstruksjoner, der forskeren har medvirket gjennom sine valg og innspill i intervjuet (jf. metodekapitlet). Det er flere grunner til å forsøke å gjengi en sammenhengende historie. Det finnes ikke så mye forskning om kvinners vold mot menn i nære (heteroseksuelle) relasjoner – eller om menns vold mot menn i nære (homoseksuelle) relasjoner i Norge. Dessuten ønsker vi blant annet å vise at utøvelsen av vold i mange tilfeller ikke var tilfeldig og sjelden, men en del av hverdagen for enkelte av mennene. På denne måten kan vi også få en mer helhetlig forståelse av forholdene mennene levde under, enn det som er mulig dersom en kun benytter enkeltutsagn og beskriver enkelte situasjoner. Som nevnt fortalte noen av mennene vi intervjuet om handlinger som må kunne sies å være relativt alvorlig, fysisk vold. Andre fortalte i hovedsak om det som i dag kalles psykisk vold. Som vi har vært inne på, var det heller ikke nødvendigvis slik at en form for vold utelukket andre. Noen ble utsatt for flere former for vold. I en del av tilfellene kan det sies å ha vært snakk om det vi har beskrevet som *intimate terrorism* (Johnson, 2008), mens det i andre tilfeller kan være mer nærliggende å karakterisere volden som episodisk partnervold, vold som utløses som en følge av konflikter (Pape, 2003 oversatt etter Johnson, 1995). En av mennene fortalte at volden var «gjensidig» – han og kona sloss.

Gjennom historiene vi har valgt ut, viser vi vold i litt ulike forhold. Det er eksempelvis snakk om både homoseksuelle og heteroseksuelle relasjoner, og vold i forhold der partene hadde ulik etnisk bakgrunn, og der det også var relativt stor aldersforskjell. En av mennene kom til Norge på såkalt familiegjennforening, og manglet redskaper for å klare seg i det norske samfunnet. Blant annet hadde han etter eget sigende ikke fått arbeidstillatelse. Vi viser også et eksempel på en mann som hadde fortsatt samlivet med sin ektefelle etter en ganske turbulent start på ekteskapet. Volden som skildres i de påfølgende historiene er dessuten av ulik karakter og alvorlighetsgrad, i alle fall hva angår fysiske skader.

3.1. Jans historie

Jan er en mann i 50-årene. Han har universitetsutdanning og en god jobb. For flere år siden fikk han muligheter til å ta et arbeidsoppdrag som innebar flytting til et land i Sør-Amerika. Mens han var der, traff han Carmen, en kvinne som var nærmere 30 år yngre enn ham. I motsetning til Jan, hadde Carmen ingen utdanning utover videregående skole.

Jan fortalte at Carmen hadde hatt en vanskelig oppvekst. Moren hennes fant seg en ny kjæreste og forlot familien kort tid etter at Carmen ble født. Hun og hennes eldre søsken vokste opp hos faren og hans nye samboer. Carmen ble utsatt for harde straffemetoder: Hun hadde blant annet fortalt Jan at hun ble pisket av faren, slik at hun noen ganger ikke kunne gå på skolen etterpå. Da Carmen ble gravid og fødte et barn i 16-årsalderen, ville farens samboer gi barnet bort, men Carmen tok barnet med seg og forlot barndomshjemmet for å bo hos en eldre søster.

Jan og Carmen innledet et forhold, giftet seg, og hun og barnet hun hadde fått som tenåring flyttet senere med ham til Norge. Her fikk de et barn som var omkring 5 år på intervju tidspunktet. Til sammen var de foreldre til tre barn, i og med at Jan hadde et barn fra et tidligere ekteskap.

Forholdet ble svært vanskelig. Ifølge Jan var ikke minst Carmens sterke temperament et problem. Han fortalte blant annet at han opplevde henne som en fremmed når hun var sint. Det var som om hun gikk inn i en psykose – eller som om det svartnet for henne. I tillegg til å vise sterk aggresjon, virket hun ofte deprimert. Det hendte også at hun forsvant hjemmefra i flere dager, uten å gi beskjed om hvor hun var.

Carmen hadde utøvd vold både mot barna og mot Jan. Ved en anledning tok Jan fysisk igjen med henne mens de to barna var til stede. Noen ganger hadde han forsøkt å holde henne fast, så hun ikke fikk gjort noe. Hun hadde truet ham med drap og hadde hugget etter ham med kniv i barnas påsyn. Da hun knuste et glass mot tinningen hans, begynte Jan å tenke at hun var farlig.

Jans søster reagerte så sterkt på svigerinnens atferd, at hun tok kontakt med et familievernkontor. De fikk hjelp der i en periode, men så ville ikke Carmen mer, fortalte Jan. For noen år siden kom barnevernet inn i familien. Også denne gangen var det Jans søster som tok affære, og leverte inn en bekymringsmelding. Han fortalte imidlertid at han ikke hadde greid å være ærlig om familieproblemene i møtet med barnevernet, og hadde skjønnet situasjonen i stedet.

I tillegg til familievernet og barnevernet, hadde familien også hatt kontakt med en behandlingsinstans for familier som strever med psykiske problemer. Utgangspunktet for dette, var at ifølge Jan at Carmens eldste datter hadde hatt selvmordstanker. Paret hadde dessuten fått individuell behandling ved en institusjon der en jobber med såkalt sinnemestring. Jan sa at dette hadde hjulpet Carmen til å mestre sinnet sitt i den forstand at hun etter hvert bare anvendte «psykisk vold» når hun ble sint.

Ved et av tilfellene da Carmen ble borte hjemmefra i flere dager, ringte en av Jans venner til et krisesenter. Kontakten med krisesenteret førte også til ny kontakt med barnevernet, denne gangen med fullt søkelys på familiens vanskelige situasjon. Jan fortalte at i denne prosessen hadde en barnevernsansatt sagt til ham at han måtte velge mellom kona og barna.

På intervjuetidspunktet hadde Jan og Carmen vært separert et halvt års tid, og Carmen hadde flyttet ut. Begge barna – både barnet hun hadde da de traff hverandre, og deres felles barn – bodde hos Jan. Jan fortalte at det bare ble trøbbel når han og Carmen møttes. Derfor tok han ofte med seg en advokat som krisesenteret hadde satt ham i forbindelse med, når de skulle treffes. Han sa imidlertid at Carmen og barna hadde begynt å møtes igjen, og at barna i blant overnattet hos moren. For deres felles barn synes situasjonen likevel vanskelig. Jan fortalte at barnet virket svært engstelig for at faren skulle bli borte. Jan kunne nesten ikke gå et skritt uten at barnet fulgte med ham.

Forholdet til Carmen hadde ført til vanskeligheter for Jan på flere måter. Han hadde eksempelvis mistet kontakten med en søster. Han fortalte dessuten at han hadde mistet kontakten med flere venner i den tiden han levde sammen med Carmen. Da Carmen flyttet ut, hadde han imidlertid fått ny kontakt med en del av dem. Alt i alt syntes han at han hadde et brukbart nettverk, både i familien og blant venner. Dessuten hadde han vært åpen om problemene på arbeidsplassen sin, og hadde tydeligvis fått støtte der.

3.2 Thomas' historie

Thomas er i 40-årene og delvis uføretrygdet. Ifølge ham selv, hadde han på mange måter «levd livet» før han ble kjæreste med en jevn gammel mann fra Midt-Østen. Kjæresten hadde fått asyl i Norge, og hadde blant annet erfaring med krig fra sitt hjemland. I utgangspunktet var forholdet deres fint, men etter en stund skjedde det

noe: «Han var god som gull i ett år, men så klikka det for ham,» sa Thomas. Ekskjæresten utøvde gjentatt, alvorlig vold mot ham, som blant annet å dunke hodet hans mot gulv og vegger. Thomas ønsket etter hvert ikke å fortsette forholdet, men til tross for at han ba om det, ville ikke mannen flytte ut av Thomas' leilighet. I stedet var det Thomas som flyttet – han søkte tilflukt på et krisesenter, der han bodde i nærmere et halvt år. Kontakten med krisesenteret ble opprettet etter påtrykk fra en venninne. Thomas var kjent med at det fantes krisesentre, men han visste lite om innholdet i tilbudet, og heller ikke om tilbudet til menn.

Etter at Thomas hadde flyttet hjem igjen, ble ekskjæresten anmeldt for flere tilfeller av grov vold. Det var en ansatt på krisesenteret som fikk Thomas til å kontakte politiet. Det tok politiet flere uker å spore opp kjæresten, til tross for at han visstnok var kjent for dem fra før. Thomas skiftet lås på døra til leiligheten, og fortalte at han i lang tid nesten ikke våget å gå ut. Da kjæresten slapp ut av varetekt, anbefalte politiet ham å flytte ut av leiligheten. En tid bodde han på en annen kant av landet, og på tidspunktet for intervjuet bodde han på sperret adresse.

Thomas fortalte at mye tydet på at kjæresten hadde reist ut av landet, men han visste ikke hvor han befant seg. Han var fortsatt redd, men til tross for at noen hadde fortalt ham at kjæresten hadde sagt han skulle skjære strupen over på ham hvis han møtte ham, hadde Thomas ikke lenger voldsalarmen som han søkte om etter en av de grove voldsepisodene. Etter det vi forsto, ble den inndratt av politiet fordi de mente det ikke lenger var noen fare for ny vold. Selv syntes han fortsatt at det føltes utrygt å bevege seg utenfor hjemmet, til tross for at ekskjæresten trolig hadde forlatt Norge. Den grove volden og de ekstreme truslene hadde utvilsomt påvirket livskvaliteten hans negativt.

Han fortalte at volden i parforholdet hadde ført til flere negative ting i livet hans. Blant annet hadde han mistet mange venner mens han bodde sammen med kjæresten. En viktig grunn til det, var at de betraktet kjæresten som farlig og var redd for ham.

Vold var imidlertid ikke et fenomen som kom inn i Thomas' liv sammen med ekskjæresten. Han var også blitt utsatt for vold fra faren sin, fra stefaren, fra broren og fra to tidligere kjærester. Thomas mente selv at han måtte ta ansvar for mye av den volden som var blitt utøvd i familien og i hans egne parforhold, og at han ikke alltid hadde oppført seg så bra selv heller. Hva dette innebar, ble ikke utdypet mer.

3.3 Davids historie

David er en mann i 30-årene, og kommer fra et afrikansk land. Han hadde utdanning på høgsolenivå, men hadde ikke hatt arbeid som tilsvarte hans kvalifikasjoner etter at han kom til Norge. På grunn av manglende arbeidstillatelse hadde han i blant arbeidet «svart».

Det var Davids ektefelle som først kom til Norge, og David fikk senere familiegjenforening. Det betyr blant annet at parten som bor i Norge, skal være økonomisk i stand til å forsørge sin ektefelle. Kona Elisa hadde helsefaglig utdanning, og arbeidet på et sykehjem.

I den første tiden etter at David kom til Norge var forholdet mellom ham og Elisa bra, men etter hvert syntes han at hun begynte å forandre seg. Han beskrev det som at hun tok kontroll over livet hans, utover det han syntes var akseptabelt. Hun ville blant annet ha styring over det lille han tjente, og hun var ofte sint og kjefet på ham. Elisa hadde gitt uttrykk for at det var hun som hadde hentet ham fra hjemlandet, og at hun også kunne få kastet ham ut hvis hun ville. Hun truet sågar med vold, og med at brødrene hennes kunne «ta ham». David opplevde det som om familien hennes støttet hennes «prosjekt». Også Elisas far truet med å gi David juling.

Elisas trusler var imidlertid ikke bare trusler, de ble også fulgt av konkrete handlinger. David opplevde blant annet at kona spyttet ham i ansiktet, at hun slo ham i ansiktet med flat hånd under en krangel, og at hun flere ganger truet ham med kniv. Det hendte også at hun ødela klærne hans.

Han fortalte at han flere ganger forlot leiligheten etter slike hendelser. «I min kultur er det skam å fortelle at en dame har slått meg. Ingen vil tro det heller. Jeg våget ikke å bruke vold tilbake heller, av fare for å bli sendt ut (av landet, vår anmerkning),» sa David. Tre, fire ganger, etter å ha blitt utsatt for verbale trusler, hendte det at han mistet kontrollen, og tok igjen verbalt.

Et utsagn David ofte hørte fra kona, var at «dette er mitt hus». På et tidspunkt kastet da også Elisa ham ut. Det endte med at han sov fire måneder i en kjellerbod som tilhørte leiligheten.

David følte seg deprimert og maktesløs og visste ikke hvordan han skulle klare seg, eller hvor han skulle gjøre av seg. Dersom det ble klart at forholdet mellom ham og Elisa var over, gikk han dessuten ut fra at han ville måtte forlate Norge. Han fortalte at han hadde grått hver dag i denne tiden. Av og til fikk han en ekstrajobb i en restaurant, og en dag fikk en kollega se ham gråte. Kollegaen spurte hva som var i veien, men David ville ikke snakke om det, så han sa at det ikke var noe. Senere skjedde det samme igjen, og denne gangen ga ikke den norske kollegaen seg. Han sa dessuten at han gjerne ville gjerne hjelpe. David fortalte da at han hadde samlivsproblemer. Kollegaen hadde hørt at det fantes krisesentre for menn, og etter samtalen gikk David til et bibliotek, der han søkte på internett. Han fant også et krisesenter han ringte til. Senteret viste seg imidlertid å ligge nokså langt unna. Ved hjelp av noen søkeord kom han over et kontor som visstnok skulle være til hjelp for menn. Dette viste seg å være Ressurssenter for menn (Reform), som David oppsøkte noen dager senere. Han hadde litt problemer med å gjøre seg forstått, men det ble skaffet til veie tolk, slik at David kunne snakke sitt eget morsmål og forklare hvordan han hadde det. Han fortalte hvor sliten, bekymret og trist han var. På grunn av den håpløse boligsituasjonen ble det foreslått at han burde oppsøke et krisesenter. David hadde ingen motforestillinger mot dette. Han fikk hjelp til å hente klærne sine fra kjellerboden, og siden ble han kjørt til senteret.

3.4 Mortens historie

Morten er en mann i femtiårene. Han hadde vært gift med Guri i noe over 20 år, men på intervjuutidspunktet var de separert. Paret hadde to barn sammen, og i tillegg hadde begge barn fra tidligere forhold. Guri hadde imidlertid problemer med sinne, og hadde utøvd både fysisk og psykisk vold. «Husbråk» ble ofte meldt til politiet, blant annet av naboer. Ved flere tilfeller var Guri blitt brakt inn av politiet og satt på glattcelle.

Den fysiske volden hadde i følge Morten vært ganske grov. Han hadde blant annet opplevd å bli alvorlig skadd etter at hun hadde knivstukket ham. Både han og andre familiemedlemmer var blitt utsatt for trakassering og trusler fra Guris side. Det gjaldt eksempelvis både Mortens mor og Guris egne foreldre.

Volden var imidlertid ikke bare rettet mot familien. Morten fortalte at Guri også hadde truet mange andre personer som hun var i kontakt med. I tillegg til å true folk personlig, hadde hun framsatt trusler via mail og tekstmeldinger. Mortens sjef hadde mottatt både fax og telefoner fra henne, der hun hadde meddelt at hun skulle drepe Morten. Heldigvis visste sjefen om problemene. Morten syntes at han måtte si fra til

ham, ettersom situasjonen var som den var. Guri hadde også gått fysisk til angrep på andre mennesker med ulike gjenstander. Hun var flere ganger blitt ilagt besøksforbud, og det var også tilfellet på tidspunktet for intervjuet. Morten syntes det var svært belastende å ha kontakt med henne, mens han oppfattet at hun syntes det var helt i orden å ha kontakt med ham.

Under intervjuet fortalte Morten at Guri hadde hatt en vanskelig og traumatisk barndom. Det var heller ikke bare volden som var et problem. I store deler av ekteskapet hadde Guri hatt generelt dårlig impuls kontroll og et betydelig alkoholproblem. Morten ønsket å få en slutt på atferden hennes, men det var vanskelig, og til slutt orket han ikke mer. Han tok ut separasjon. Det ble imidlertid ikke så mye enklere av dette. Guris grenseløse atferd gjorde at hun terroriserte nye kvinner som Morten hadde kontakt med etter separasjonen. Da de ble separert ønsket hun heller ikke at han skulle ha kontakt med barna, og han sa at han hadde skjønt allerede lenge før bruddet, at det ville bli svært vanskelig å få barna med seg ut av forholdet. Morten hadde også opplevd at barna syntes synd på moren og vendte seg mot ham.

3.5 Steins historie

Stein var også i femtiårene, og gift med Aya, som kom fra et land i Asia. Ekteskapet hadde vært preget av konflikter. Økonomi var et gjentakende stridstema. Stein var eneforsørger, og han sa at Aya alltid «maste om penger», noe han ikke alltid var villig til å gi henne. I følge Stein endte en konflikt der Aya ikke fikk viljen sin, med at hun reiste til nærmeste kritesenter. Mens hun var på kritesenteret, gikk Stein til det skritt å ordne med returbilletter til hjemlandet for henne. Han ville sette punktum for samlivet, og sende henne tilbake dit hun kom fra. Stein fortalte at han ikke orket mer av det hissig temperamnet hennes. Han syntes hun oppførte seg uforutsigbart og at det var vanskelig å leve sammen med henne. Han følte seg utrygg fordi han aldri visste hva hun kunne finne på. Allerede kort tid etter at hun kom til Norge, hadde hun helt halvannen liter brus nedover ryggen hans i et anfall av sinne. En annen gang hadde hun bitt ham i armen. I blant hadde Stein problemer med å sove, fordi han var redd for hva hun kunne finne på, også om natten.

Da Aya reiste til krisesenteret, hadde Stein ringt senteret og bedt om at hun måtte få bo der noen dager. Den viktigste begrunnelsen var at han nå var så sint, at han var redd for at han kunne komme til å gå fysisk løs på henne og påføre henne skader.

Aya reiste tilbake til Asia, men etter to måneder kom hun tilbake. Stein kom da til at han ville gi forholdet en ny sjanse. Aya var blitt svært dårlig mottatt av familien i hjemlandet, og han syntes synd på henne. Forholdet ble også bedre etter at hun returnerte til Norge. Han fortalte blant annet at han nå hadde gitt henne tilgang til pengene han tjente, slik at hun ikke lenger måtte be om penger.

Samlivet var likevel langt fra problemfritt. Stein beskrev Aya som svært sjalu, og fortalte at han var blitt anklaget for å ha et forhold til en kvinne i nabolaget. Dette hadde vært vanskelig både for ham og henne. Da det sto på som verst, søkte Stein støtte på krisesenteret. Han hadde ikke bodd på senteret, men gikk til samtaler der. Paret hadde også vært til samtaler sammen. Stein fikk dessuten hjelp til å finne en psykolog, som han var veldig fornøyd med. «Han hjalp meg opp igjen», sa Stein.

Stein ønsket at Aya skulle lære norsk og få seg jobb. Selv om han hadde jobb, var den økonomiske situasjonen deres ikke noe å skryte av. Hun hadde imidlertid ikke fulgt opp norskkurset, og på intervjudispunktet visste han ikke hvordan det ville gå.

3.6 Oppsummering

Som vi allerede har vært inne på, viser mennenes fortellinger et spenn når det gjelder bruken av vold. Noen av mennene hadde vært utsatt for alvorlig vold med stort skadepotensial – og store skader. Stikkskaden Jan ble utsatt for, kunne vært fatal om kniven hadde truffet et lite stykke til siden. I Thomas' tilfelle var det dessuten snakk om et trusselbilde som opplevdes som alvorlig, også etter at forholdet der volden ble utøvd var avsluttet. Andre, som Jan og Morten, beskrev en vanskelig situasjon etter bruddet, men likevel ikke et alvorlig trusselbilde.¹⁸

Vi ser også eksempler på forhold der volden var mindre alvorlig, og til dels knyttet til konflikter. Verken David eller Stein fortalte om alvorlig, fysisk vold. I deres tilfeller var det mer snakk om sporadiske hendelser uten stort skadepotensial. Både David og Stein opplevde derimot relativt mye sjikane, trusler og nedverdiggende bemerkninger.

¹⁸ Hva som er et alvorlig trusselbilde kan riktignok være avhengig av den enkeltes opplevelse. I Thomas' tilfelle sa han at han fryktet ny, alvorlig vold dersom kjæresten fant ut hvor han oppholdt seg. De andre to mennene opplevde seg derimot ikke truet av ny vold etter bruddet med kvinnene.

Uforutsigbarheten i kvinnenes atferd skapte stor utrygghet. Stein hadde ofte problemer med å sove. Begge mennene bekymret seg også for sine egne reaksjoner, for at de skulle komme til «å ta igjen» med fysisk makt. Det samme var i og for seg tilfellet for mange av de andre mennene vi intervjuet. Forskning viser for øvrig at mange av disse problemene går igjen når menn forteller om at de er blitt utsatt for vold (se for eksempel Bjerkeseth, 2010; Sogn & Hjemdal, 2009).

For noen av mennene var spørsmål knyttet til barn sentrale. Morten ville gjerne hatt sine (relativt store) barn med ut av forholdet, men slik gikk det ikke. Barna syntes synd på moren, og ble hos henne, selv om det neppe var en ideell situasjon for dem. Det er for øvrig ikke helt uvanlig at barn – også mindre barn enn Mortens – tar ansvar for den forelderen som utøver volden (se for eksempel Grøvdal, 2012). Jan hadde fått omsorgen for sitt og ekskonas felles barn, men han bekymret seg for hvordan det ville gå med gutten, som virket utrygg og tydelig preget av den vanskelige situasjonen. Det samme gjaldt for ekskonas barn fra et tidligere forhold. Som vi skal se, fikk også det å ha barn betydning for hvordan mennene handlet i situasjonen. En faktor som kunne være avgjørende for mennenes handlemåte, var hvordan barna ble behandlet av den som utøvde volden.

Noen av mennene i denne undersøkelsen hadde kommet til Norge som følge av familiegjenforening. De hadde begrenset kunnskap om det norske samfunnet, om hjelpeinstanser, og hadde ikke noe nettverk av betydning. Oppholdet i Norge ble opplevd å være avhengig av ektefellen som var kommet til landet først. Regelen om at man må ha vært i Norge i tre år før man selv kan få opphold på selvstendig grunnlag, ble ekstra problematisk når parten med oppholdstillatelse utøvde vold.¹⁹ Dette var situasjonen i Davids tilfelle. Slik han hadde forstått det, skulle det ikke så mye til før han kunne komme i en situasjon der han ville bli tvunget til å returnere til landet han og Elisa kom fra. Han hadde heller ikke noe inntektsgrunnlag å snakke om, og det gjorde at han følte seg sårbar. Dette er for øvrig en problemstilling som også er høyst relevant for kvinner i tilsvarende situasjoner. Hva som oppleves som alvorlig og belastende for den enkelte som utsettes for handlingene er imidlertid et

¹⁹ Det kan imidlertid gjøres unntak fra denne bestemmelsen dersom det kan godtgjøres at en person utsettes for vold fra partneren i Norge, men ingen av mennene som dette var aktuelt for, så ut til å ha vært kjent med dette mens de fortsatt var i relasjonen.

empirisk spørsmål, og vil ofte være avhengig av sammenhengen volden utøves i, parets, eller den utsattes, totale livssituasjon osv.

Vi ser at disse mennene på hver sine måter syntes atferden til partneren gjorde livet vanskelig å håndtere. Konsekvensene av måten de ble behandlet på, kunne oppleves svært belastende. Reaksjonene synes å ha vært nokså uavhengige av om volden, utenfra sett, kunne sies å ha vært veldig alvorlig, eller ikke. Vi ser også tegn på en «kodeks», der det å ta igjen med makt overfor en kvinne som anvendte makt, ikke ble oppfattet som legitimt.

4 Menn på krisesenter?

Krisesentrene som institusjon ble innledningsvis omtalt svært kort. I dette kapitlet skal vi først ta opp tråden og si litt mer om sentrene som et hjelpetiltak for kvinner og om noen følger av iverksettelsen av krisesenterloven i 2010. Både under og i delkapitlet som følger, kommer vi kort inn på ideologiske strømninger som preget debatten før loven trådte i kraft, både hva angår menns plass på krisesentrene og menn som utsatte for vold fra kvinner i nære relasjoner. Med grunnlag i materialet fra intervjuene drøfter vi deretter forhold som kan virke inn på menns tilbøyelighet til å søke hjelp når de rammes av vold i samlivet. Kapitlet avsluttes med det vi kaller et lite intermesso, der vi svært kort redegjør for utviklingen i menns bruk av krisesentrene og videre for hva som var situasjonen for de mennene vi intervjuet.

For en del år siden, ville det vært nokså utenkelig med menn på krisesentre i Norge.²⁰ Riktignok ga altså noen krisesentre råd og veiledning til menn over telefon før krisesenterloven trådte i kraft, og noen hadde menn som såkalte dagbrukere. Et par sentre hadde også tatt imot menn til overnatting.

I en undersøkelse som ble foretatt av NKVTS i forkant av lovfestingen, svarte tre fjerdedeler av lederne ved de 51 sentrene som var i drift på det aktuelle tidspunktet, at de ikke anså menn som sin målgruppe, og dermed var negative til menn på sentrene (Jonassen, Sogn, Olsvik & Hjemdal, 2008: 69 ff).²¹ Hvis vi ser på de to store krisesenterorganisasjonene i Norge har det lenge vært et forholdsvis klart skille mellom dem i synet på det å hjelpe og ta imot menn. Dette skyldes i stor grad ideologiske ståsteder, som også gjenspeiles i de to organisasjonenes verdigrunnlag (se Jonassen et al., 2008:30 ff). Mens Norsk Krisesenterforbund (NOK) mente at det måtte være rom for å ta imot menn²² – også menn som hadde utøvd vold – var dette

²⁰ Som vi var inne på innledningsvis, er det fortsatt nokså utenkelig, også i land det ville være naturlig å sammenlikne seg med. Se også Saur og Holth, 2015: 50ff.

²¹ For mer om ulike begrunnelser for dette, se Jonassen et al., 2008: 69 ff.

²² Norsk krisesenterforbund, NOK! har lenge vært tilhenger av det de selv beskriver som et familieperspektiv. Det innebærer at forbundet har ment at alle i en familie der det utøves vold bør få hjelp og støtte. Se for

temmelig uhørt for Krisesentersekretariatet, den andre store paraplyorganisasjonen for krisesentre i Norge (se for eksempel Jonassen, Sogn, Olsvik & Hjemdal, 2008). I 2005 skrev lederen for Krisesentersekretariatet, Tove Smaadahl sammen med Maya Brenna, et innlegg på sekretariatets hjemmeside, med overskriften «Skal overgripere inn på krisesentrene for voldsutsatte kvinner»? Innlegget var en kritikk av krisesentre som ga bistand til menn som var utsatt for vold (og i noen tilfeller til menn som hadde utøvd vold). Selv om hensikten med å gi bistand var god, mente Smaadahl og Brenna at en slik handlemåte var en trussel mot sikkerheten til kvinner som var blitt utsatt for vold. Et argument mot å ta imot menn på krisesentrene, var at noen menn vil komme til sentrene under dekke av å være utsatt for vold, mens de i virkeligheten ønsker å ramme partnere og ektefeller som har søkt tilflukt på sentrene. Et annet argument dreide seg om at mange kvinner, ikke minst kvinner med minoritetsbakgrunn, ville slutte å oppsøke sentre hvor menn fikk adgang. Krisesentrenes rolle som reelt og trygt lavterskeltilbud kunne dessuten bli satt i fare dersom menn fikk adgang (se også Bakketeig et al., 2014:27; Fjell, 2013:88ff).

Krisesentersekretariatet var imidlertid ikke alene om å være motstandere av forslaget om menn på krisesentrene. Også Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) og forskere som arbeider med kvinnerettsproblemstillinger ved Universitetet i Oslo, argumenterte mot dette, både i høringsuttalelsene til lovforslaget og i skriftlige, vitenskapelige bidrag. Et argument som ble benyttet både av LDO og forskere, var at en såkalt kjønnsnøytral lov – med det formål å fremme likestilling mellom kvinner og menn – i stedet kunne virke diskriminerende. I hovedsak var en opptatt av de samme forhold som Smaadahl og Brenna anførte, nemlig sikkerhet og ikke minst situasjonen for enkelte kvinner med bakgrunn fra etniske minoriteter i Norge (se Hennem, 2010:134ff). Generelt ble det også anført, både fra LDO og fra forskere, at så lenge kvinner regnes for å være mer utsatt for, og hardere rammet av, vold i nære relasjoner enn menn, vil kjønnsrettferdighet ikke kunne oppnås dersom man utformer lovverket kjønnsnøytralt og følgelig nedtoner, eller rett og slett overser, voldens kjønnsretning. Med andre ord: En mente at formell likestilling ville virke mot

eksempel: <http://www.norskkrisesenterforbund.no/om-nok/verdiprofil-vedtekter-og-etiske-retningslinjer/verdiprofil-for-norsk-krisesenterforbund>. Ifølge lederen for forbundet, Wenche Holmberg Nielsen, ble NOK! blant annet stiftet som en reaksjon på det hun beskriver som «den ensidige politiske fokuseringen i resten av krisesenterbevegelsen (<http://www.norskkrisesenterforbund.no/presse/publiserte-artikler-og-innlegg/faglighet-framfor-ideolog>). For mer om kontroversene mellom de to krisesenterorganisasjonene, se Fjell, 2013:89ff.

likestilling i praksis, og at loven, slik den var utformet, dermed kunne føre til diskriminering (se LDO, 2009; Hennem, 2010).²³

Fra opprettelsen av det første senteret i Norge i 1978 og fram til krisesenterloven trådte i kraft i 2010, var krisesentrene altså i hovedsak forbeholdt kvinner som ble utsatt for vold fra ektefelle eller partner. Kvinner kunne, og kan, søke hjelp og ly på sentrene i vanskelige og farlige situasjoner, med eller uten barn. De kan henvende seg til krisesentrene hele døgnet, og sentrene tilbød, og tilbyr, gratis overnatting og gratis hjelp og veiledning. Kvinner som ikke har hatt behov for overnattingstilbud har kunnet få slik hjelp og veiledning hele døgnet, selv om krisesentrene selv ofte kaller dem som ikke bor på sentrene for «dagbrukere». Krisesentrene er et lavterskeltilbud i ordets rette forstand, i og med at det ikke er nødvendig med noen form for henvisning.

Også når det gjaldt de ansatte, var krisesentrene i mange år et sted kun for kvinner. På flere sentre har de ansatte vært av den oppfatning at kvinner som er blitt utsatt for vold fra en mann, skal slippe å møte menn overhodet (se for eksempel Oslo krisesenter, 2009:2-3, Skogøy, 2009:23). Slike holdninger har trolig medvirket til at det er en svært liten andel mannlige ansatte på sentrene. Av de 358 årsverkene som ble utført ved krisesentrene i 2013, var mannlige ansattes andel 30,1 årsverk. Ifølge den siste krisesenterstatistikken er det heller ikke mulig å si hvorvidt disse mennene jobbet direkte med dem som har vært utsatt for vold, eller om de har merkanfile stillinger eller stillinger som omfatter renhold eller sikkerhets- og vaktmestertjenester (Sentio Research Norge, 2014).²⁴

Krisesenterloven av 2010 satte imidlertid altså et punktum for krisesentrene som et sted der bare kvinner kan søke tilflukt. Mennene som kommer til krisesentrene kan likevel ikke omgås kvinnene som bor der. Resultatet av høringsrunden førte til at det i den endelige loven stilles krav om at kvinner og menn skal bo fysisk atskilt (Krisesenterloven. Se også Laugerud, 2014).

²³ For en ytterligere diskusjon av denne problemstillingen, se Laugerud, 2014:292 ff.

²⁴ Flere krisesentre har imidlertid tatt imot unge, mannlige politiaspiranter som hospiterer i ulike institusjoner og instanser i studietiden.

Hva atskilt betyr i praksis, er det imidlertid ikke ett svar på. På 11 krisesentre bor menn i avdelinger som er fysisk atskilt fra kvinnenes. Ved 19 av de 42 krisesentre som har tilbud til menn bor mennene i geografisk atskilte lokaler, mens de 12 siste opererer med midlertidige løsninger. Det betyr at det kan leies leiligheter – og i noen tilfeller hotellrom – til mennene.²⁵ Fem krisesentre tar ikke imot menn overhodet, men har samarbeidsavtaler med andre krisesentre som gjør det (Sentio Research Norge, 2014:26 ff).²⁶ At det ikke er tydeliggjort i loven hvordan tilbudet til menn skal utformes, er blitt møtt med kritikk fra flere hold. Det har blant annet vært argumentert med at tilbudet til menn bør iverksettes som separate sentre med kompetanse som er tilpasset mennenes behov (se for eksempel Nguyen, 2010). Noen har også etterlyst en forskrift til loven, som ennå ikke ser ut til å ha blitt utformet. Et svært viktig argument i kritikken har vært, og er, sikkerheten til kvinnene som bor på, og bruker, sentrene. I NOVAs evaluering av krisesentertilbudet fremsettes også andre, kritiske argumenter knyttet til lokalisering av tilbudet til menn. De fysiske sikkerhetstiltakene i tilbudet til menn er blant annet langt dårligere enn tiltakene der kvinnene bor. Forskerne anfører dessuten at mens krisesentrene for kvinner er et «levende» hus, der de som benytter tilbudet om midlertidig bosted har et miljø, et fellesskap og hvor det er bemanning døgnet rundt, lever mennene ofte isolert, noe som også kan være en sikkerhetsrisiko. Ifølge forskerne er tilbudet til menn i sosialt henseende mer likt det som går under navnet «skyddat boende» i Sverige (Bakketeig et al., 2014:84ff). Under evalueringen fant en også at menn gjennomgående får færre muligheter til aktiviteter enn kvinner, og at dette i særlig grad gjelder der tilbudet til mennene gis i lokaler som er geografisk skilt fra krisesenteret for kvinner. Følgene av dette angår også de barna som er med fedrene til krisesenteret (op. cit.: 85 ff).

4.1 Det er da menn som slår....

Som vi var inne på innledningsvis, har det imidlertid også vært motstand mot å akseptere at kvinner utsetter menn for vold i nære relasjoner. Siden kvinnebevegelsen (på nytt) satte problemet med vold i hjemmet på dagsordenen på 1970-tallet, har

²⁵ Ifølge NOVAs evaluering av krisesentrene oppgir alle kommuner at de har et tilbud til menn. Forskerne bak evalueringsrapporten konkluderer imidlertid med det å leie hotellrom til menn som har vært utsatt for vold, ikke kan kalles et fullverdig tilbud, blant annet på grunn av manglende sikkerhetsforanstaltninger (Bakketeig et al., 2014:13).

²⁶ I NOVAs evaluering av krisesentertilbudet kommer det frem at 14 av totalt 39 krisesentertilbud hadde opplyst at tilbudet til menn var atskilt, men lokalisert i samme bygning som tilbudet til kvinner, mens 23 fantes i andre lokaler (Bakketeig et al., 2014:83ff).

volden vært beskrevet som kjønnsbasert. At kvinner, som er blitt sett som ofre for menns makt i samfunnet også når det gjelder vold, nå ikles rollen som utøvere av vold, kan være vanskelig å akseptere. Motstanden mot å innta et nytt perspektiv handler trolig om flere ting. For det første mener altså mange at søkelyset må holdes på det som er det store problemet: Lederen på et av krisesentrene der vi intervjuet ansatte sa at selv om menn utsettes for vold fra partner, utsettes kvinner oftere og er dessuten mer utsatt for den grove volden. Som vi allerede har vært inne på, er dette i overensstemmelse med hva vi vet fra forskning (se for eksempel Thoresen & Hjemdal, 2014). Noen er sannsynligvis også bekymret for at for mange nyanser kan komme til å forkludre oppfatningen om at årsaken til volden først og fremst er kjønnsbasert og et uttrykk for menns maktposisjon i samfunnet (se for eksempel Grady, 2002: 80 ff).²⁷

Forskningen viser likevel at den såkalte episodiske partnervolden²⁸ i høy grad utøves av kvinner, og at kvinner også utøver alvorlig og gjentatt vold mot menn (se for eksempel Thoresen & Hjemdal, 2014). Det finnes også en hel del forskning som viser at (menns) kjønnspektet ikke holder mål som (eneste) forklaringsmodell for utøvelse av vold. At makt er en faktor i utøvelse av vold, synes nokså klart. Mennesker – også de som ikke har makt fra før – kan skaffe seg makt gjennom å begå vold mot andre mennesker, blant annet på grunn av frykten og usikkerheten som handlingene deres kan spre, og ikke minst i tilfeller der det er snakk om gjentatt vold. Det er imidlertid ikke gitt at det å være mann i seg selv er en sentral faktor når det gjelder å utøve vold. En rekke andre forhold spiller en rolle, eksempelvis psykisk helse, barndomserfaringer og relasjonelle faktorer (se for eksempel Steen, 2003). Erfaringer og følelsesmessige forhold som fører til en opplevelse av avmakt kan også i gitte situasjoner resultere i bruk av vold (se for eksempel Axelsen, 1990, 1996; Isdal, 2000:109 ff).

²⁷ Ifølge Ann Grady har også forskningsmetoder og rekruttering av intervjupersoner bidratt til å sementere et bilde av kvinner som utsatte for alvorlig vold, og menn som utøvere. Hun hevder at det faktum at kvalitative metoder har rådet grunnen, og at deltakere til store deler av forskningsprosjektene er blitt «hentet» fra det vi kunne kalle «kliniske» utvalg, nemlig kvinner på legevakter, overgrepsmottak, krisesentre osv., har formet forståelsen av at kvinner har det langt verre enn menn hva angår vold i nære relasjoner (Grady, 2002: 77ff). På den annen side viser også befolkningsstudier at kvinner totalt sett er mer utsatt enn menn (Thoresen & Hjemdal, 2014).

²⁸ Ifølge Michael Johnson og Janel Leone er det heller ikke slik at den episodiske partnervolden alltid er «mild» og ufarlig. I noen tilfeller gjør også vold utløst av konflikter stor skade og kan også føre til dødsfall (Johnson & Leone, 2005:324).

Som nevnt var altså frykten for hva som kunne skje dersom menn fikk tilgang til krisesentrene, en viktig begrunnelse for motstanden mot å åpne sentrene for menn. «Menn er litt farlige», som en av de ansatte på et av krisesentrene uttrykte det. En av de ansatte ved et annet senter fortalte at hun fortsatt kjempet med denne tanken; at menn er farlige (se også Bakketeig et al., 2014). Situasjonen hadde imidlertid forandret seg. Jo mer de ansatte var involvert i arbeidet med menn som var blitt utsatt for vold, desto mer troverdige oppfattet de mennene. Det gjaldt også medarbeideren som hadde sett på menn som farlige. Likevel kunne hun ikke alltid fri seg fra den forståelsen hun hadde hatt i utgangspunktet.

4.2 Krisesentrene – et sted for menn?

Selv om menn som ble utsatt for vold i nære relasjoner også tok kontakt med krisesentrene før loven trådte i kraft, er det grunn til å anta at krisesentrene neppe fremsto som en åpenbar hjelpeinstans for de fleste i en slik situasjon. På spørsmål om han visste at det fantes et krisesentertilbud til menn, svarte en av mennene som Eirin Danielsen intervjuet slik: «Nei. Men jeg trodde heller ikke at det var bare for kvinner, jeg har aldri trodd det var bare for kvinner. Tanken har aldri slått meg, at det kunne være så dumt» (Danielsen, 2013: 65). For denne mannen virket det altså urimelig at et hjelpetilbud skulle være rettet spesielt mot kvinner. Ikke desto mindre var det nok slik krisesentrene ble, og fortsatt blir, oppfattet av mange (se også Fjell, 2013:94). Bare en av mennene vi intervjuet, Stein, hadde selv tenkt på krisesenteret som et sted der han kunne få hjelp. Riktignok var heller ikke han oppmerksom på at det fantes et særskilt tilbud til menn, noe han hadde til felles med de andre mennene vi intervjuet. Noen, særlig de litt voksne, norske mennene som deltok i studien, kjente til krisesentrene, men så først og fremst på sentrene som hjelpeinstans for kvinner. I flere av sakene i vårt materiale var det venner, familie eller kollegaer av mennene som luftet krisesenteret som en mulighet, og som i enkelte tilfeller sågar tok kontakt med krisesentre på eget initiativ. For øvrig fikk mennene høre om krisesentertilbudet fra instanser som barnevernet eller NAV.

Når det gjelder de offisielle tallene viser den nyeste krisesenterstatistikken at nær 30 prosent av mennene søkte seg til krisesentrene på eget initiativ. Fjorten prosent ble henvist dit av venner, familie eller bekjente, mens de øvrige ble henvist fra ulike instanser. Her var det politiet og barnevernet som sto for flest henvisninger, med henholdsvis 15 prosent og åtte prosent (Sentio Research Norge, 2014:59).

4.2.1 Menn søker ikke hjelp like lett som kvinner....?

Noen av mennene vi intervjuet, mente at terskelen for å oppsøke et krisesenter generelt er høyere for menn enn for kvinner, og denne oppfatningen delte de med flere av de ansatte på krisesentrene. Mortens begrunnelse var blant annet at det føltes nedverdiggende: «Menn skal ikke utsettes for vold». I tillegg syntes han at det opplevdes dramatisk å oppsøke krisesenteret.

Ber en mann om hjelp i en slik situasjon?

Hvorvidt det faktisk er tilfellet at menn generelt har en høyere terskel for å oppsøke et krisesenter, er vanskelig å si. Vi vet altså at en del menn kontaktet krisesentrene også mens de ble regnet som rene kvinnetiltak, men ettersom vi ikke kjenner disse mennenes historier kan vi heller ikke si noe om hvordan de resonnerer (se for eksempel Kleven & Lien, 2007; Sogn & Hjemdal, 2009). Av forskning på situasjonen etter lovreguleringen av krisesentrene, finnes bare Eirin Danielsens masteroppgave fra 2013. Forskerne bak evalueringen av krisesentrene har riktignok også intervjuet menn som har benyttet seg av krisesentertilbudet, men ikke om det vi tidligere har omtalt som mennenes «vei» til sentrene, og som både handler om kjennskap til krisesentrene og om overveielser mennene foretok før de kontaktet sentrene. I et kvalitativt forskningsprosjekt som ble gjennomført ved NKVTS i 2013 fortalte ansatte i ulike helse- og omsorgstjenester at deres erfaring tilsa at menn generelt sett har en høyere terskel for å søke hjelp enn kvinner (Grøvdal, Saur og Skaalerud, 2014:86ff).

På bakgrunn av det som kom fram både i studien til Danielsen, og i vårt prosjekt synes det likevel på sin plass å nyansere «høyterskeltenkningen» noe. Hovedinntrykket fra Danielsens intervjuer er riktignok at det å kontakte et krisesenter var et stort skritt å ta for flere av mennene, men det var også menn som syntes det var ganske uproblematisk (Danielsen, 2013:57 og 63ff). Det siste gjaldt også for en del av mennene vi intervjuet. Et eksempel er Stein, som altså ba krisesenteret om hjelp på eget initiativ, både til seg selv og til ektefellen. Foranledningen var først og fremst et samliv som var trøblete, så vel følelsesmessig som økonomisk, *ikke* alvorlig, fysisk vold.

Det ser også ut til at når mennene først hadde bestemt seg for at de måtte få hjelp, så spilte det ikke så stor rolle for mange av dem at hjelpen ble gitt på et krisesenter.

Kanskje handlet Mortens «høye terskel» ikke først og fremst om krisesenteret som sådan, men om at det var vanskelig «å offentliggjøre» at han som mann ble utsatt for vold fra en kvinne (se for eksempel Cook, 2009). Manns- og maskulinitetsidealer eksisterer fortsatt. Mannen som offer stemmer dårlig overens med et mannlig rolleideal (se for eksempel Andersen, 2001:29; Bjerkeseth, 2010; Danielsen, 2013; Fjell, 2013). Et ideal om at det er umandig å vise seg som hjelpetrengende, kan føre til at menn unnlater å søke støtte og bistand på grunn av vold fra en partner eller ektefelle, enten det er på krisesenteret eller andre steder. Thomas' utsagn om at han var stolt av å ha hatt «guts nok til å havne på et krisesenter», kan tolkes i den retning. Han var «mann nok» til å se bort fra eventuelle negative oppfatninger om det å søke hjelp, eller mer eksplisitt å be om hjelp på et krisesenter (se også Lorentzen, 2004).

Enkelte menn gir også uttrykk for at de «må tåle å bli slått litt» (Nordfjell, 2009:11). Riktignok var det ingen av mennene vi intervjuet som sa noe slikt. Lederen ved et av krisesentrene mente for øvrig at menn har en høyere terskel for å definere handlinger som vold, enn hva kvinner har. Dette kommer vi tilbake til. Alt i alt er det kan hende slik at (noen) menn strever med tanker om at det er litt stakkarslig å be om hjelp under slike omstendigheter, og særlig altså dersom den som utøver volden er en kvinne (se også Sogn & Hjemdal, 2009). Likevel er det ikke gitt at en slik tenkning gjelder menn flest. Det er en tendens i vårt materiale, til at det er mennene over femti som gir sterkest uttrykk for at det er flaut å være på krisesenter. Chan, en relativt ung mann med asiatisk bakgrunn, syntes riktignok også det var veldig pinlig å havne på krisesenteret, og fortalte at han hadde mest lyst til å gjemme seg. Vi kan naturligvis ikke trekke noen klare slutninger om menn generelt på bakgrunn av denne studien. Det er imidlertid rimelig å anta at det har skjedd noen endringer i oppfatninger av hva som er maskulint, som kan ha bidratt til at noen menn ikke lenger kjenner seg helt igjen i gamle idealer. Samtidig lever nok ulike maskulinitetsidealer side om side, og oppfatningen om hva som er «å være en mann», vil sikkert variere, både blant menn i ulike aldersgrupper, eventuelt også blant menn i ulike sosioøkonomiske strata og blant menn med ulik nasjonal og kulturell bakgrunn. Menn er heller ikke en ensartet gruppe mennesker, og har dermed forskjellige måter å tenke om og håndtere sin livssituasjon på, også på tvers av alle over nevnte «variabler» (se for eksempel Connell, 1995; Danielsen, 2013).

En av mennene vi intervjuet mente imidlertid at terskelen for å ta kontakt med krisesenteret eller andre deler av hjelpeapparatet for den saks skyld, ble lavere dersom en hadde barn, og disse også ble utsatt for vold. En annen sa at i valget mellom to onder, var krisesenteret det minste. Også han hadde barn med seg til senteret.

Må man ikke være stygt forslått?

Det er imidlertid ikke bare eventuelle forestillinger om hvordan menn skal «ta det de utsettes for», som spiller inn. Også forestillinger om hva et krisesenter er, kan føre til at en vegrer seg mot å ta kontakt. Noen av mennene vi intervjuet sa eksempelvis at de hadde hatt den oppfatning at bare den som var i akutt behov av hjelp, ja kort sagt i krise, kunne oppsøke sentrene. Mennene som Fjell intervjuet, ga i stor grad uttrykk for liknende synspunkter. En mann som ble spurt eksplisitt om hvordan han så på krisesenteret som hjelpeinstans, sa at det ikke var noe for ham fordi han ikke hadde vært i «ekstrem krise» (Fjell, 2013:94ff). For mennene vi intervjuet var situasjonen heller ikke nødvendigvis krisepreget på det tidspunktet da krisesenteret ble aktuelt som en mulighet til å få bistand. Ifølge erfaringene til de ansatte på krisesentrene kommer også langt færre menn enn kvinner til krisesenteret i en akutt situasjon.

Et synspunkt som ble fremmet i intervjuene med de ansatte i vår undersøkelse, var dessuten at menn i større grad enn kvinner tar beslutninger om hva de vil gjøre med forholdet til partneren før de bestemmer seg for å søke hjelp, det være seg på et krisesenter eller andre steder. De ansatte mente at dette var en forklaring på at menn sjeldnere enn kvinner ser ut til å komme til krisesenteret i en akutt situasjon. Dersom dette stemmer, er det selvsagt mulig at (i alle fall noen) menn bruker mer tid enn kvinner på å bestemme seg for å søke bistand. Hvis vi går til den siste krisesenterstatistikken viser den at mens 17 prosent av det totale antall beboere på sentrene dro tilbake til den som hadde begått volden, gjaldt dette for 14 prosent av mennene. Prosentandelen menn som returnerer til samlivet etter oppholdet på krisesenteret, er altså noe lavere enn andelen kvinner (Sentio Research, 2014:58 og 62). Dette kan bety at en noe større andel menn har tatt en beslutning om forholdet før de søker hjelp, men det kan også skyldes andre forhold, eksempelvis møtet med krisesentrene, samtalene der, bistanden de har fått osv.

Det faktum at færre menn kommer til krisesenteret i en akutt situasjon, kan muligens også skyldes at de har bedre tilgang på alternative løsninger enn kvinnene. Det hevdes blant annet at flere menn enn kvinner blir sittende med boligen i en bruddsituasjon, og at menn sjeldnere er økonomisk avhengige av en kvinne enn omvendt (se for eksempel Laugerud, 2014: 296). Likevel er det trolig også mange menn som ikke er i en posisjon der de har alternativer og valgmuligheter. Forhold som økonomi og nettverk kan spille en rolle her, noe vi har sett eksempler på blant mennene vi intervjuet. Det er også tenkelig at menn i noe større grad enn kvinner

greier å håndtere akutte situasjoner på egen hånd. Forskning viser at det finnes en forventning til menn, også blant menn selv, om at de skal gjøre nettopp dette (se for eksempel Danielsen, 2013; Hanzén & Öberg, 2010). En mann vi intervjuet, mente også at mange menn ikke vil være til bry, og at det kan bli et hinder mot å søke hjelp.

Forestillinger om hva man må ha vært utsatt for dersom man skal oppsøke et krisesenter kan også bidra til at man nøler. Kvinnene (det har jo vært flest kvinner) som kommer til krisesentrene, har ofte vært utsatt for alvorlig vold (Sentio Research Norge, 2014:10). Den siste faktoren har utvilsomt bidratt til et bilde av krisesentrene som tilfluktsteder for de «hardest rammede». Mange menn vil kanskje vegre seg for å plassere seg selv i en slik kategori, ikke minst om den som utøver volden er en kvinne. Uttalelser fra noen av mennene vi intervjuet, kan tyde på det. Det er heller ikke bare menn som kan oppfatte sentrene på denne måten. I en kvalitativ studie av hvordan mennesker som hadde vært utsatt for ulike former for vold hadde erfart møtene med hjelpeapparatet og politiet, fortalte flere av de voldsutsatte kvinnene at de hadde vært i sterk tvil om hvorvidt det de hadde opplevd var alvorlig nok til å sortere under krisesentrenes ansvarsområde (Grøvdal et al., 2014: 39). Det er altså de store krisene og den grove, farlige volden som ofte anses å høre hjemme på krisesentrene (se også Hesselberg, 2011:65 i Fjell, 2013:95).

Noen av kvinnene i undersøkelsen til Yngvil Grøvdal, Randi Saur og Are Skaalerud mente også at sentrene burde få et nytt navn – ordet «krise» følte ikke bestandig like relevant, selv i en vanskelig situasjon (Grøvdal et al., 2014:39). Også noen av de ansatte i vår studie reflekterte i slike baner. På et av krisesentrene foreslo de ansatte at sentrene burde døpes om til ressursentre.

I prosjektet til Grøvdal og kolleger hevdet både ansatte i ulike hjelpetjenester og de voldsutsatte selv, at mange menn synes å være opptatt av å skaffe seg kunnskap om instansen de skal søke hjelp hos, før de tar kontakt. Menn yrer blant annet ønske om å kunne vurdere hvorvidt instansen faktisk har kunnskap om situasjonen til menn som utsettes for vold (2014:85ff. Se også Sogn & Hjemdal, 2009).²⁹ Dette kan henge sammen med at mange menn sier de er redde for ikke å bli trodd, og rent faktisk har opplevd ikke å bli trodd, når de sier fra om volden de utsettes for (se for eksempel Danielsen, 2013:60ff).

²⁹ Dersom det er riktig at menn bruker mer tid enn kvinner før de søker hjelp, kan denne «kvalitetssikringen» av hjelpen i forkant være et bidrag til dette.

Redsel for ikke å bli trodd

For mens det etter hvert er anerkjent at kvinner utsettes for vold fra menn – og i noen tilfeller fra kvinner – i nære relasjoner, finnes det, som vi har vært inne på, fortsatt motstand mot å innse at vold i nære relasjoner også rammer menn. Enkelte menn opplever kanskje dette som særlig vanskelig: David fortalte at han som mann fra et land i Afrika, hadde vært sikker på at han ikke ville bli trodd dersom han avslørte at kona utøvde vold mot ham. Hans oppfatning var at nordmenn så på afrikanske menn som dominerende.

Flere av de ansatte på krisesentrene hadde også erfart at menn som var blitt utsatt for vold, ikke ble tatt like alvorlig som kvinner. Dette gjaldt ikke minst i møter med politiet. De hadde fått mange historier om at politiet hadde bedt menn som anmeldte vold fra en kvinne om å gå hjem og ordne opp selv (se også Danielsen, 2013: 59ff, Selin, 2009). Ved et av krisesentrene hadde en av de ansatte også hørt en politimann bruke ordet «sludder» da han snakket med en kollega om en sak der en mann hadde anmeldt vold fra kona. Ann Gradys undersøkelse fra 2002, viser blant annet hvordan menn er blitt latterliggjort når de har anmeldt vold fra en kvinnelig partner til politiet. Menn som har tilkalt politiet i forbindelse med vold, har også opplevd å bli oppfattet som «overgriperen», og å bli pågrepet (se for eksempel Danielsen, 2013:59; Sogn & Hjemdal, 2009).³⁰ En av mennene vi intervjuet, fortalte at samboeren som utøvde vold mot ham, flere ganger hadde sagt til ham at ingen kom til å tro på ham dersom han fortalte noen om det hun hadde gjort. En annen sa at vennene hans nektet å tro det han fortalte om volden. Sett fra hans perspektiv skyldtes dette blant annet at kona hans var godt likt av hans venner, altså at de derfor vanskelig kunne tro noe slikt om henne. Det heller ikke urimelig å anta at en slik oppfatning ble styrket nettopp av det faktum at hun var kvinne.

I en liten intervjuundersøkelse på noen krisesentre, fant Hanne Sogn og Ole Kristian Hjemdal at flere menn som søkte seg til sentrene før lovfestingen, hadde fått spørsmål fra ulike hold, om hvorfor de ikke hadde slått igjen. De skriver at «det

³⁰ Dette er for så vidt i overensstemmelse med det vi vet om politiets arbeid med vold i nære relasjoner. I mange saker har politiet store problemer med å avgjøre hvem som «har skylden». Det politiet betrakter som mishandling forekommer relativt sjelden, og også kvinner opplever å bli mistenkeliggjort i møte med politiet. Politiet oppfatter ofte begge parter som «like gode». I utgangspunktet synes politiet likevel mer tilbøyelige til å anse mannen som den «skyldige» (Aas, 2009).

oppleves som mindre legitimt for en mann å ikke bruke vold enn å bruke det, dersom han blir truet eller utsatt for fysisk vold» (Sogn & Hjemdal, 2009:61). Stereotype forestillinger om kjønn, makt og styrke, har som sagt plassert menn i rollen som utøvere av vold, men også i rollen som noen som må kunne forsvare seg med samme mynt (se for eksempel Fjell, 2013).³¹ Kvinner er derimot blitt tildelt en passiv offerrolle, der det ikke forventes at de skal forsvare seg, men snarere bli forsvart og beskyttet (se for eksempel Ericsson, 1993; Skogøy, 2009). I mange av sakene i vårt materiale var det også et tilsynelatende skjevt styrkeforhold mellom mange av mennene og deres ektefeller og samboere. Mens flere av mennene hadde brukbar utdanning og jobb, var det mange av kvinnene som ikke hadde noen av delene. Noen av kvinnene som kom fra land utenfor Europa, kunne heller ikke språket særlig godt etter flere år i Norge. Disse faktorene kan ha bidratt til noe av skepsisen en del menn opplevde å ha blitt møtt med når de fortalte om volden i ulike sammenhenger.

På den annen side så vi også tilfeller som Davids. Han hadde riktignok god utdanning, men fordi han ikke fikk mulighet til å benytte den, eller for den saks skyld få en jobb han kunne leve av, opplevde han at kona Elisa fikk et overtak, både økonomisk og ellers, ikke minst fordi hun var den som hadde fått opphold i Norge. Det faktum at han var mann fra et afrikansk land, bidro i hans øyne likevel negativt til hans troverdighet.

På bar bakke

Hvorvidt menn nøler med å søke hjelp på krisesenteret eller ikke, kan også dreie seg om deres totale livssituasjon. David hadde få motforestillinger mot krisesentrene. Dette kan selvsagt skyldes at han hadde lite kunnskap om det norske samfunnet, og ikke hadde etablert en forståelse av krisesentrene som sådan. Det er imidlertid rimelig å anta at den ekstremt vanskelige boligsituasjonen, og det faktum at han hadde ytterst begrensede, økonomiske ressurser, var med på å senke en eventuell terskel for å be om bistand på krisesenteret. Han hadde få muligheter til å velge. Slik sett liknet hans situasjon mye på situasjonen til mange kvinner med minoritetsbakgrunn, som de siste årene har vært overrepresentert ved krisesentrene (se for eksempel Jonassen & Skogøy, 2009). Selv om det ikke stemte for mennene vi

³¹ Vold mot menn er også noe som er blitt latterliggjort, ikke bare av politiet (se for eksempel Grady, 2002). I artikkelen «Sterke kvinner – svake menn. Partnervold og humor», skriver Tove Fjell blant annet om tegneseriestriper, der det legges opp til at vi skal le av kvinners vold mot menn. Fjell tar opp hvordan det å spøke med kjønnshierarkier både kan bidra til å sementere de samme, men også i gitte sammenhenger til å skape bevegelse i vår tenkning om menns og kvinners makt i parforhold og i samfunnet for øvrig (Fjell, 2014).

intervjuet, hører mange av menneskene med minoritetsbakgrunn også til dem som bor lengst på sentrene, noe flere av de ansatte vi intervjuet var inne på.

John syntes slett ikke det var flaut å være på krisesenteret, selv om det ikke var noe han snakket om til alle. Han begrunnet det blant annet med at vold rammer mange – også menn. Det at han hadde store funksjonsnedsettelse på grunn av krigsskader senket trolig også terskelen hans for å flytte til krisesenteret. Da det ble brudd mellom ham og ektefellen trengte han et sted å bo, og på krisesenteret kunne han få den praktiske hjelpen han var helt avhengig av.

Ikke så enkelt å bryte ut...

Flere av mennene i vår undersøkelse hadde levd med den fysiske og psykiske volden i lang tid. Dette er også tilfellet for svært mange kvinner som utsettes for vold fra partner (se for eksempel Grøvdal, 2012; Hydén, 1995, 2001). Terskelen for å bryte ut av et samliv med vold er ofte høy, og mange faktorer spiller en rolle. Flere av de ansatte vi intervjuet, fortalte om hvordan både menn og kvinner på krisesentrene snakket om følelsene for den som hadde utøvd volden. Følelser er ikke enkle og entydige, og også i forhold der det forekommer vold, kan gode og vonde følelser avløse hverandre og virke sammen (se for eksempel Ericsson, 1993; Fjell, 2013:59). En av mennene vi intervjuet hadde anmeldt sin samboer til politiet, men: «Jeg anmeldte henne ikke for å skade henne. Jeg ville bli hørt og sett. Jeg trengte hjelp, men ville ikke at hun skulle bli tatt. Jeg var fremdeles glad i henne og ville snakke med henne, men hun ville ikke».³² Han var ikke den eneste av mennene vi intervjuet som sa at han fortsatt hadde varme følelser for kvinnen som hadde utøvd volden. Flere av kvinnene hadde hatt vanskelige liv. Blant annet hadde traumatiske barndomserfaringer satt spor som innvirket negativt på kvinnenes relasjoner til andre mennesker, inkludert ektefellen eller samboeren. Noen av kvinnene hadde omfattende problemer med alkohol. Noen menn fortalte blant annet at de i det lengste hadde forsøkt å skjerme partneren, men at det etter hvert ble umulig. Det ble også fortalt om at det i perioder var bra å leve sammen med kvinnene (se også Danielsen, 2013:50 ff).

³² Ifølge mannen var saken heller ikke kommet lenger enn til en anmeldelse hos politiet, i og med at han så langt ikke hadde vært villig til å følge opp.

Som vi var inne på over, kan det at man har barn også ha betydning for hvordan menn som utsettes for vold fra partner handler. Både kvinner og menn bekymrer seg for hva som skal skje med barna, ikke minst dersom forholdet mellom de voksne blir brutt. Kvinner engster seg blant annet for at en far som utøver vold skal få samvær med barna. I motsetning til hva en skulle tro, viser forskning eksempelvis at kvinner som har barn med mannen som utøver vold oftere drar tilbake til ham enn kvinner som ikke har barn (se for eksempel Vatnar & Bjørkly, 2009; Ferraro, 2006). Enkelte kvinner blir i forholdet fordi de tenker at det gir dem bedre muligheter til å beskytte barna (se for eksempel Grøvdal, 2012). I mange tilfeller blir kvinner med barn også lenger i relasjonen enn kvinner som ikke har barn (se for eksempel Nersund & Govasmark, 2010:28). Noe av det samme ser ut til å være tilfellet for menn. Noen av mennene vi intervjuet fortalte blant annet at de var redde for at de ikke ville få se barna sine igjen dersom det ble et brudd (se også Sogn & Hjemdal, 2010:39 ff). Det er ikke uvanlig at kvinner får omsorgen for barn ved samlivsbrudd, men frykten var også knyttet til en sterk bekymring for ikke å bli trodd, hvis de fortalte noen at partneren hadde utøvd vold mot dem. Noen av mennene beskrev eksempelvis kvinnen som utøvde volden, som «godt likt av andre», et aspekt som de mente kunne bli til forkleinelse for dem selv. I en kvalitativ undersøkelse fra USA skriver Philip Cook (2009) at menn som hadde barn, syntes det var ekstra vanskelig å forlate relasjonen. Blant Cooks intervjupersoner var det flere som var redde for at det å fortelle om volden fra kvinnen kunne føre til at de selv ville bli møtt med anklager. Den store skrekken var å bli anklaget for å ha begått overgrep mot barna, for så å bli fratatt omsorgen for dem. Noen av mennene hadde også opplevd nettopp dette (se også Brogden og Harkin, 2000 i Sogn & Hjemdal, 2009).

Samtidig var det ikke minst hensynet til barna som gjorde at mennene med barn i vår studie, til slutt brøt ut av forholdet. Det gjaldt særlig dersom også barna ble utsatt for vold. En av dem fortalte at barnevernet, som han selv hadde tatt kontakt med, hadde sagt til ham at han var ansvarlig for at barna ikke led overlast. Ettersom ektefellen hans også behandlet barna på en fysisk hardhendt måte, så han til slutt ikke annen utvei enn å kontakte krisesenteret som barnevernet hadde tipset ham om. Også når det gjelder kvinner ser vi at grensen for mange går ved hvorvidt mannen utsetter barna for fysisk vold eller ikke (se for eksempel Ferraro, 2006; Grøvdal, 2012).

Uansett hvordan mannen eller kvinnen som utsettes for vold velger å handle, kan imidlertid barn fungere som det Green har kalt «en levande länk» mellom foreldrene. Dette gjelder spesielt så lenge barna er avhengige av voksnes omsorg (2002:22. Se også Eriksson, 2003:121ff). Selv om en bryter med partneren som utøver vold, vil en

kunne oppleve at det er nødvendig å holde en viss kontakt på grunn av barna. Flere av mennene som hadde barn med kvinnen som utøvde volden var inne på dette.

Listen over dilemmaer som både menn og kvinner stilles overfor i forhold der det utøves vold må sies å være lang, og det foregående er også langt fra uttømmende.

Dersom man ikke har et avklart forhold til hva man ønsker å gjøre, kan det dessuten oppleves som uaktuelt å be om hjelp, og ikke minst å anmelde volden til politiet. Studier av situasjonen til kvinner som er utsatt for vold, viser blant annet at det kan føles belastende og skamfullt å fortelle andre om volden, for så å tilkjenne at man ikke er klar til å avslutte samlivet (se for eksempel Engnes, 2011; Grøvdal, 2012:xx). Både i Norge og ellers i den vestlige verden gjelder en form for offentlig kodeks for kvinner som utsettes for vold, det Phyllis Baker kaller «a cultural script»: Hun må snarest mulig forlate mannen (Baker, 1997:56. Se også Saur, 2007).

Det var ikke bra, men var det vold?

Psykologer, forskere og mange praktikere (sosialarbeidere, ansatte på krisesentrene) hevder ofte at det er svært viktig at den som utsettes for handlinger vi kaller vold, også benevner handlingene som vold (se for eksempel Isdal, 1997; Saur, 2007). Det hevdes også at mange som utsettes for vold fra partner enten ikke skjønner at de blir utsatt for vold, eller ikke «greier» å snakke om handlingene som vold. En av mennene i Line Bjerkeseths masteravhandling, fortalte at det var terapeuten som fikk ham til å innse at han var blitt utsatt for vold (Bjerkeseth, 2010:44ff). Bjerkeseth skriver også at mennene visste at det de ble utsatt for ikke var riktig og bra, «men de klarte ikke å definere det som vold» (Bjerkeseth, 2010:52).

Grunnene til oppfatningen om at det er viktig at handlinger betegnes på «riktig måte», kan være mange. Enkelte av dem er nettopp av psykologisk karakter, der eksempelvis erkjennelse av det man har opplevd anses å være av betydning i bearbeidingen av opplevelsene. Flere av de ansatte på krisesentrene mente at menn ofte ikke brukte ordet vold om det de hadde vært utsatt for. Andre sa at menn hadde en høyere terskel for å kalle noe for vold. Et problem som ble nevnt i denne sammenhengen, var at det kan føre til at menn ikke søker hjelp, eller venter lenge med å gjøre det.

Spørsmålet er imidlertid hvilken rolle *ordet* vold spiller i denne sammenhengen. Det at man har vært utsatt for «vold», kan riktignok utløse noen muligheter. Vold er

straffbart, og kan eksempelvis anmeldes til politiet. Om bevisene for at en har vært utsatt for straffbare handlinger er gode nok, kan en få belyst forholdet i retten. Det å ha vært utsatt for vold kan også gi rett til visse typer helsehjelp gjennom vårt velferdssystem, selv om det kan hende at det vil ta tid før en får hjelpen, eksempelvis dersom det er snakk om psykisk helsehjelp. En kan også oppnå en form for anerkjennelse ved å avsløre at man blir utsatt for vold. Ordet vold konnoterer for de aller fleste et alvor, og kan bidra til at en blir tatt alvorlig.

At det at man kaller noe for vold vil føre til at man raskere søker hjelp, er derimot ikke så åpenbart. Når vi snakker om vold i en nær relasjon, er sammenhengen handlingene skjer i kanskje vel så viktig som hvordan handlingene benevnes. Som vi allerede har vært inne på, angir menn (og kvinner) som har vært utsatt for vold i nære relasjoner en rekke grunner til at de ikke har søkt hjelp – eller forlatt relasjonen. Blant disse finner vi eksempelvis frykt for den som utøver volden, medlidenhet og kjærlighet, skam over å leve med en som behandler en på en uverdigg og potensielt farlig måte og det at det er barn i forholdet (se også Grøvdal, 2012).

Noen forskere hevder dessuten at volden i seg selv – særlig om den er langvarig og til dels alvorlig, altså det vi i denne rapporten har beskrevet som intimterrorisme – vil føre til at man «mister seg selv» og etter hvert oppfatter volden som et normalt fenomen. Dermed kan man bli hjelpeløs og dessuten ute av stand til «å forstå» at man er utsatt for helt uakseptabel atferd. Vi kan si at det nærmest oppstår en patologisk tilstand som følge av volden (se for eksempel Lundgren, 2004; Walker, 2000).³³

Hvorvidt menn som utsettes for det krisesentermedarbeiderne betegner som vold faktisk benytter ordet vold om handlingene, er selvsagt et empirisk spørsmål. Mennene i vår undersøkelse snakket lite om vold – i stedet beskrev de ulike handlinger. Flere forskere som har intervjuet menn som er blitt utsatt for vold fra partner, har erfart det samme (se for eksempel Bjerkeseth, 2010; Bøhm, 2003; Danielsen, 2013; Fjell, 2013, Grøvdal, 2012). Kanskje burde vi også se på den konkrete ordbruken som forbilledlig i stedet for å betrakte den som et problem. For det første er ordet vold som samlekategori relativt nytt og dertil det mange vil kalle en sosial konstruksjon (se for eksempel Hacking, 1999; Sandmo, 1999). For det andre inneholder denne kategorien etter hvert stadig flere handlinger av ulikt slag og av ulik alvorlighetsgrad. Hva som er vold er ikke (natur)gitt, men snarere et resultat

³³ Eva Lundgrens begrep «normaliseringsprosessen» (2004) og Lenore Walkers «Battered Woman Syndrome» (1979/2000) er blitt hyppig anvendt i forskningen. Walkers «syndrom» brukes også i (særlig) amerikansk rett.

av til dels kompliserte, sosiale definisjonsprosesser (se for eksempel Balvig, 2000: 62). En del mennesker vil også ha problemer med å se på noen av handlingene som nå anses som vold, som straffbare. Det gjelder ikke minst ulike former for atferd som nå beskrives som psykisk vold. I løpet av de siste 10-15 årene er imidlertid også slike handlinger blitt kriminalisert. Den reviderte paragraf 219 i straffeloven og svenkenes Kvinnofrid, er eksempler på dette. Både i Sverige og her hjemme har myndighetene ønsket å ha muligheten til å straffe et bredt spekter av handlinger som en regner inngår når volden beskrives som *intimate terrorism*. Rettspraksis har riktignok vist at det er svært sjelden en pådømmer kontrollerende atferd uten bruk av fysisk vold (se for eksempel BRÅ, 2001).³⁴

Undersøkelser av forekomst av vold har dessuten vist oss at mennesker forstår mange, ulike ting når de hører ordet vold (se for eksempel Balvig, 1990:148 ff, 2000:30 ff; Grøvdal, 2013:46 ff). Det innebærer at den som skal studere dette temaet bør være helt konkret i spørsmålsstillingen, for ellers vet en ikke hva som måles. Et viktig spørsmål, som vi ikke skal gå nærmere inn på her, er også hvem som skal ha definisjonsmakten – altså hvem som skal avgjøre hva som er vold.

Og til tross for at mennene vi intervjuet i all hovedsak beskrev handlingene de ble utsatt for uten å benytte ordet vold, betydde ikke det at de oppfattet dem som akseptable. Tvert om ble handlingene omtalt i negative ordelag (se også Bjerkeseth, 2010; Fjell, 2013). I beskrivelsen av hvordan de hadde hatt det, sa flere av mennene at partnerens atferd gjorde dem redde og/eller utrygge. Flere følte seg redde også etter at de hadde kommet seg bort fra partneren. Noen få hadde dessuten tilkalt hjelp i situasjoner som var vanskelige å takle. Blant annet var en av kvinnene flere ganger blitt «brakt inn» av politiet. At både menn og kvinner som har vært utsatt for vold i nære relasjoner omtaler handlingene med andre ord enn vold, behøver derfor slett ikke være ensbetydende med at de ikke innser handlingenes alvorlighet eller synes det er greit å leve med en slik atferd.

Teorier om hvorfor mennesker som utsettes for vold i nære relasjoner handler som de gjør, omfatter først og fremst kvinner. Dette er forståelig fordi det først og fremst er

³⁴ Geir Aas' undersøkelse som resulterte i boken Politiet og familievolden (2014), og som var et viktig underlag for Stortingsmelding nr 15 (2012-2013) Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve, viser at også Straffelovens paragraf 219 er vanskelig å benytte i politiets og påtalemyndighetens arbeid med vold i nære relasjoner i Norge.

situasjonen til kvinner utsatt for alvorlig vold, som er blitt studert. Mange av teoriene er også blitt møtt med kritikk. Det gjelder ikke minst teorien til Lenore Walker, om *The Battered Woman Syndrome* (se for eksempel Dutton, 2009). Det kan også være grunn til å se kritisk på forskeres og praktikers bruk av slike teorier. Det er blant annet en reell fare for å tegne ugyldige, stereotype bilder av mennesker som utsettes for vold i nære relasjoner. Generaliseringer og mangel på nyanser har blant annet ført til at kvinner som er blitt utsatt for vold, ikke er blitt ansett som «verdige ofre» fordi de ikke fyller (de teoretiske) kriteriene (se for eksempel Ferraro, 2006, Grøvdal, 2012; Lundberg, 1998; Aas, 2011). Stereotype fremstillinger av «den mishandlede kvinnen», ikke minst i mediene, kan også føre til at kvinner som utsettes for vold, ikke vil stå fram, blant annet fordi de ikke vil bli slått i hartkorn med den stakkarslige, skamslåtte kvinnen, men snarere ønsker å betraktes som oppegående kvinner som kan tenke selv, til tross for volden de utsettes for (se for eksempel Engnes, 2011; Ferraro, 2006; Grøvdal, 2012). Gitt maskulinitetsidealer som vi allerede har vært inne på, er det lite som skulle tilsi at ikke menn også vil vegre seg mot slike stereotyper. Alt i alt er det mange og sammensatte grunner til at mennesker som utsettes for det vi kaller vold ikke vil snakke om det (se for eksempel Green, 2002; Grøvdal, 2012).

4.3 Oppsummerende refleksjoner

Som vi har vært inne på i det foregående, er det mange grunner til at menn – og kvinner – som utsettes for vold, ikke søker hjelp. Eksempelvis ønsker mange i det lengste å beskytte partneren mot «innsyn» (se for eksempel Eidheim, 2007; Engnes, 2008). Dette kan skyldes flere ting, men den som utsettes for vold ser sjelden partneren som «et monster» eller bare som «en voldelig person». Selv om mange av mennene vi intervjuet ble utsatt for handlinger som skapte frykt, utrygghet og til dels sinne, visste mange av dem at kvinnene som utøvde volden bar på vanskelige livserfaringer. Som vi så i kapittel tre, kunne det eksempelvis dreie seg om vonde erfaringer fra barndommen, der også vold utgjorde en del av bildet. Kvinnenes handlinger ble derfor ofte forklart med et vanskelig liv. Enkelte av mennene tilskrev også kvinnenes atferd forhold som «kultur», eksempelvis at det i større grad enn i Norge var vanlig å bli svært sint der kvinnene opprinnelig kom fra. Om utøvelsen av krenkende og potensielt farlige handlinger dermed ikke ble unnskyldelig, ble den på sett og vis kanskje mer forståelig. Alt i alt hadde mennene heller ikke bare hadde dårlige følelser overfor partnerne, selv om volden var vanskelig å leve med.

Et begrep som er nært knyttet til noen av mennenes begrunnelser for den høye terskelen for å søke hjelp på krisesenteret, er skam. Morten mente at menn ikke skulle utsettes for vold. Som før sagt må vi trolig tilføye «fra en kvinne». At menn i ulike stadier av livet og i forskjellige sammenhenger utsettes for vold, er ikke ukjent. Å utsettes for vold fra en kvinne framstår nok derimot som langt mer problematisk. Det bryter blant annet med forståelser av menn som (fysisk) sterke mennesker som klarer seg selv i de fleste situasjoner (se for eksempel Isdal, 1997 i Sogn & Hjemdal, 2009).

Skamfølelse er imidlertid heller ikke et ukjent fenomen for kvinner som utsettes for vold. Det kan føles skamfullt å ha valgt en partner som behandler en dårlig, og kanskje enda mer skamfullt at man «ikke gjør noe med det». Følelsen av skam handler om at det er noe mindreverdig eller dårlig som hefter ved en som person. Skammen kan øke i styrke i møtet med det vi har kalt den offentlige diskursen, som tilsier at den som utsettes for vold fra en ektefelle eller partner, snarest må komme seg ut av forholdet. Derfor vil det ofte være vanskelig å fortelle om det man utsettes for, før man nærmer seg en beslutning om hva man vil foreta seg. Forskning viser at kvinner i noe større grad enn menn involverer andre i det som skjer, særlig dersom volden er alvorlig (se for eksempel Sogn & Hjemdal, 2009). Forskningen viser imidlertid også at kvinner vegrer seg for å fortelle av frykt for å møte moralisering og holdninger som får dem til å føle seg annerledes enn andre, utilstrekkelige, ikke like kloke og oppegående som «andre kvinner», osv (se for eksempel Engnes, 2008; Ferraro, 2006, Grøvdal, 2012).

Både menn og kvinner kan altså føle skam som gjør det vanskelig å innvie andre i volden. Det kan se ut til at skammen utløses av noe forskjellige forhold, men den handler tilsynelatende likevel om det samme, nemlig selvforståelse og ønsket om «å passe inn». Rammene for hva som er å være en mann kan synes ganske snevre, og offerrollen upassende. Det er imidlertid ikke gitt at rammene for hva det vil si å være en kvinne i dagens situasjon er så mye videre. Det moderne kvinneidealet er kvinnen med jobb, som er selvstendig, ofte fremgangsrik og som ikke lar seg «pille på nesen». For mange av kvinnene som utsettes for vold kan dette være et vanskelig ideal å forholde seg til. Både for menn og for kvinner kan hemmeligholdelsen av volden være et forsøk på å opprettholde bildet av seg selv som en oppegående mann eller kvinne med kontroll over eget liv. Et resultat av dette er at både menn og kvinner ofte har vært alene med sine problemer i lang tid før de innvier noen andre i dem.

Menn og kvinner som utsettes for vold møter etter alt å dømme på mange av de samme problemstillingene i prosessen med å finne måter å håndtere livet med vold på. Som nevnt synes det likevel å være et skille mellom menn og kvinner når det gjelder frykten for ikke å bli trodd. Selv om også kvinner i noen sammenhenger, ikke minst når saker om vold i nære relasjoner havner i retten, bekymrer seg for at de ikke skal bli trodd, ser det ut til å være langt flere menn enn kvinner som er redd for sin troverdighet i møtet med ulike offentlige instanser, som eksempelvis barnevernet, NAV, politiet osv.

Intermesso: Mennene kommer

I dag er det likevel en realitet at menn både bruker krisesentrene på dagtid og bor på sentrene i kortere eller lengre tid. De er riktignok ikke mange, men antallet som bor på sentrene har økt siden starten i 2010. Det første året krisesentrene var åpne for menn (2010), benyttet totalt 37 menn overnattingstilbudet. Tre år senere (2013) bodde 111 menn på krisesentrene. Til tross for en tredobling av antallet menn som overnattet på sentrene i perioden 2010-2013, benytter likevel svært få menn krisesentrene sammenliknet med kvinner. Og selv om vi kan forvente at antallet menn som søker seg til krisesentrene vil øke som en følge av at tilbudet blir mer kjent, er det rimelig å tro at andelen menn vil forbli betraktelig lavere enn andelen kvinner. I dagens situasjon har mange krisesentre trolig heller verken kapasitet eller økonomi til å tåle en stor økning i andelen menn. Ifølge lederne og flere av de ansatte ved krisesentrene, har endringene som har fulgt av lovfesting av krisesentrene ført til dårligere økonomi på mange sentre. Flere har måttet foreta reduksjoner i staben. Dessuten har noen krisesentre fått større områder de skal betjene. Ifølge en leder sparer kommunene utgifter på denne måten. Lederen ved et av krisesentrene sa klart og tydelig at tilbudet til menn ved senteret, ikke kunne fortsette å eksistere dersom det gikk på bekostning av tilbudet til kvinner.³⁵

Ifølge statistikken hadde de 111 mennene som bodde på sentrene i 2013 til sammen 136 opphold, noe som indikerer at enkelte bodde på sentrene i flere omganger. I 2013 overnattet menn i totalt 3854 døgn, gjennomsnittlig 28 døgn per opphold (Sentio Research Norge, 2014:57). Totalt antall overnattingsdøgn på krisesentrene i 2013 var 73072, mens gjennomsnittlig antall døgn per opphold var som gjennomsnittet for mennene, 28 døgn (op.cit.:24). Året før, i 2012, var gjennomsnittlig antall overnattingsdøgn 38, for menn som søkte hjelp på krisesentrene. Når det gjaldt mennene vi intervjuet, hadde seks av dem kun brukt sentrene på dagtid, mens ti hadde bodd, eller bodde, på sentrene. Det korteste av disse oppholdene var på fem

³⁵ Ifølge evalueringen av krisesentrene foretatt av NOVA, var kapasiteten på sentrene totalt sett like god eller bedre i 2013 enn før innføringen av loven i 2010, dette til tross for at seks sentre er blitt lagt ned de siste årene (Bakketeig et al., 2014:48).

dager, mens det lengste varte bortimot seks måneder. De øvrige fem mennene hadde bodd på senteret i henholdsvis to uker, fire uker, to måneder, drøyt tre måneder og fem måneder. I et av intervjuene er det uklart hvor lenge oppholdet varte. Når det gjelder de to siste mennene bodde disse på senteret da intervjuet ble foretatt, og vi vet derfor ikke hvor lang deres totale botid ble.

I vår undersøkelse var det menn med norsk bakgrunn som bodde lengst på krisesentrene. Minst to av oppholdene gikk utover den vanlige maksimale oppholdstiden på sentrene. Hvor langt et opphold kan være, ser også ut til å variere noe fra senter til senter. På et av sentrene ble vi fortalt at de nå hadde redusert oppholdstiden fra åtte til seks uker, i tråd med praksis ved et av landets største sentre. Et annet sted var tre måneder vanligvis grensen for et opphold. Ved flere av sentrene bor folk til tider lenger enn det som kan sies å være den maksimale grensen. Dette er gjerne tilfellet dersom den aktuelle brukeren lever med et alvorlig trusselbilde, eller dersom det er vanskelig for vedkommende å få et sted å bo. I det ene tilfellet med lang botid i vårt materiale, var trusselbildet en viktig grunn til det lange oppholdet. Mannen det gjaldt bor i dag på kode 6.³⁶ I et annet tilfelle hadde mannen med seg to barn til senteret. Begge barna ble også utsatt for vold fra mor, og hun var blitt anmeldt for å ha mishandlet både ham og barna. De tre mennene med minoritetsbakgrunn som bodde på et krisesenter oppholdt seg der i henholdsvis to uker, fire uker og to måneder. I NOVAs evaluering av krisesentrene vises det for øvrig til at menn i noen tilfeller kan få et lengre botilbud enn kvinner av den grunn at pågangen på tilbudet til menn er mindre enn pågangen på tilbudet til kvinner (Bakketeig et al., 2014:52).

«Nav tipset meg om krisesenteret»

Kunnskapen om krisesentrene var ulikt fordelt blant mennene vi intervjuet. De fleste av de etnisk norske visste at det fantes krisesentre, men ikke at de aller fleste sentrene hadde fått tilbud til menn. Ingen av mennene med minoritetsbakgrunn hadde kjennskap til sentrene fra før. John, som var fra et land i Afrika, hadde fått vite om krisesenteret gjennom NAV. Danno, som kom fra et land i Asia, hadde innledet et forhold til en norsk kvinne han traff i hjemlandet, men forholdet ble svært problematisk etter at han kom til Norge, og kvinnen utøvde flere ganger vold mot ham, også med skade. Etter hvert ble situasjonen uholdbar, og Danno ville bare komme seg vekk. Det endte med at han reiste til en annen by, der han verken hadde

³⁶ Dette går i korthet ut på at hans adresse er ukjent for alle andre enn noen få myndighetspersoner i Norge.

jobb eller et sted å bo. En kvinne han kjente, fortalte ham om krisesenteret. Han bodde aldri på senteret, men fikk samtaler og praktisk bistand, blant annet hjelp til å skaffe bolig. Simon, som kom fra et land i Midt-Østen, hadde lest om krisesenteret da han gikk på undervisning i norsk for utlendinger. Chan var i en liknende situasjon. Han hørte om krisesenteret da han deltok på norskkurs. David fikk altså vite om krisesenteret gjennom en kollega, og sjekket selv på internett.

Når det gjaldt de etnisk norske mennene, så fikk tre av dem informasjon om krisesenteret gjennom barnevernet, en fikk vite om sentrene gjennom kontakt med Alternativ til vold (ATV), to gjennom NAV, to stykker ble satt i kontakt med/ble anbefalt krisesenteret av venner og en av mennene ble orientert om krisesenteret av politiet da kona hans ble varetektsfengslet, men kontakten ble først opprettet etter at noen i bedriftshelsetjenesten på arbeidsplassen ga ham nummeret til et senter. Den siste mannen kjente til krisesenteret, og oppsøkte det på eget initiativ.

5 Livet på krisesenteret

Bare ett krisesenter i Norge er et rent «mannstilbud» med egen administrasjon. Det dreier seg om Sunnmøre krisesenter for menn.³⁷ Skal vi dømme etter NOVAs evaluering av krisesentertilbudet, likner dette tilbudet trolig mer på tilbudet til kvinner som utsettes for vold. Som vi var inne på i kapittel 4.1, beskriver forskerne fra NOVA krisesentrene for kvinner som et sted der det finnes et sosialt miljø, som en riktignok kan velge å unndra seg. Det faktum at tilbudet til menn gis fysisk eller geografisk atskilt fra tilbudet til kvinner, fører derimot til at mennene ofte ikke har et slikt miljø å ta del i (Bakketeig et al., 2014:13ff). I det følgende skal vi se på hvordan mennene vi intervjuet beskrev sine møter med krisesenteret. Til tross for overskriften inkluderer vi både erfaringer gjort av menn som kun hadde kontakt med krisesenteret som rådgivende instans, og menn som oppholdt seg på sentrene i kortere eller lengre tid.

5.1 «Krisesenteret har reddet livet mitt»

Mennene vi intervjuet hadde i det store og hele lite negativt å si om krisesentrene. Blant dem som bodde på sentrene var det riktignok noen som mente at standarden på boligene de fikk, ikke var noe å skryte av.³⁸ Andre synspunkter som kom opp, var at krisesentrene burde hatt bedre budsjetter, men at de ansatte gjorde en god jobb med de midlene de hadde. Krisesentermedarbeiderne ble i noen tilfeller sagt å ha dårlige arbeidsforhold, ikke minst dårlige kontorfasiliteter. Det ble også gitt uttrykk for enkelte problemer knyttet til å dele leilighet med menn fra andre «kulturer». Lederen for det ene krisesenteret mente generelt at bofellesskapet kunne være en utfordring for mange, men at det også hadde positive sider, blant annet at mennene kom i kontakt med andre menn som hadde vært i en vanskelig situasjon. Vi fikk også noen negative utsagn om manglende oppfølging fra krisesentrenes side etter endt opphold. Kontakten med krisesentrene hadde også gjort flere av mennene svært opptatt av at

³⁷ Dette senteret er for øvrig ikke blant sentrene der vi har foretatt intervjuer.

³⁸ På den annen side viser den ferske evalueringen av krisesentrene at standarden på boligene til menn i mange tilfeller overgår standarden der kvinnene bor (Bakketeig et al., 2014:104).

tilbudet til menn burde gjøres mye bedre kjent. Dette er imidlertid ikke et uttrykk for misnøye, men snarere for den positive omtalen krisesentrene i all hovedsak fikk.

Vi hørte derimot lite eller ikke noe til kritikken av tilbudet til menn, som forskerne fra NOVA har reist i sin evaluering av krisesentrene.

For i det store og hele kan vi si at de fleste mennene var positive til krisesentrenes innsats, og noen kunne ikke få rost sentrene nok. Den store tilfredsheten kan nok til dels henge sammen med de lave forventningene mange av mennene hadde til hva sentrene kunne bidra med, forventninger som også de ansatte på sentrene kommenterte. Samtidig er det klart at de ansatte ved krisesentrene besitter erfaringer og kompetanse som gjør dem skikket til å ivareta mennesker som utsettes for vold. Mange av krisesentrene har også et samarbeid med instanser og yrkesgrupper som mennesker som har vært utsatt for vold kan ha nytte av kontakt med. Det kan være snakk om barnevernet, NAV, advokater osv. I tilfeller der den som har vært utsatt for vold synes det er vanskelig å ta kontakt selv, kan krisesentrene dessuten bidra, blant annet med følge til møter om det er behov for det (se også Grøvdal et al., 2014).

«Krisesenteret har reddet livet mitt», sa David. Han var en av dem som forventet lite i utgangspunktet, men i intervjuet fortalte han at han neppe ville ha greid seg om det ikke hadde vært for hjelpen han fikk fra senteret. Han følte seg trodd og ivaretatt, og han fikk bistand til å skaffe seg en hybel, der han fortsatt bodde på tidspunktet for intervjuet. Han syntes det var utrolig å komme til en hjelpeinstans der han sågar fikk gratis mat. Davids beskrivelse er i stor grad representativ for flere av de andre mennene som deltok i undersøkelsen.

Ensomhet og følelsen av å skille seg ut fra andre menn var også blant temaene som mennene snakket om. Chan, en ung mann fra Asia, fortalte at krisesenteret hjalp ham til ikke å føle seg alene. Andre, som Simon – opprinnelig fra Midtøsten, syntes det var fint å møte andre menn i samme situasjon som ham selv. Det bidro til at han følte seg mindre «annerledes».

5.2 Trygghet og sikkerhet

«Jeg tenker på krisesentrene litt som besteforeldre før i tiden. De sier: Kom hit, så skal vi hjelpe deg». Omtrent slik lød ordene til Petter da han ble bedt om å si hva krisesenteret hadde betydd for ham. Selv om han syntes det var litt flaut å søke hjelp

på kriesesenter, var det blant annet viktig for ham at det bidro til at han følte seg trygg. Uttalelsen om senteret kom i sammenheng med at han fortalte om sitt forhold til barnevernet, som hadde sønnen til observasjon. Petter sa at barnevernet prøvde å få ham til å *tro* at de var på hans side, men når det gjaldt kriesesenteret *følte* han at de var på hans side.

Flere av mennene var dessuten glade for at de ble møtt med tillit når de fortalte de ansatte ved kriesesenteret om hva de hadde erfart. For de av mennene som hadde følt seg usikre på om noen ville tro på dem, eller som faktisk hadde opplevd å bli mistrodd, ga det også trygghet å bli møtt på denne måten.

Følelsen av å få støtte, var imidlertid bare en del av den tryggheten mennene vi intervjuet fortalte at de trengte, og verdsatte. Et annet aspekt var muligheten for å få fred fra den fysiske, og ikke minst psykiske, volden som mange hadde opplevd. Frykt for egen sikkerhet var i følge Fjell i liten grad tema i hennes intervjuer med menn som hadde vært utsatt for vold fra ektefelle eller partner (Fjell, 2013: 73ff). I vår studie er dette bildet noe mer nyansert. Som sagt ble flere av mennene utsatt for vold med stort skadepotensial. Dette gjaldt både der volden ble utøvd av en kvinne og i ett av tilfellene der volden ble utøvd av en annen mann. Minst en mann fikk varig, alvorlig men av noe av volden hans kvinnelige ektefelle utsatte ham for. Flere av mennene opplevde at de trengte et tilfluktssted, og det var slik Reidar beskrev kriesesenteret. Han sa også at det var en lettelse å komme dit, ikke minst fordi han hadde to små barn som også trengte å komme bort fra mor i en periode. Om mennene vi intervjuet ikke direkte snakket om angst for å dø, var det flere som uttrykte at de følte seg utrygge med kvinnene, ikke minst på grunn av uforutsigbarheten de opplevde. Johan sa rett ut at han fryktet sin ekssamboer også etter bruddet, og var spesielt glad for at kriesesenteret han kom til lå langt fra hennes bosted.

De fleste av mennene var også fornøyde med sikkerhetsforanstaltningene, til tross for at noen av sentrene ikke hadde bemanning om natten i tilfeller der tilbudet til mennene var geografisk atskilt fra avdelingen der kvinnene holdt til. Sikkerhet er imidlertid noe NOVA setter spørsmålsteget ved i sin evaluering av kriesesentrene. Forskernes konklusjon er at sikkerheten i tilbudene til mennene er langt dårligere enn sikkerheten i tilbudet til kvinnene (Bakketeig et al., 2014: 106ff).

5.3 Noen å snakke med

En viktig del av arbeidet på kriesesenteret dreier seg om samtaler med beboerne og de andre som kontakter sentrene på dagtid, enten ved å møte opp personlig eller ved å

ringe. Da en av de ansatte ble spurt om hva som var viktigst for krisesentermedarbeiderne å sørge for, svarte hun: «Å trygge beboerne – at de har et trygt sted å bo, og at de tilbys samtaler der de får uttrykt sine opplevelser». Dette innebærer i mange tilfeller også oppfølgingsamtaler etter at mennene har flyttet fra sentrene.

Mange av de krisesenteransatte beskrev i all hovedsak menn som mindre pratsomme enn kvinner. Menn ble i stedet beskrevet som løsningsorienterte. Det ble også sagt at de fleste menn ønsker å få en bekreftelse på sin historie, men at de ikke trenger gjentatte samtaler om det de har vært utsatt for. «Menn er ferdigsnakket etter en samtale», sa lederen for det ene krisesenteret.

Sett fra mennenes perspektiv fremsto bildet av behovet for å ha noen å samtale med, noe annerledes. Svært mange av mennene understreket betydningen av å få snakke om det de hadde opplevd, ikke bare en gang. Det faktum at mennene opplevde det som enkelt å få tilgang til ansatte de kunne ha samtaler med, ble av mange beskrevet som en stor verdi. Johan fortalte at han hadde hatt omkring 10 samtaler på to uker. En av mennene mente at han hadde brukt «minst hundre timer» på å snakke om det han hadde opplevd. Noe av det mennene syntes var fint med samtalene, var nettopp muligheten til å få ut noen følelser, ikke minst ved å fortelle om hvordan de hadde hatt, og hadde det.

Mange av mennene verdsatte oppfordringer fra de ansatte på krisesentrene om å ta avgjørelser og initiativ. Dette kan blant annet ses som at mennene er orientert mot å finne løsninger, men viser også at de kan trenge slike oppfordringer. Det er imidlertid heller ikke slik at kvinner som utsettes for vold i nære relasjoner nødvendigvis ønsker at andre skal handle *for* dem (se for eksempel Grøvdal et al., 2014: 92,115). På mange krisesentre er dessuten en sentral del av arbeidet at man skal samtale med kvinnene (og mennene) som kontakter sentrene om behov og hva som kan være bra å gjøre, men at avgjørelsene i størst mulig grad skal tas av den som har vært utsatt for volden.

5.4 Krisesenteret som nettverksbygger

Forskning viser at mange som utsettes for vold i nære relasjoner, i sær om volden pågår over tid, kan risikere å miste kontakt med venner og øvrig familie (se for eksempel Jonassen & Eidheim, 2001: 103ff; Eidheim, 2007; Grøvdal, 2012). I noen

tilfeller bidrar den som utøver volden sterkt til å isolere den andre parten. Det kan også være slik både Thomas og Jan fortalte om, nemlig at venner og familie trekker seg unna fordi de ikke liker det de ser, eller fordi de er redde for den som utøver volden. Dersom dette skjer, kan man bli – eller føle seg – særlig sårbar. Mennene vi intervjuet var i dette henseendet i ulike situasjoner. Noen hadde, og hadde beholdt, et godt nettverk, mens andre følte seg alene og isolert. Ensomhet og isolasjon var heller ikke spesielt for menn med minoritetsbakgrunn. Også etnisk norske menn, som Johan, følte seg ensomme og isolerte etter livet med vold. En av mennene med bakgrunn fra et land i Asia, mente imidlertid at krisesentrene for menn var spesielt viktige for menn som har vært kort tid i Norge.

Mange syntes de følte seg mindre ensomme som en følge av kontakten med krisesenteret. Det gjaldt særlig mennene som hadde bodd på sentrene, men også i noen grad menn som hadde vært dagbrukere. Flere av dem som bodde på sentrene fortalte at de hadde truffet andre menn de følte seg på bølgelengde med, og fikk et bra forhold til. Til tross for konklusjonene fra NOVAs evaluering av krisesentrene, om at menn på krisesenter ikke har det samme sosiale tilbudet som kvinner (Bakketeig et al., 2014), hadde altså disse erfaringer med at krisesentertilbudet innebar hyggelig, sosial omgang med andre menn i liknende situasjoner. Dessuten fremholdt de det som fint at de kunne be om å få snakke med en av de ansatte dersom de trengte det. Dette var også mulig etter at de hadde flyttet ut. Krisesentrene inviterte også fra tid til annen til hyggelige sammenkomster, blant annet grillfester. Der kunne de møte menn i liknende situasjoner og – for dem som hadde bodd på sentrene – menn de kjente fra oppholdet. En mann fortalte blant annet at han og noen andre menn også traff hverandre jevnlig «på byen». En mann var med på et såkalt nettverkstreff hver 14. dag. Deltakerne møttes enten på kontoret på krisesenteret, eller et sted ute. Slik mange av mennene beskrev dem, fungerte krisesentrene både som en arena der menn kunne knytte kontakter seg imellom, og som en del av noen av mennenes nettverk.

På et krisesenter fortalte de ansatte imidlertid at de ikke hadde noen form for oppfølging i gruppe for menn, slik tilfellet er for kvinner på noen sentre. Ifølge de ansatte skyldtes dette at mennene var for få eller for ulike. Ulikheten ble blant begrunnet i «kultur», altså at det var snakk om menn med ulik etnisk bakgrunn.

5.5 Menn som ansatte – en god idé?

Som vi var inne på tidligere, er det få menn som arbeider med beboerne og dagbrukerne på krisesentrene. To av sentrene i undersøkelsen vår hadde imidlertid

ansatt menn som både jobbet med beboerne på sentrene og med dem som bare benyttet sentrene på dagtid.

Flere av mennene vi intervjuet ble stilt spørsmål om hvilken betydning det hadde for dem at majoriteten av de ansatte på krisesentrene er kvinner. De mennene som uttalte seg om dette, var i all hovedsak fornøyde med situasjonen. David sa blant annet at han ikke var så sikker på om det ville være lurt å ha menn ansatt på krisesentrene. Selv trodde han i alle fall ikke at han ville fortalt en annen mann at han var blitt utsatt for vold fra en kvinne, særlig ikke om denne mannen hadde vært en «utlending». Han ville ha følt stor skam om han hadde måttet gjøre det, sa han. Ut fra bemerkningen han kom med, om at Norge diskriminerer menn (ikke minst menn med afrikansk bakgrunn), ville det neppe ha hjulpet ham om krisesentermedarbeideren hadde vært en etnisk norsk mann. Han opplevde derimot at kvinnene på krisesenteret hadde lyttet til ham, tatt ham alvorlig, og hadde fått ham til å føle seg trygg. David beskrev krisesenteret som «et rettferdig samfunn».

To av mennene sa veldig tydelig at de foretrakk at de ansatte var kvinner. Den ene av dem begrunnet blant annet dette med at «kvinner er mer følsomme enn menn». Noen sa enten at de snakket bedre med kvinner enn med menn, eller at de snakket godt med kvinner. Morten, som bodde på et senter uten mannlige ansatte, fortalte riktignok at han undret seg noe over kvinnedominansen, men at det ikke var noe problem for ham. Thomas ville imidlertid veldig gjerne ha hatt en mann å snakke med.

Ved to av de tre krisesentrene i undersøkelsen var det altså ansatt menn som arbeidet med beboere og brukere av krisesentrene. Felles for mennene som hadde fått hjelp på det ene av disse to sentrene, var at de var svært fornøyd med både de kvinnelige og de mannlige ansatte. De ansatte ble generelt beskrevet som flinke og profesjonelle. Gustav, som hadde bodd lenge på dette senteret, fortalte at han syntes det ville vært urimelig dersom det ikke hadde vært menn blant de ansatte på et krisesenter der også menn har tilgang. Mennene som bodde på det andre senteret som hadde menn blant de ansatte, har imidlertid ikke uttalt seg om dette i intervjuene.

Det er likevel rimelig å anta at synspunktene på kjønn blant de ansatte alt i alt ville ha vært mer nyanserte dersom alle mennene i undersøkelsen faktisk hadde fått erfaringer med mannlige ansatte, noe som altså ikke var tilfellet. I 2009 foretok Elin Skogøy en studie på noen krisesentre, der det ble spurt om synspunkter på menn som

ansatte og beboere/dagbrukere. Når det gjaldt spørsmålet om menn som ansatte, var kvinnene som brukte sentrene ikke enige, men kvinner som hadde erfaring med menn i personalgruppen var «de klart mest positive» (Skogøy, 2009:39).

Blant de ansatte i vår undersøkelse pågikk det åpenbart en diskusjon om hvorvidt menn skal arbeide på sentrene. På et av sentrene med bare kvinner ansatt, ble det uttalt at flere medarbeidere mente at det ville vært bra med menn i personalgruppen, mens andre var bekymret for at dette ville bli et problem for noen av kvinnene som hadde vært utsatt for vold. På det ene senteret der en hadde menn ansatt, snakket de ansatte imidlertid ikke om hvordan dette ble opplevd av disse kvinnene, men om at kvinner blant de ansatte av og til kviet seg for å snakke med mennene blant brukerne. Det ble opplevd som problematisk, særlig fordi flere av dem vi intervjuet ga uttrykk for at mennene snakket bedre med kvinner enn med menn, om det de hadde opplevd. Det ble ikke sagt noe nærmere om grunner til dette, men de ansatte mente at det var viktig å greie å bygge ned hindre for gode samtaler. Blant argumentene for å ha menn ansatt ble også anført at det er fint for barn at det finnes både menn og kvinner på krisesentrene.

Spørsmålet om hvorvidt menn bør kunne jobbe på krisesentrene er interessant på flere måter, ikke minst fordi det også synliggjør en forskjell i tenkemåte hva angår menn og kvinner. Mens det gjerne har vært hevdet at kvinner som er blitt utsatt for vold fra en mann må få slippe å møte menn på krisesentrene (jf også Krisesenterloven), får vi her inntrykk av at menn som har vært utsatt for vold fra en kvinne, helst bør møte kvinner på de samme sentrene. Argumentene som benyttes for dette dreier seg ikke om at det å møte mennesker av samme kjønn som den som har utsatt en for vold og erfare at det kan være fint, men snarere om at kvinner er mer «ideelle» samtalepartnere i vanskelige livssituasjoner enn menn. Mennene som har vært utsatt for vold og de kvinnelige ansatte på krisesentrene ser ut til å ha tilnærmet samme oppfatning her, om enn utgangspunktet for oppfatningen kan være forskjellig.

5.6 Menn og kvinner sammen?

Et viktig premiss i krisesenterloven, er altså at kvinnene og mennene som kommer til krisesentrene, skal leve atskilt. Mange av krisesentrene som deltok i høringsrunden som gikk forut for vedtakelsen av loven, klaget på den skjønsmessige ordlyden i lovutkastet, og mente at atskillelse var en selvskreven betingelse som måtte gjøres eksplisitt før loven kunne vedtas. Som sagt i kapittel 4, har 11 krisesentre mannsavdelinger som er fysisk atskilt fra kvinneavdelingene, men lokalisert på samme adresse. Ved 19 av de 42 sentrene som har tilbud til menn, bor mennene i

boliger som er geografisk atskilt fra senteret der kvinnene bor,³⁹ mens de siste 12 sentrene har såkalte midlertidige løsninger, der lokaler leies etter behov. De fem sentrene som ikke har tilbud, har avtaler med andre krisesentre (Sentio Research Norge, 2014:26 ff).

De ansatte, særlig ved det ene av de to krisesentrene der også menn jobbet med brukere, beklaget på mange måter resultatet av høringsrunden før lovvedtaket. De mente det var en dårlig idé å skille menn og kvinner. Et argument de benyttet, var at det kunne være fint for kvinner som hadde vært utsatt for vold å treffe menn som oppfører seg ordentlig, et annet at det måtte være bra for kvinnene å se at også menn ble utsatt for vold. De ansatte ga uttrykk for at det var flaut og ubehagelig at loven krever at det skal skilles mellom mennesker som har vært utsatt for vold, og beklagelser over at menn fortsatt ses «som litt farlige». I utgangspunktet hadde senteret vært åpent, slik at menn og kvinner som oppholdt seg der, kunne omgås hverandre. I den forbindelse påpekte de ansatte særlig positive sider for mennene som kom til senteret. Blant annet understreket de det gode ved omsorgen som kvinnene ga mennene. En ansatt mente at loven var problemfokuset i stedet for løsningsorientert, og at menn som utsettes for vold, også utsettes for diskriminering (se også Fjell, 2013: 92ff). Ikke sjelden bor menn alene i mannsavdelingene, i leiligheter eller på hotell. Dermed frarøves de muligheten til et hyggelig sosialt liv sammen med andre som befinner seg i liknende omstendigheter. Dette påpekes også i NOVAs evaluering av krisesentrene. I tillegg til at mange av mennene bor alene og ikke opplever et sosialt fellesskap går dette også ut over eventuelle barn som er med sine fedre på krisesentrene, ettersom disse barna får et dårligere tilbud og færre felles aktiviteter enn barn som er med mor på krisesenteret (Bakketeig et al., 2014:14, 119, 124). Lederen på et av sentrene fortalte for øvrig at de en gang pr uke bryter reglene for å ha et felles møte der alle som bor på krisesenteret deltar, uavhengig av kjønn. Dette må senteret føre avviksmelding for.

Også noen av mennene vi intervjuet hadde gjerne sett at det hadde vært mulig å ha fellesskap med kvinnene som bodde på krisesentrene. En mann uttrykte likevel stor forståelse for at et eventuelt fellesskap måtte være på kvinnes premisser. Denne mannen hadde fra tid til annen hjulpet noen av de voldsutsatte kvinnene ved at han hadde kjørt dem rundt for å se på nye bosteder.

³⁹ Et senter er altså bare for menn.

Mannen – ridder eller «skurk»?

Intervjumaterialet vårt viser på mange måter at spørsmålet om menn på krisesentrene, enten det er som utsatte for vold eller som ansatte i arbeid med beboere og dagbrukere, preges av et stereotyp bilde av både kvinner og menn. Som vi har vært inne på, er kvinnene de svake, som må beskyttes mot – og i noen tilfeller av – menn. Mennene kan derimot utgjøre en trussel i form av at de presumptivt kan begå vold, men samtidig kan de også være forsvarere og beskyttere. Vi ser noe av den samme tendensen i studien der Skogøy intervjuet ansatte og brukere av krisesentrene om deres oppfatning av menn på krisesentre, enten som ansatte eller som utsatte for vold (Skogøy, 2009).

5.7 «Jeg kan ikke forlange mer hjelp enn de har gitt meg!»

Som nevnt hadde mennene som kom til krisesentrene i det store og hele små forventninger til sentrene, og hva de kunne bistå med. Erfaringene med sentrene var imidlertid grunnleggende positive. Langt de fleste mennene syntes de hadde fått nødvendig bistand på sentrene.

Mange av mennene hadde stort behov for *juridisk bistand*, noe krisesentrene i mange tilfeller bidro til at de fikk. For menn med minoritetsbakgrunn og en usikker framtid i Norge på grunn av brudd med samboer eller ektefelle, kunne det være av særlig stor betydning å få samtaler med en jurist/advokat. En av mennene beklaget seg imidlertid over at krisesenteret han bodde på hadde lite kunnskap om hvordan rettssystemet fungerer i praksis. Hans problem var barnefordelingssaker, og han mente at de ansatte burde fått opplæring om prosessen i slike saker.

En annen form for bistand som ble høyt verdsatt, ikke minst av mennene som hadde minoritetsbakgrunn, var *hjelp til å skaffe tak over hodet*. Ifølge de ansatte vi snakket med, har langt flere av mennene med etnisk norsk bakgrunn tilgang på bolig, enn tilfellet er for menn med minoritetsbakgrunn. Ikke sjelden står boligen på mannen, slik at kvinnen som har utøvd vold blir den som må flytte. Slik var det også i flere av sakene vi fikk innsyn i gjennom intervjuene.

Johan, som hadde vært utsatt for alvorlig vold, kunne ikke få rost krisesenteret nok. Han syntes særlig at det å *ha krisesenteret i ryggen* var til stor hjelp. Tidligere hadde han opplevd ikke å bli «sett» i hjelpeapparatet. Han hadde aldri fortalt om volden fra samboeren de gangene han oppsøkte legevakten for å få behandling for skader, men

hadde stusset over at ingen stilte ham spørsmål om hva som var skjedd. Johan mente at dersom en kvinne hadde kommet med tilsvarende skader, ville det blitt reaksjoner.⁴⁰ Selv om han hadde kontakt med flere hjelpeinstanser før han kom til krisesenteret, syntes han at han ofte var blitt møtt med skepsis når han fortalte sin historie. Et eksempel han ga på betydningen av krisesenteret for ham, var at det først var da han fortalte NAV at han bodde på krisesenteret, at han fikk sykmeldingen han lenge hadde bedt om. Også noen av de andre mennene ga uttrykk for at det å bo på krisesenter styrket deres troverdighet som menn som hadde vært utsatt for vold.

Bildet av krisesenteret som en viktig aktør å ha i ryggen, var imidlertid ikke entydig. I barnefordelingssaken Reidar hadde vært gjennom, hadde han tvert imot møtt skepsis mot krisesenteret, ikke minst fra sin egen advokat. Dette endret seg imidlertid i ankesaken, da han fikk ny advokat.

Selv om meningene til en viss grad var ulike hva angår hjelpen mennene fikk på krisesenteret, kan Steins beskrivelse likevel fungere som en slags oppsummering. Han hadde riktignok aldri bodd på et senter, men hadde blant annet hatt flere samtaler med krisesenteransatte på telefonen. Han syntes han var blitt møtt med varme og forståelse, og beskrev en «åpen dør og en åpen telefon». Konklusjonen hans var at krisesenteret hadde hjulpet og støttet både ham og kona i en vanskelig situasjon.

Innsatsen fra andre instanser

Intervjuene i denne undersøkelsen dreide seg i første rekke om mennenes oppfatninger av hjelpen de hadde fått – og fikk – på krisesentrene. Vårt intervjumateriale inneholder følgelig ikke mye om erfaringer med hjelpeapparatet for øvrig, og heller ikke om erfaringer med politiet. I noen av samtalene ble det riktignok stilt spørsmål om hjelpen fra andre instanser, og i noen tilfeller fortalte mennene selv om møter med det øvrige hjelpeapparatet og med politiet. I det følgende skal vi presentere noen få synspunkter på det offentlige hjelpeapparatet og politiet, både fra mennene selv, og fra de ansatte på krisesentrene.

⁴⁰ Det er ikke nødvendigvis gitt at dette stemmer (se for eksempel Grøvdal, 2012).

De seks mennene som fortalte om møter med det offentlige hjelpeapparatet hadde både positive og negative erfaringer. NAV, en instans som ofte mottar kritikk (se for eksempel Grøvdal et al., 2014), fikk relativt positiv omtale fra to av disse mennene. En av dem, en mann med utenlandsk opprinnelse, var godt fornøyd med hjelpen han hadde fått. Han hadde imidlertid en oppfatning av at det var vanskelig å være saksbehandler i NAV dersom saken dreide seg om å yte økonomisk hjelp. I NAV skulle en være restriktiv med å dele ut penger. Hvor han hadde fått denne oppfatningen fra, går ikke fram av intervjumaterialet. En mann som hadde fått relativt mye bistand fra NAV, ikke minst på grunn av en svært vanskelig økonomisk situasjon, var derimot svært ambivalent. På den ene siden hadde han neppe greid seg uten hjelpen han fikk, på den annen side mente han at NAV var en mislykket instans. Denne ambivalensen skyldtes nok ikke minst at han hadde måttet «betale en pris» for hjelpen, ved å kvitte seg med noen dyr han var svært glad i.

To av de seks mennene fortalte at de hadde dårlige erfaringer med barnevernet. Den ene mannen sa at barnevernet mente han var for lite konform og fortalte at han ble utsatt for det han opplevde som utilbørlig kontroll fra de ansatte i barnevernstjenesten. Den andre mannen syntes at informasjon og meldinger fra barnevernet kom alt for sent, og ga ham for kort frist til å svare. Han forklarte at han behøvde tid til å tenke seg om i mange spørsmål. I det store og hele syntes han barnevernets handlemåter var lite tillitvekkende.

Ser vi på Fjells studie, er omtalen som mennene hun intervjuet gir av møtene med hjelpeapparatet gjennomgående langt mer negativ. Flere av mennene Fjell intervjuet fortalte om å bli møtt med sterk mistro, mens de opplevde at kvinnene som hadde utøvd volden i flere tilfeller lyktes med å nå fram til de ansatte i helse- og omsorgstjenester med sine versjoner av historien (Fjell, 2013: 102ff). Det var ikke bare kvinnene som hadde benyttet vold som ble omtalt med bitterhet i intervjuene: Det gjaldt i høy grad også «systemet» som presumptivt skulle være til hjelp for mennesker i vanskeligheter (Fjell, 2013:119; se også Hanzén & Öberg, 2010:39ff). Fjell beskriver de stereotype forståelsene av den svake og forsvarsløse kvinnen og den sterke og dominerende mannen som ser ut til å råde i hjelpeapparatet, som en hemske i det hun kaller mennenes «forhandlinger» med hjelpetjenesten (Fjell, 2013:121).

Det var få av mennene vi snakket med, som hadde hatt med politiet å gjøre, men blant dem som hadde hatt slik kontakt, var de fleste fornøyd med, eller nøytrale til, politiets innsats. En av mennene vi intervjuet, fortalte at han hadde anmeldt og opprettholdt anmeldelsen, men hadde bedt politiet om ikke å foreta seg noe overfor

den tidligere kjæresten. Dette høres ut som en noe uvanlig situasjon. Politiet pleier vanligvis å avklare om man ønsker den anmeldte straffeforfulgt eller ikke, og om forholdet ikke er så alvorlig, og bevisene så gode at politiet vil gå videre med saken uten støtte av «fornærmede», blir saken vanligvis lagt bort. For en av mennene hadde kontakten med politiet ført til at han endte på krisesenteret. Han fortalte at politiet hadde kontaktet krisesenteret og fått en ansatt derfra til å møte ham på politistasjonen.

I en sak hadde politiet oppfordret mannen til å skaffe seg hemmelig adresse. Det samme hadde krisesenteret gjort. Mannens utsagn om at han syntes det var svært problematisk å skulle være «identitetsløs», kan tolkes som en implisitt kritikk av rådet, men ikke nødvendigvis av politiet.

Fjell fikk i det store og hele positive utsagn om politiets innsats fra mennene hun intervjuet, men det fantes unntak (Fjell, 2012:96ff). En mann hadde blant annet en historie med politiet fra tidligere. Da var det han som hadde opptrådt utilbørlig og på kant med loven. Dette førte til at han fikk store problemer med å nå fram med sin historie om at samboeren utsatte ham for vold. Flere av mennene i Danielsens undersøkelse hadde svært negative erfaringer med politiet. Her ser vi noe av det samme som mennene i Fjells undersøkelse snakket om når det gjaldt hjelpeapparatet: Politiet trodde på kvinnes historier, og mennene ble forventet å ordne opp selv (Danielsen, 2013:59 ff; se også Hanzén & Öberg, 2010:39 ff). En undersøkelse foretatt av Klara Hradilova Selin for det svenske Brottsförebyggande Rådet (BRÅ) i 2009, viser at menn som var blitt utsatt for vold i nære relasjoner rapporterte om flere negative erfaringer med politiet enn kvinner utsatt for slik vold.

I samtalen vi hadde med henne beskrev lederen for et av krisesentrene det ordinære hjelpeapparatet som «fullstendig fraværende». Det ble ikke spurt nærmere om dette, og vi vet derfor ikke om hun mente at det var lite samarbeid mellom det ordinære hjelpeapparatet og krisesenteret, eller om beboere og andre som benyttet krisesenteret fikk lite hjelp i sin situasjon.

Hjelpen brukerne fikk, ble dessuten omtalt som veldig personavhengig. Dette var en erfaring flere av sentrene hadde gjort. Det samme gjaldt til en viss grad samarbeidet mellom krisesentrene og ansatte i ulike instanser. Både barnevernet og NAV ble nevnt som eksempler på instanser en kunne hatt bedre samarbeid med.

Ved et av krisesentrene mente de ansatte at hjelpeapparatet har for lite kompetanse når det gjelder vold, og fortalte at de brukte mye tid og krefter på å skrive om voldens konsekvenser i korrespondansen med blant annet NAV. UDI ble også omtalt som en instans med manglende kunnskaper om vold.

Som vi allerede har vært inne på, fikk ikke politiet alltid like godt skussmål fra de ansatte på krisesentrene når det gjaldt behandlingen av menn som anmeldte vold. Alle sentrene hadde imidlertid politistudenter som hospitanter fra tid til annen. Flere av de ansatte understreket at de syntes det var viktig at politifolk fikk se problemene knyttet til det å være utsatt for vold fra et litt annet perspektiv, enn når de er på jobb i politiet. Senteret som ikke hadde menn blant sine ansatte, var for øvrig gjennomgående svært fornøyde med å ha mannlige politistudenter i praksis.

5.8 «Det er greit å være mann her» - oppsummerende refleksjon

Intervjuene våre, både med mennene og de ansatte på krisesentrene, tyder på at det er mange likheter når det gjelder problemstillingene som menn og kvinner kommer med til krisesentrene. De ansatte mente generelt at det også var svært mange likheter når det gjaldt behovet for hjelp og støtte hos kvinner og menn som utsettes for vold fra partner. Trygghet og sikkerhet ble nevnt blant de viktigste behovene. Dette stemmer i stor grad med hva mennene fortalte.

Samtidig var uttalelser om menns og kvinners behov fra de ansatte på sentrene ikke entydige. En leder sa for eksempel at kvinner og menn som kommer til krisesenteret har samme behov. Hun fortalte også at de mennene som trengte et sted å bo (her: på krisesenteret), ofte var i en konstant truet situasjon. Senere i samtalen nyanserte hun imidlertid sin uttalelse ved å si at kvinner har større behov for beskyttelse enn menn når de bor på krisesentrene. Det faktum at det ikke er vaktthold om natten flere steder der boligene til menn ligger geografisk atskilt fra det øvrige krisesenteret, kan være et uttrykk for en slik tenkning, til tross altså, for at menn som bor på sentrene ble sagt å være blant de mest utsatte. Ifølge NOVAs evaluering av krisesentrene, er dessuten botilbudet til kvinner på krisesentrene alt i alt bedre sikret med fysiske sikkerhetstiltak, enn krisesentertilbudet til mennene (Bakketeig et al., 2014:106). Forskerne fra NOVA fant for øvrig også at en gjennomgående har opplevd flere trusselsituasjoner rundt/ved krisesentrene der kvinner bor, enn ved tilbudene til menn (op.cit).

Selv om det kanskje er slik at menn i all hovedsak trenger mindre beskyttelse enn kvinner når de har flyttet fra den som utøvde volden, utelukker det naturligvis ikke at noen menn kan ha like stort behov for beskyttelse som de mest utsatte kvinnene. Det kan dessuten være grunn til å ta hensyn til hvordan mennene opplever sin egen situasjon. Flere av mennene vi intervjuet fortalte at situasjonen deres hadde vært, eller var, svært utrygg. En av dem bodde fortsatt på hemmelig adresse, til tross for at han ikke lenger var i relasjonen der volden ble utøvd. Dette sier noe om alvorret i hans situasjon. Han var riktignok blitt utsatt for vold av en annen mann. En annen fortalte at politiet hadde anbefalt ham hemmelig adresse. Kvinnen som hadde begått volden – mannens ektefelle – hadde flere ganger tilbrakt tid på glattcelle etter at politiet var blitt tilkalt. En av mennene som var blitt utsatt for vold fra sin kvinnelige ektefelle, fortalte dessuten at han var meget redd for henne, og glad for at krisesenteret lå langt vekk fra der hun bodde.

Gitt at det i stor grad er menn som eier boligen som et par bor i – noe vi var inne på tidligere – kunne det være grunn til å tro at menn i mindre grad enn kvinner vil ha behov for et midlertidig, eller permanent, bosted hvis de ønsker å dra fra ektefelle eller samboer. På den annen side fortalte krisesentermedarbeidere at det ikke var sjelden menn fortalte at de ble presset av sine kvinnelige partnere til å forlate huset. Å eie en bolig var dermed ifølge disse ikke noen garanti for at en mann som ble utsatt for vold fikk bli boende i tilfelle et brudd. I vårt materiale er det også flere menn med utenlandsk bakgrunn som ikke eide bolig og som dermed sto uten sted å bo ved bruddet med ektefelle eller samboer/kjæreste.

Noen forskjeller til tross kan vi i det store og hele konkludere med at kvinner og menn som utsettes for vold fra ektefelle eller partner, har mange av de samme behovene.

Det foregående viser også at krisesentrene i stor grad var i stand til å dekke behovene hos mennene vi intervjuet. Kritikken av innsatsen fra de ansatte på sentrene var minimal, og vi ser få indikasjoner på at det hadde noen vesentlig betydning for mennene i vår studie at krisesentrene i alle år har vært et tiltak for kvinner. Mye tyder derfor på at kompetansen krisesentrene innehar ikke er kjønnsspesifikk, forstått som brukbar bare når den som har vært utsatt for volden er kvinne. Tvert om synes de ansatte på krisesentrene å være i besittelse av kunnskap som er generelt viktig og relevant for mennesker som utsettes for vold i nære relasjoner. En av mennene vi intervjuet omtalte riktignok et område der han mente krisesenterets kunnskap var

mangelfull. Det dreide seg om rettsbehandling og rettspraksis i saker som omhandlet barn, også relatert til barnevernet. Vi skal ikke her ta stilling til hvorvidt dette er kunnskap som de ansatte ved det aktuelle senteret burde vært i besittelse av. Det er rimeligvis grenser for hva de ansatte på kritesentrene vil kunne ha kunnskap om. Slik kunnskap vil imidlertid kunne være like viktig for en kvinne som kommer til kritesenteret med barn, som for en mann.

Mennene verdsatte tryggheten og sikkerheten på kritesentrene og i særdeleshet det å bli møtt som troverdige i en vanskelig situasjon. Frykten for ikke å bli trodd ble gjort til skamme i møtet med kritesentrene. Flere av mennene understreket også betydningen av å kunne snakke om det som hadde skjedd, om det som var vanskelig og om hvordan man kunne håndtere nåtid og fremtid, enten alene, som ansvarlig for barn, eller dersom man valgte å fortsette samlivet. Riktignok hadde noen av mennene gjerne sett at det var menn blant de ansatte på sentrene, men de kvinnelige ansatte fikk likevel først og fremst ros for arbeidet de gjorde. I all hovedsak var mennene tilfredse med situasjonen på «sitt» kritesenter, uansett om det var ansatt menn på senteret eller ikke (se også Danielsen, 2013:83). Diskusjonen om menn som ansatte på kritesentrene synliggjør imidlertid at vi fortsatt har å gjøre med relativt stereotype bilder av kvinner og menn. For å forenkle kunne vi si at kulturelle og/eller politiske forestillinger og oppfatninger som har fått gjennomslag i offentligheten tilsier at menn generelt er potensielt farlige, her med rot i teorier om patriarkats- og kjønnsmakt, mens det generelt farlige ikke gjelder for kvinner som utøver vold, noe som tyder på at kvinners bruk av vold blir sett som uttrykk for sider ved enkelte kvinner.

På mange måter kan fortellingene om livet på kritesentrene og kontakten på dagtid, synes for gode til å være sanne. Tilbakemeldingene er uansett en stor «fjær i hatten» for sentrene som har deltatt i undersøkelsen. Vi kan eksempelvis si, at skammen noen av mennene følte over å være på et kritesenter, først og fremst var et problem når det gjaldt enkelte mennesker i verden utenfor, kanskje innenfor egen bekjentskapskrets eller på jobb. Når det gjaldt andre instanser, opplevde flere av mennene tvert om, at det å bo på et kritesenter kunne bane vei for at det alvorlige i situasjonen deres ble forstått.

Vi må selvsagt ta høyde for at den store graden av tilfredshet delvis var et resultat av de lave forventningene mennene hadde til kritesentrene i utgangspunktet.⁴¹ Selv om

⁴¹ Som vi var inne på tidligere, kan det også ha å gjøre med utvalgsmåten.

flere av mennene kjente til innsatsen krisesentrene har gjort for kvinner som er blitt utsatt for vold, hadde enkelte av dem både sperrer mot å søke hjelp på sentrene, og/eller få forhåpninger til sentrene for egen del. Samtidig er det grunn til å tro at et kanskje noe særegent trekk ved måten mange av de ansatte på krisesentrene arbeider på, bidrar positivt til oppfatningen av sentrene hos dem som søker hjelp der. Til tross for den profesjonaliseringen av sentrene som i alle fall har pågått siden 1990-tallet, finnes det trolig fortsatt blant mange av de ansatte et engasjement for «saken» og for dem som bruker krisesentrene som fører til større nærhet og en mer personlig tilnærming, faktorer som kanskje ikke så ofte er til stede i andre mer eller mindre offentlige hjelpetilbud. Petters beskrivelse av det å komme til krisesenteret som å komme til «besteforeldre før i tiden», kan tolkes inn i en slik forståelsesramme. Resultatet kan være en følelse av trygghet og av at noen er «på din side» og vil deg vel.

6 Vanskelig å tro at en kvinne utsetter ham for vold

Som vi var inne på innledningsvis, er kvinners vold mot menn i nære relasjoner på vei inn på den politiske agendaen her i landet. Kvinners vold mot menn blir også stadig oftere tematisert i norske medier, og er blitt et forskningstema. Denne intervjustudien med noen menn på krisesenter, er et eksempel på det siste. Det har imidlertid tatt tid. For å sette det på spissen kan vi nesten si at kvinners vold mot menn er blitt ansett som «en vits», og er blitt portrettert som sådan, blant annet i kjente humorstriper og humormagasiner. Vi presenteres gjerne for litt «dumme», «enfoldige» og «umodne» menn, som ikke tar ansvar, og som får som fortjent fra sin ektefelle. Det kan blant annet være i form av et kjevle i bakhodet når mannen en sen kveld, mer eller mindre beruset, går over dørstokken i eget hjem (se for eksempel Fjell, 2014). Det komiske elementet gjenfinnes imidlertid også andre steder enn i humorbladene. Da Ann Grady ba politifolk hun intervjuet om å si hva de tenkte om kvinners vold mot menn i nære relasjoner, tegnet de portretter av «small men with glasses», som politifolkene fortalte at de ofte lo av når de forlot stedet. Under spøk og latter kunne det bli spurt som følger: «Is he a man or a mouse»? (Grady, 2002:91).⁴²

I det første handlingsprogrammet mot kvinnemishandling fra 1983 og i de to første handlingsplanene mot vold i hjemmet⁴³ som kom etter år 2000, var kvinnene og deres barn ofre for volden i hjemmet. Mennene ble beskrevet som menneskene som utøvde volden (Sosial-, Justis-, & Forbruker- og administrasjonsdepartementet, 1983; Justis- og politidepartementet, 2000 og 2004). Dette perspektivet dominerte også Kvinnevoldsutvalgets utredning (NOU 2003:31). Riktignok har en lenge vært opptatt av at forebygging av vold også må innebære at menn som utøver vold hjelpes til å få

⁴² Ifølge Grady omfatter for øvrig politifolkenes stereotype bilder av vold i nære relasjoner i så stor grad forståelsen av at kvinnen var offer for volden, at mange av dem hun intervjuet overhodet ikke gjenkjente the hun kaller «the 'comedy' male victim» (Grady, 2002: 91).

⁴³ Selv om «vold i hjemmet» nå er en litt utdatert begrepsbruk, som er blitt erstattet av «vold i nære relasjoner», anvender vi den her for ikke å foregripe endringer i begrepsbruken. Handlingsplanen som kom i 2000 het Vold mot kvinner. Først etter at det såkalte Kvinnevoldsutvalget hadde levert sin offentlige utredning i 2003, fikk neste handlingsplan navnet Vold i nære relasjoner.

bukt med slike tilbøyeligheter (se for eksempel Sosial-, Justis & Forbruker- og administrasjonsdepartementet, 1983). Kanskje kan vi likevel si at endringene i begrepsbruken fra «kvinnemishandling» i 1983, via «vold mot kvinner» som var navnet på handlingsplanen som kom i 2000, til «vold i nære relasjoner» i handlingsplanen fra 2004, viser til en endring i tenkemåte som før eller siden kom til å manifestere seg som endring i praktisk tilnærming. Da vi fikk handlingsplanen *Vendepunkt* (2008-2011), inneholdt den et oppdrag til Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, om å utrede vold og overgrep mot menn i nære relasjoner.⁴⁴ Det var likevel først i Stortingsmelding nr 15 (2012-2013), at vi kom til et slags veiskille. Her snakkes det for første gang generelt om «utsatt» og «utøver», ikke om utøveren som «han» og offeret som «hun». Forfatterne av stortingsmeldingen reserverer seg riktignok ved å beskrive en slik begrepsbruk som problematisk, av samme grunn som vi har vært inne på tidligere, nemlig at det kan bidra til å gi et inntrykk av at det ikke er forskjell på menns og kvinners risiko, først og fremst for å utsettes for grov vold i intime relasjoner. I stortingsmeldingen har menn som utsettes for vold fra partner også fått et eget kapittel, som handler om bistand til menn. Her påpekes en problemstilling som vi kjenner igjen fra flere av intervjuene i vårt prosjekt, nemlig at det er tendenser til at ansatte i ulike hjelpetjenester og i politiet ikke tar menn alvorlig når de forteller om vold fra en kvinnelig partner (se også Danielsen, 2013; Fjell, 2013). Det er dette temaet vi skal reflektere litt over avslutningsvis.

Forekomstundersøkelser av vold i nære relasjoner viser at få, både kvinner og menn, anmelder eller søker hjelp (Haaland et al., 2005; Thoresen & Hjemdal, 2014). Vi har begrenset kunnskap om hvorfor, særlig når det gjelder menn, men på bakgrunn av det som kom fram i vår undersøkelse og som er fremkommet i øvrig forskning, vil vi se litt på betydningen av forforståelser og stereotypier, både blant menn selv, og i hjelpeapparatet og straffesakskjeden.

Når det gjelder krisesentrene i vår undersøkelse ser det det ut til at medarbeiderne der har lyktes med å legge bort eventuelle fordommer de kan ha hatt angående menn og vold i nære relasjoner. Mennene vi intervjuet hadde i alle fall få (eller ingen) negative opplevelser med krisesentrene, som kan knyttes til erfaringer med slike fordommer. Tvert om gikk det fram at mennene følte seg trodd, sett og fikk hjelp de

⁴⁴ Rapporten, skrevet av Hanne Sogn og Ole Kristian Hjemdal, kom i 2009 (se referanseliste).

hadde behov for. Selv om vi ikke kan spå om fremtiden, kan vi imidlertid nokså sikkert gå ut fra at det ikke bare vil være enkelt å forsere det som kan finnes av barrierer mot at menn skal *søke* hjelp, og *få* hjelp. Flere tiår etter at menns vold mot kvinner ble satt på dagsordenen, trukket ut av den private sfære og gjort til et offentlig anliggende, skaper problemene knyttet til slik vold fortsatt trøbbel, både i hjelpeapparatet og i straffesakskjeden – og ikke minst for kvinnene selv. Forskning viser at det for mange sitter langt inne å fortelle noen om det de har vært utsatt for. På individplan er det heller ikke gitt at det finnes en god løsning på det at den ene parten utøver vold. Som vi allerede har vært inne på, står menneskene som utsettes for vold også i et spenn mellom individuelle behov, ønsker, interesser og muligheter, og samfunnsmessige forståelser av, og reaksjoner på, volden i nære relasjoner. Arbeidet i hjelpeapparatet og politiet preges også av samfunnsdiskursen og av erfaringene til den enkelte arbeidstaker (se for eksempel Grady, 2002; Grøvdal, 2012; Saur, 2007).

Når det gjelder menn som utsettes for vold i nære relasjoner er det, til tross for den begynnende interessen for deres situasjon, utvilsomt fortsatt mange som har vanskelig for å ta dette faktum inn over seg (se for eksempel Fjell, 2013: 89ff). Det er kanskje særlig når vi snakker om utøvelse av vold med sterke innslag av kontroll og potensial for alvorlig, fysisk skade, at det blir komplisert. I slike tilfeller synes personen som utøver volden fortsatt oftest å være en mann (se for eksempel Hjemmen, Dalgård & Graff-Iversen, 2002; Thoresen & Hjemdal, 2014). Det er heller ikke bare når det gjelder alvorlig vold som begås innenfor rammen av et (presumptivt) kjærlighetsforhold, at menn blir tillagt ansvar for handlingene: Offentlige statistikker viser at menn fortsatt begår brorparten av de mest alvorlige kriminelle handlingene i Norge. Vi kan derfor si at det eksisterer noen kulturelle forventninger – eller kanskje kan vi gå så langt som til å kalle dem «tattforgittheter» – om sammenhengen mellom kjønn og lovbrudd (se for eksempel Fjell, 2013:25ff). Selv om vi ikke her skal diskutere hvorfor det fortsatt er kontroversielt at også kvinner kan begå vold mot menn i nære relasjoner, er det rimelig å anta at det «kjønnete» bildet av kriminaliteten spiller en rolle. Ser vi det i sammenheng med det faktum at menn har hatt, og til dels fortsatt har, mer makt i samfunnet enn kvinner – et viktig premiss i teorier om kjønnspekt som årsak til vold i nære relasjoner – kan

det bidra til å forklare hvorfor det synes vanskelig å akseptere at også menn opplever til dels grov og potensielt farlig vold fra sine kvinnelige partnere.⁴⁵

Siden kvinner etter alt å dømme er mer utsatt for alvorlig vold fra mannlige partnere, oppfattes menns vold mot kvinner også som et langt større sosialt problem, enn kvinners vold mot menn. Som vi allerede har vært inne på, blir det dermed maktpåliggende å holde søkelyset på kvinners situasjon, og arbeide for at kvinner utsatt for slik vold, får all den hjelp og støtte de behøver. Eksempelvis sa flere av de ansatte ved krisesentrene eksplisitt at de ikke er villige til å la hjelp og støtte til menn som utsettes for vold i nære relasjoner, gå på bekostning av hjelpen til kvinner. Et spørsmål det riktignok kan være legitimt å stille i denne sammenhengen, er om ikke alle som utsettes for (alvorlig) vold, enten de er kvinner eller menn, bør ha samme mulighet til å få hjelp ved behov.⁴⁶

Utsagnene fra de ansatte om hvordan de vil prioritere ressurser, kan forstås på ulike måter. Lovfestingen, og ikke minst den økende profesjonaliseringen av krisesentrene, til tross (se for eksempel Jonassen og Stefansen, 2003, Stefansen, 2006), er flere av de ansatte fortsatt representanter for aktivismen som har preget krisesentrene. Å stille «grupper» med lovfestet rett til et krisesentertilbud opp mot hverandre, kan være et ledd i en strategi for å holde bevilgningene til sentrene på et akseptabelt nivå. Intervjuene i dette prosjektet viste at flere av sentrene opplevde at økonomien var blitt dårligere etter at loven kom. Krisesentrene var dessuten opprinnelig kvinners hjelp til kvinner med behov for fred fra vold i hjemmet – et feministisk solidaritetsprosjekt – og det skal antakelig mer til enn en lovfesting av krisesentertilbudet til begge kjønn, for at dette premisset ikke lenger skal oppfattes som det viktigste (se for eksempel Grady, 2002: 82). Det er også grunn til å tro at ideologiske forhold spiller en rolle i uttalelsene her. Samtidig kan vi ane konturene av noen forståelser av kvinner og menn som etter alt så dømme fortsatt lever i beste velgående: Kvinner ses ofte som svake og hjelpetrengende, mens det synes å eksistere en forventning om at det å være «en mann» innebærer at man må kunne

⁴⁵ Selv om mødre som begår vold mot sine barn bryter med idealet om den gode mor, passer nok dette bedre inn i bildet av kvinners vold i nære relasjoner, enn kvinners vold mot menn. For mer om mødres vold mot egne barn, se Kruse & Bergman, 2014.

⁴⁶ Dette er et argument som særlig Norsk Krisesenterforbund har benyttet i lang tid, ikke minst i forbindelse med forarbeidene til Krisesenterloven av 2010.

ordne opp selv (se også Danielsen, 2013:94). Som sagt finnes disse forståelsene utvilsomt også hos mange menn som utsettes for vold fra partner.

Mortens utsagn om at «menn skal ikke utsettes for vold (fra en kvinne, vår kommentar)» og at det følte nedverdiggende å søke hjelp på et krisesenter, er et eksempel på det. Det ble på et vis «feil» at en kvinnes handlinger fikk et slikt resultat. Selv om ordet ære ikke ble brukt av noen av mennene vi intervjuet, og praktisk talt synes å være gått ut av norsk vokabular med unntak av i saker der det begås drap i minoritetsfamilier, er det et nært språklig forhold mellom ordet «nedverdiggende» og ordet «vanære», altså å ha mistet sin ære eller fått den «tilsmusset». Med fare for å forenkle: En mann som søker hjelp (i dette tilfellet på et krisesenter) fordi han er blitt utsatt for vold fra ektefelle eller samboer, risikerer på et vis å miste sin ære som mann. Dessuten er han på mange måter gjort maktesløs, i alle fall hvis vi forstår makt som muligheten til selv å håndtere problemet. Om kvinnen – i tråd med Weber – ikke besitter *evnen* til å sette sin makt gjennom tross motstand, har hun på et vis tatt makten i forholdet. At det er blitt slik, kan eksempelvis skyldes at mange menn som utsettes for vold i parforhold nettopp *ikke* yter motstand, i alle fall ikke fysisk (se for eksempel Fjell, 2013:77 ff). I denne sammenhengen står mange menn antakeligvis i spennet mellom en kodeks som tilsier at det er feigt og sågar umandig å bruke makt mot noen som er mindre fysisk sterk enn en selv og særlig mot en kvinne, og en forståelse av at menn selv bør kunne rydde opp. Et annet perspektiv er selvsagt at noen menn faktisk er kvinner fysisk underlegne, noe som heller ikke uten videre er forenlig med eksisterende mannsideal eller stereotypier av menn (se for eksempel Grady, 2002).

At mange menn som utsettes for vold i nære relasjoner – i likhet med kvinner i samme situasjon – ikke greier å ordne opp på egenhånd, fører for øvrig ikke nødvendigvis til at mennene søker hjelp. Mye tyder på at det kan være tvert om, selv om bildet nok er sammensatt. Som vi har vært inne på, kan mange forhold føre til at man ikke sier noe om vold i en nær relasjon. Mange menn deler trolig følelsen av mislykkethet og skam med kvinner i liknende situasjoner. En «samfunnsdiskurs» der menn først og fremst ses som dem som utøver vold, men også som mennesker som må kunne rydde opp i egne liv, kan bidra til at det blir enda vanskeligere å snakke om volden. Selv om mannsrollen åpenbart er i endring – det snakkes som sagt om mannsroller i flertall – synes noen stereotypier fortsatt å leve i beste velgående. Vi, og ikke minst menn som utsettes for vold i nære relasjoner, er imidlertid lite tjent med stereotype bilder av menn. På bakgrunn av vårt prosjekt kan det dessuten, som vi allerede har vært inne på, være grunn til å hevde at likhetene mellom menn og kvinner som utsettes for vold fra ektefelle eller partner er flere enn forskjellene. Dette

gjelder ikke minst når det er snakk om behovene som oppstår når en utsettes for slik vold. Mennes behov skiller seg lite fra kvinnes. De fleste behovene som oppstår når man utsettes for vold i nære relasjoner er med andre ord ikke kjønnsavhengige, forstått som at de er spesifikke for menn eller kvinner. Det kan derimot være grunn til å spørre om ikke tjenesteytere, bevisst eller ubevisst, «kjønner» problemene, med det resultat at menn får vanskeligheter med å nå fram i hjelpeapparatet – og kanskje også i straffesakskjeden – med det resultat at kvinners vold mot menn blir «usynliggjort» (se for eksempel Fjell, 2013:121, Grøvdal et al., 2014:86). Sagt på en annen måte: Menns posisjon som offer for vold i nære relasjoner er ikke like tilgjengelig som kvinners (se for eksempel Laugerud, 2007).

Både den foreliggende undersøkelsen og studien til Eirin Mo Danielsen (2013) har vist at krisesentrene kan spille en viktig og god rolle for menn som utsettes for vold i nære relasjoner (se også Bakketeig et al., 2014:136). Det avhenger imidlertid av at menn vil si fra om det de har opplevd og søke hjelp – og av deres forståelse av «hvem sentrene er til for». Her gjelder det å sørge for at tilbudet til menn, og gjerne også menns erfaringer med krisesentrene, blir mer kjent. Den nylig utførte evalueringen av krisesentrene viser imidlertid også at tilbudet til menn har en rekke mangler (Bakketeig et al., 2014). Disse dreier seg først og fremst om at sikkerhetstiltakene i tilbudet til menn er mindre omfattende og om at menn får et dårligere sosialt tilbud enn kvinnene. Ifølge evalueringen er det også steder der en ikke kan sies å ha oppfylt kravet til et tilbud til menn overhodet. Dersom vi skal kunne snakke om et likeverdig tilbud til kvinner og menn, vil det kanskje være nødvendig å lage noen særskilte retningslinjer eller en forskrift, slik noen har etterlyst (se for eksempel Nguyen, 2010).

En utfordring det kanskje kan være grunn til å se nærmere på gjennom mer forskning i tiden som kommer, er måten mange menn som utsettes for vold synes å bli møtt på i andre deler av helse- og omsorgstjenesten og i straffesakskjeden. Myndighetene har etterlyst mer forskning på kommunale helse- og omsorgstjenesters arbeid med vold i nære relasjoner, og i den forbindelse kan det være grunn til å utforske ansattes forståelse av menns situasjon. I tillegg vil det kunne være av betydning å samle mer kunnskap om menns egne erfaringer med disse instansene. På denne måten vil en ha mulighet til å utvide forståelsen av kjønn i sammenheng med vold i nære relasjoner, og kanskje også bidra til å slå sprekker i stereotype bilder av både menn og kvinner.

Litteratur

Andenæs, Agnes (2000). «Generalisering. Om ringvirkninger og gjenbruk av resultater fra en kvalitativ undersøkelse». I: Hanne Haavind (red). *Kjønn og fortolkende metode. Metodologiske muligheter i kvalitativ forskning*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Andersen, Torbjørn Herlof (2001). *Tause menn. Seksuelle overgrep mot gutter i kristne miljøer*. Oslo: Verbum

Andersson, Tommy, Steven Lucas & Gun Heimer (2014). *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*. Uppsala: Uppsala Universitet/Nationellt centrum för kvinnofrid

Axelsen, Eva (1990). «Menns psykiske problemer i et makt- og avmaktsperspektiv». I: Trine Anstorp & Eva Axelsen (red). *Menn i forandring. En tydeliggjøring av problemer og utviklingsmuligheter*. Oslo: TANO

Axelsen, Eva (1996). «Når mestringsreaksjoner blir problemer». I Sissel Reichelt & Hanne Haavind (red). *Aktiv psykoterapi. Perspektiver på psykologisk forståelse og behandling*. Oslo: AdNotam Gyldendal

Baker, Phyllis L. (1997). «And I went back to him: Battered Women's Lack of Choices and Loss of Control». I: *Journal of Contemporary Ethnography*, årgang 26 (1), 55-74

Bakketeig, Elisiv, Elisabeth Gording Stang, Christian Madsen, Ingrid Smette & Kari Stefansen (2014). *Krisesentertilbudet i kommunen. Evaluering av kommunenes implementering av krisesenterloven*. Rapport nr 19/2014. Oslo: Velferdsforskningsinstituttet NOVA

Balvig, Flemming (1990). *Mod et nyt kriminologisk samfundsbillede. At leve med kriminalitet*. København: Jurist- og økonomforbundets Forlag

Balvig, Flemming (2000). «Fra voldens nutidshistorie». I: Randi Saur (red). *Voldens ofre – vårt ansvar*. Oslo: Høgskolen i Oslo

Bjerkeseth, Line (2010). *Den mannlige offerrollen. En intervjustudie av menn som opplever vold fra kvinnelig partner*. Masteroppgave i sosiologi. Oslo: Universitetet i Oslo

Brogden, Mike & Sharon Harkin (2000). *Male victims of domestic violence: Report to the Northern Ireland domestic violence forum*. Institute of Criminology. Belfast: Queens University

Bøhm, Hege (2003). *Menn har ikke monopol på vold. Intervjuer med menn som har erfaringer fra forhold der kvinner har utøvd vold*. Hovedoppgave i kriminologi. Oslo: Universitetet i Oslo

Connell, Raewyn (1995). *Masculinities*. Cambridge: Polity Press

Cook, Philip W. (2009). *Abused Men: The Hidden Side of Domestic Violence*. London: Praeger

Danielsen, Eirin Mo (2013). «Jeg følte jeg var en slags merkelig fugl som hadde flydd inn her». *En kvalitativ intervjustudie av menns møte med krisesentre*. Masteroppgave, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Oslo: Universitetet i Oslo

Dutton, Mary Ann (2009). «Update of the «Battered Woman Syndrome» Critique». Harrisburg, Pennsylvania: VAWnet, a project of the National Resource Center on Domestic Violence/Pennsylvania Coalition Against Domestic Violence. <http://www.vawnett.org>. Lesedato 19.12.2014

Eidheim, Solgunn (2007). *Å leve på sperret adresse*. Oslo: Politihøgskolen

Engnes, Kristin (2008). *Å bygge reir i et minefelt. Hvordan opplever og erfarer den gravide seg selv og sitt sosiale nettverk når hun utsettes for vold fra partner?* Masteroppgave, avdeling for helsefag. Drammen: Høgskolen i Buskerud

Ericsson, Kjersti (1993). «Kvinner som handlende offer». I: *Nordisk tidsskrift for Kriminalvidenskap*, årgang 86 (2), 76-85

Eriksson, Maria (2003). *I skuggan av pappa*. Stockholm: Förlags AB Gondolin

- Ferraro, Kathleen (2006). *Neither angels nor demons. Women, crimen and victimization*. Boston: Northeastern University Press
- Fjell, Tove Ingebjørg (2012). «'Women are Free to Rampage as Much as They Like....' About Men who Suffer Intimate Partner Violence at the Hands of Female Partners». I: *Ethnologica Scandinavica*, årgang 42, 121-130
- Fjell, Tove Ingebjørg (2013). *Den usynliggjorte volden: om menn som utsettes for partnervold fra kvinner*. Trondheim: Akademika
- Fjell, Tove Ingebjørg (2014). «Sterke kvinner – svake menn. Partnervold og humor». I: *Tidsskrift for kjønnsforskning*, nr 3-4, årgang 38, s. 302-318. Oslo: Universitetsforlaget
- Fjær, Eivind Grip, Tonje Gundersen & Svein Mossige (2013). *Lesbiske, homofile, bifile og transpersoners utsatthet for vold i nære relasjoner*. NOVA-rapport 5/2013. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Gill, Peter & Carita Remahl (2005). «Kvinnor är lika våldsbegagna som män i parförhållanden». DN Debatt, 27.01.2005. Stockholm: Dagens Nyheter
- Grady, Ann (2002). «Female-on-Male Domestic Abuse: Uncommon or Ignored»? I: Carolyn Hoyle & Andrew Sanders (red). *New Visions of Crime Victims*. Oxford: Hart Publishing
- Green, Anders (2002). *Hva h nder efter min polisanm lan? En intervjustudie med personer utsatta f r våld av nærståande*. Uppsala: Polismyndigheten i Uppsala
- Grøvdal, Yngvil (2000). *S nn er det bare! En kvalitativ undersøkelse av fengselsbetjenters arbeid*. Skriftserie nr 67/2001. Institutt for kriminologi og rettsosiologi. Oslo: Universitetet i Oslo
- Grøvdal, Yngvil (2012). *En vellykket sak? Kvinner utsatt for mishandling m ter strafferettsapparatet*. Oslo: UniPub
- Grøvdal, Yngvil (2013). *Mellom frihet og beskyttelse?: Vold og seksuelle overgrep mot mennesker med psykisk utviklingshemming, en kunnskapsoversikt*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Grøvdal, Yngvil, Randi Saur & Are Skaalerud (2014). *En velvillig og oppmerksom tilhører. Mennesker som har vært utsatt for vold og deres møte med hjelpeapparatet og politiet*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Haaland, Thomas, Sten-Erik Clausen & Berit Schei (red) (2005). *Vold i parforhold – ulike perspektiver. Resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge*. NIBR-rapport 2005:3. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning

Hacking, Ian (1999). *The social construction of what?* Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press

Hanzén, Veronica & Tove Öberg (2010). *Berättelser som inte finns. En studie om män som blir utsatta för våld i en nära relation*. C-uppsats. Institutionen för socialt arbete. Göteborg: Göteborgs universitet

Hennum, Ragnhild (2010). «Kjønnslikestilling på ville veier – kan kjønnsnøytrale krisesentre forsvares?». I: Beatrice Halsaa & Anne Hellum (red). *Rettferdighet*. Oslo: Universitetsforlaget

Heiskanen, Markku & Elina Ruuskanen (2011). *Men's Experiences of Violence in Finland*. European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations (HEUNI). Publication Series No. 71

Hesselberg, Elisabeth (2011). *Et knust hjerte: om vold i lesbiske parforhold*.

Hyden, Margareta (1995). *Kvinnomisshandel inom äktenskapet – mellan det möjliga och det omöjliga*. Stockholm: Liber

Hyden, Margareta (2001). «Misshandlade kvinnors oppbrott – en motståndsprocess». I: Malin Åkerström & Ingrid Sahlin (red). *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur

Isdal, Per (1997). «Når menn skal mestre overgrepserfaringer. Eksempler fra behandlingssentre for menn med overgrepssproblemer». I: *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, årgang 34, 106-109

Isdal, Per (2000). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget

Johnson, Michael P. (1995). «Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women». I: *Journal of Marriage and the Family*, årgang 57, 283-294

Johnson, Michael P. (2008). *A typology of domestic violence: Intimate terrorism, violent resistance and situational couple violence*. Boston: Northeastern University Press

Johnson, Michael P. & Janel Leone (2005). “The Differential Effects of Intimate Terrorism and Situational Couple Violence Findings From the National Violence Against Women Survey”. I: *Journal of Family Issues*, årgang 26 (3), 322-349

Jonassen, Wenche (2004). *Krisesentrene 2003. En kommentert statistikk*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
<http://www.nkvt.no/biblioteket/Publikasjoner/KrisesenterStatistikk2003.pdf>

Jonassen, Wenche & Frøydis Eidheim (2001). *Den gode vilje*. NIBRs Pluss-Serie, Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning

Jonassen, Wenche, Hanne Sogn, Vigdis Olsvik & Ole Kristian Hjemdal (2008). *Kunnskap - kvalitet - kapasitet. En nasjonal utredning om krisesentrenes kompetanse og tilgjengelighet*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Jonassen, Wenche & Elin Skogøy (2010). «Et hjem for oss, et hjem for deg....». *En studie om endring i brukersammensetningen og bruk av krisesentrene*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Justis- og Politidepartementet (2000). *Handlingplanen Vold mot kvinner 2000-2003*. Oslo: Justis- og Politidepartementet

Justis- og Politidepartementet (2004). *Handlingsplanen Vold i nære relasjoner 2004-2007*. Oslo: Justis- og Politidepartementet

Justis- og Politidepartementet (2008). *Handlingsplanen Vendepunkt 2008-2011*. Oslo: Justis- og Politidepartementet

Kleven, Laila & Sandra Lien (2007). *Rapportering fra krisesentrene 2006*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå

Krisesenterloven (2009). *Lov om kommunale krisesentertilbud*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Krug, Etienne G., Linda L. Dahlberg, James A. Mercy, Anthony B. Zwi & Rafael Lozano (red) (2002). *World report on violence and health*. Geneva: World Health Organisation

Kruse, Anja Emilie & Solveig Bergman (2014). «Jeg kan jo ikke kalle det noe annet enn vold....» *En forskningsoversikt og en intervjustudie om mødres vold mot barn*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Kvale, Steinar (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal

Laugerud, Solveig (2007). *En splittet offeropplevelse. Et offerperspektiv på seksuelle overgrep og rettssystemet*. Masteroppgave, institutt for kriminologi og rettssosiologi Oslo: Universitetet i Oslo

Laugerud, Solveig (2014). «Juss og juks igjen? Om uavhengighet og likestilling i krisesenterloven.» I: *Tidsskrift for kjønnsforskning*, årgang 38 (3-4), 287-301

Lorentzen, Jørgen (2004). *Maskulinitet: blick på mannen gjennom litteratur og film*. Oslo: Spartacus

Lundberg, Magnus (2001). *Vilja med förhinder – Polisens samtal om kvinnomisshandel*. Stockholm: Bruno Östlings Bokförlag Symposion

Lundgren, Eva (2004). *Våldets normaliseringsprocess*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS)

Natland, Sissel (2006). *Volden, horen og vennskapet. En kulturanalytisk studie av unge jenter som utøvere av vold*. Doktorgradsavhandling. Bergen: Universitetet i Bergen

Nersund, Ranita L. & Hege Govasmark (2010). *Rapportering fra krisesentrene 2009*. Trondheim: Sentio Research Norge

Nersund, Ranita L. & Hege Govasmark (2012). *Rapportering fra krisesentrene 2011*. Trondheim: Sentio Research Norge

Nersund, Ranita L. & Hege Govasmark (2013). *Rapportering fra krisesentrene 2012*. Trondheim: Sentio Research Norge

Nguyen, Ngoc Anh (2010). *Kjønnsnøytrale krisesentre – forholdet mellom likestillingsloven, FN's kvinnekonvensjon og EMK*. Masteroppgave. Juridisk fakultet. Oslo: Universitetet i Oslo. Lastet ned fra DUO, 15.10.2014

<https://www.duo.uio.no/handle/10852/19182>

Nordfjell, Ole B. (2009). *Menn utsatt for vold i nære relasjoner – En vurdering av omfang og hjelpebehov sett i lys av eksisterende forskning og Reformers erfaringer*. Oslo: Reform, ressurscenter for menn

Odelstingsproposisjon nr 96 (2008-2009). *Om lov om kommunale krisesentertilbud (krisesenterloven)*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Pape, Hilde (2003). «Vold og krenkelser i unge menneskers parforhold». I: *Tidsskrift for den norske legeforening*, årgang 123 (15), 2016-2020

Pape, Hilde (2004). «Gjerningspersonens kjønn og relasjon til offeret». I: Hilde Pape & Kari Stefansen (red). *Den skjulte volden*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress/NOVA

Pape, Hilde (2011). «Unge kvinners vold mot partner». I: *Tidsskrift for Den norske legeforening*, årgang 131 (20), 1994-1997. Doi:10.4045/tidsskr.11.0154

Pape, Hilde & Kari Stefansen (2004). «Vold og krenkelser i parforhold». I: Hilde Pape & Kari Stefansen (red). *Den skjulte volden*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Sandmo, Erling (1999). *Voldssamfunnets undergang. Om disiplineringen av Norge på 1600-tallet*. Oslo: Universitetsforlaget

Saur, Randi (2007). *Møte med vold i sosialtjenesten. Sosialarbeiderens forståelse og handlemåter*. Masteroppgave, avdeling for samfunnsfag. Oslo: Høgskolen i Oslo

Saur, Randi & Ida K. Holth (2015). *Nasjonal alarmtelefon? - en kartlegging av behovet for en nasjonal telefon for voldsutsatte*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Selin, Klara Hradilova (2009). *Våld mot kvinnor och män i nära relationer. Våldets karaktär och offrens erfarenheter av kontakter med rättsväsenet*. Rapport 2009:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Sentio Research Norge (2014). *Rapportering fra krisesentertilbudene 2013*. Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Silverman, David (2010). *Doing qualitative research: a practical handbook*. Los Angeles: Sage Publications

Skogøy, Elin (2009). *Menn på krisesentre? En presentasjon av brukernes oppfatninger*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Smaadahl, Tove & Maya Brenna Nielsen (2005). Skal overgripere inn på krisesentrene for voldsutsatte kvinner. Oslo: Krisesentersekretariatet, http://www.krisesenter.com/innlegg/pdf/skal_menn_inn_pa_krisesentrene_for_voldsutsatte_kvinner.pdf. Lesedato 30.10.2014

Socialstyrelsen (2013a). *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige*. Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2013b). *Fristad från våld. En vägledning om skyddat boende*. Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2013c). *Skyddad boende. En jämförelse med Danmark och Norge*. Stockholm: Socialstyrelsen

Socialtjänstelag (2001:453). Svensk författningssamling 2001:453. Socialdepartementet, url: https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453/ Lesedato, 12.3.2015

Sogn, Hanne & Ole K. Hjemdal (2009). *Vold mot menn i nære relasjoner: kunnskapsgjennomgang og rapport fra et pilotprosjekt*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Stark, Evan (2006). «Commentary on Johnson's "Conflict and Control: Gender Symmetry and Asymmetry in Domestic Violence"». I: *Violence Against Women*, årgang 12 (11), 1019-1025

Steen, Anne-Lie (2003). *Mäns våld mot kvinnor – ett diskursivt slagfält. Reflektioner kring kunnskapsläget*. Forskningsrapport nr 113, avdelning for sosiologi, Göteborg: Göteborgs Universitet

Stolt, Eleonora (2010). «Mäns utsatthet för våld i nära relationer – mötet med hälso- och sjukvården». Utdrag fra Anna Berglund (red). *Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen*. NCK-rapport 2010:04. Uppsala: Uppsala Universitet/Nationellt centrum för kvinnofrid

Stortingsmelding nr 15 (2012-2013) (2013). *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet

Thoresen, Siri, Ole Kristian Hjemdal & Mia C. Myhre (2014). «Diskusjon». I: Siri Thoresen & Ole Kristian Hjemdal (red). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal studie av vold i et livsløpsperspektiv*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Thoresen, Siri & Ole Kristian Hjemdal (red) (2014). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal studie av vold i et livsløpsperspektiv*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Sosialdepartementet, Justisdepartement og Forbruker- og Administrasjonsdepartementet (1983). *Tiltak mot kvinnemishandling. Et handlingsprogram*. Oslo: Sosialdepartementet, Justisdepartement og Forbruker- og Administrasjonsdepartementet

Vatnar, Solveig Karin B. & Stål Bjørkly (2009). «Does It Make Any Difference if She Is a Mother? An Interactional Perspective on Intimate Partner Violence With a Focus on Motherhood and Pregnancy». I: Solveig Karin B. Vatnar: *An Interactional Perspective on Help-Seeking Women Subject to Intimate Partner Violence*. PhD-avhandling. Medisinsk fakultet. Oslo: Universitetet i Oslo

Walker, Lenore E. A. (1979). *The battered woman*. New York: Harper & Row Publishers

Walker, Lenore E. A. (2000). *The battered woman syndrome*, 2. utgave. New York: Springer Publishing Company

Aas, Geir (2009). *Politiets arbeid med familievold*. PhD-avhandling. Oslo: Politihøgskolen

Aas, Geir (2014). *Politiet og familievolden*. Oslo: Universitetsforlaget

Vold mot menn fra ektefelle eller partner er et lite utforsket fenomen. Vi har imidlertid lenge visst at også menn utsettes for slik vold, til tross for at den mest alvorlige, gjentatte og grove volden hovedsakelig rammer kvinner. Da det ble foreslått at krisesentrene i Norge skulle lovfestes, anså norske myndigheter derfor at en ikke kunne lage en særskilt lov for kvinner. Fra januar 2010 fikk også menn lovfestet adgang til krisesentrene.

I prosjektet som har resultert i denne rapporten, har vi spurt menn som har brukt, eller bodd på, krisesentrene om hvordan de har opplevd hjelpen de har fått. Forståelsen av krisesentrene som mennene vi intervjuet la for dagen, må delvis ses i lys av den livssituasjon de var i da de ble kjent med krisesentertilbudene, og søkte hjelp og/eller tilflukt på sentrene. Studien viser blant annet at det er en rekke likheter mellom menns og kvinners tanke- og handlemåter når de rammes av vold fra sin partner. Faktorer som frykt for mer vold, skam, engstelse for hvordan det skal gå med barna, varme følelser for den som anvender vold osv. går igjen både i menns og kvinners fortellinger om livet med volden. For de fleste av mennene fremsto imidlertid ikke krisesentrene som en mulig hjelpeinstans. Gjennomgående forteller også mennene i studien om en følelse kvinner i samme situasjon sjelden setter ord på, nemlig redselen for ikke å bli trodd når de forteller om volden til noen. Forskning viser eksempelvis at menn ofte har problemer med å få forståelse for det de utsettes for i kontakten med politiet.

Mennene vi intervjuet var i det store og hele svært fornøyde med hjelpen de fikk på krisesentrene, og det er grunnlag for å si at menn som utsettes for vold fra ektefelle eller partner kan ha like stort utbytte av hjelpen krisesentrene gir, som kvinner i tilsvarende situasjoner.

Besøksadresse: Gullhaugveien 1-3, 5 etg, 0484 Oslo

Postadresse: Pb 181 Nydalen, 0409 Oslo

Tlf.: +47 22 59 55 00

Faks: +47 22 59 55 01

e-post: postmottak@nkvts.unirand.no

ISBN 978-82-8122-088-1 (trykk)

ISBN 978-82-8122-089-8 (PDF)

ISSN 0809-9103

Rapporter kan lastes ned fra: <http://www.nkvts.no>